

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

DECEMBRIE 2011

ASTRA
150 de ani
de la
înființare

Unitatea Specială
de Luptă
Antiteroristă

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

DECEMBRIE 2011

ASTRA
150 de ani
de la
înființare

**Unitatea Specială
de Luptă
Antiteroristă**

SUMAR

decembrie

2011

4 Răul dinlăuntru
A.D. XENOPOL

**HISTORIA
MAGISTRA VITAE...
ÎNCĂ**

5 Cheia luminării
minții
D. BERINDEI

7 Moștenirea
lui Clausewitz
*Istoricii militari
în conclav*
M.E. IONESCU

12 Ad astra
per aspera
ASTRA – 150 ani
D. ACU

17 Câte coduri civile
am avut

M. DUȚU

21 Meciurile mele
cu Stan Smith
I. NĂSTASE

**CĂLĂTOR
PRIN TIMP**

25 Pasărea Phoenix
din Reims
F. DOLGHIN

**DIN ISTORICUL
PARTIDEI RUSE**

27 Toma
Cantacuzino
în slujba țarului
V. ȚVIRCUN

30 Crocodil,
ciupercă, urechelniță,
mămuță...
Napoleon în caricaturi
A.-S. IONESCU

EXCLUSIVITATE

33 Părintele
„finlandizării“
Urho Kekkonen

V. VARES

38 Confesiunea unei
soții aduse din U.R.S.S.
R. NICULESCU-
DUJNIKOVA

43 Campania
din Est, fără fard
Pasul următor, Bugul

V. SCÂRNECI,
A. PANDEA

**CRONICI
DE FAMILIE**

47 Conte episcop
cărțurar
Ignatius de Batthyány
D. HENDRE BIRO

magazin istoric

Anul XLV – serie nouă – nr. 12 (537)

decembrie 2011

www.magazinistoric.ro

e-mail: mistoric1967@yahoo.com; mistoric@gmail.com

Revista figurează în baza de date EBSCO, din S.U.A.

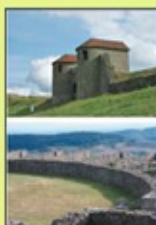
1 În 1852, Avram Iancu, Simion Balint și Axente Sever au donat bani pentru înființarea unei „asociații literare române” pentru românii transilvăneni. Statuia lui Avram Iancu, aflată astăzi la Câmpeni, a fost realizată de sculptorul Ion C. Dimitriu-Bârlad (1890-1964), cunoscut, printre altele, și pentru realizarea „Femeii cu ulcior” (Izvorul „Sissi”) și a bustului lui Titu Maiorescu, din Rotonda Scriitorilor, plasate în Grădina Cișmigiu din București, cât și a statuii „Discobolul”, din fața stadionului „Dinamo”. Amplasată în anul 1924 la Târgu Mureș, statuia lui Avram Iancu a trebuit mutată în 1940 la Câmpeni

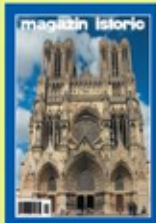
2 Imaginea reconstituită digital a unei fresce ce îmbrăca pereții lui Guild Chapel of the Holy Cross, din Stratford upon Avon, ce înfățișa martiriul lui Thomas Becket. După 1563, frescele au fost acoperite de altele. În 1804, în timpul unor lucrări de reconstrucție, au fost descoperite cele inițiale, sau ce mai rămăsese din ele. Un proiect aflat în curs de desfășurare își propune să realizeze, în 3D, imaginea pereților și a frescelor, așa cum puteau fi admirate înainte de 1563

3 Intrarea (reconstituită; sus) în castrul roman din piatră de la Porolissum (satul Moigrad, județul Sălaj), în care au staționat succesiv numeroase trupe romane, și ruinele păstrate

4 Una dintre cele mai frumoase catedrale gotice din lume, Notre Dame din Reims, orașul de încoronare al monarhilor francezi, a împlinit de curând 800 de ani

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932-1999)

Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA

Consiliul științific:
academician **DAN BERINDEI**,
academician
DINU C. GIURESCU,
academician
IOAN-AUREL POP

Redactor-șef
Dorin Matei

Secretar general de redacție
Florentina Dolghin

Redactori:
Theo Stănescu-Stanciu,
Irina Țăranu

Secretar de redacție
Theodor Lianos

Director economic
Doina Pascu

Corectura
Georgeta Apreotesei
Secretariat
Constanța Avram

Difuzare
Constantin Petrescu

Consilieri:
Ioana Ursu,
Radu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș

București, Piața Valter Măărăcineanu, nr. 1-3,
sau strada Victor Eftimiu, nr. 2, etaj III,
camerele 283 (secretariat și difuzare), 285, 287,
Sectorul 1, Oficiul poștal nr. 15, Căsuța poș-
tală 15-702, Cod 010155, Telefon, Fax:
021.315.09.91, 021.312.68.77

Tipărit la C.N.I. – „CORESI” S.A. București

ÎNTRU LUCRAREA COMUNĂ A ELEMENTULUI BUN

A.D. XENOPOL

Căci să fim drepti, onorată adunare! Nu tot poporul lucrează deodată spre viața și propășirea sa. Este în el o parte activă, în mâinile căreia stau ursitele poporului întreg. Ea-l duce spre propășire sau decădere, după elementul ce predomină în dânsa, cel bun sau cel rău, în luptă totdeauna, în luptă neîmpăcată ca lumina cu întunericul. Către apusul vieții unui popor predomină elementul rău ce se ndesește neconținut ca umbra în înserare, semn că se apropie noaptea mormântului. Dar și la zori nu e lumina fără de amestec. De la început până la sfârșit

datoria elementului bun este de a lupta în contra răului. Prin silințele sale, prin exemplul cugetului și al faptei curate, prin îndreptarea celor ce nu știu sau nu vreau, pe calea binelui și a adevărului, elementul bun introduce viața în sânul poporului, o înalță până la culmea ei și, chiar în timpul decăderii, prin o luptă necurmată, aruncă raze de strălucire asupra nopții ce se coboară. Dacă partea mai aleasă a națiunii rămâne în nelucrare, atunci aceasta urmează în întuneric o cale necunoscută, pradă tuturor elementelor rele ce pot să-și iee zborul în mijlocul nopții; atunci se lățește crima de care e cotropită fapta frumoasă ce fuge și s-ascunde; lingușirea ce caută câștig din orbirea celor lingușiți și înaintea căreia puterea de a susține privirea adevărului slăbește din ce în ce; îngâmfarea asupra propriilor merite și lauda cu meritele altora, căreia urmează lenevirea de a mai lucra și care împreunăucid silința de a recunoaște starea adevărată în care te afli și iubirea de muncă prin care poți scăpa din ea...

Sufletelor nobile și înțelepte ale românilor din toate țările le este dar impusă greaua, dar frumoasa sarcină de a mijloci acuma și a realiza în viitor ultimul țel al speranțelor noastre. Pentru aceasta însă, o înțelegere și o lucrare

comună a elementului bun este condiția neapărată a reușitei. Nu mulțimea puterilor, ci îndreptarea lor spre același țel și opintirea lor împreună hotărăște [sic!] mărimea izbânzilor. Cu cât elementul bun se întărește mai mult prin strânsa legătură și lucrarea împreună a celor ce-l înfățișează, cu atâta puterea celui rău slăbește, cu atâta orânduiala și propășirea înlăuntru țării, neatârnată ei înafară este mai asigurată. Cu cât, din contra, elementul bun se răzlețește și se desface deoaltă, cu atâta puterea lui se micșorează, orișicât ar crește numărul aceloră în a[1] căror

suflet este sădit; cu atâta se lățește [sic!] răul, minciuna, desfrânarea, cu atâta predomină înlăuntru patimile și iubirea de sine, iară înafară siguranța și respectarea țării slăbesc din ce în ce. Să nu credem vreodată că un popor, când se coboară în cumpăna lumii, nu poartă el însuși vina acelei coborâri. Totdeauna un popor ce slăbește înafară arată că e slab înlăuntru său; un popor ce se stinge de pe fața lumii, că a fost mort înlăuntru său.

Dar astăzi, cu toate tulburările timpurilor, nu e atâta vorbă de războaie și de lupte sângeroase; răul nu este atâta înafară, cât înlăuntru nostru și în contra acestuia este de luptat. Nu voiesc a vă zugrăvi această stare a noastră dinlăuntru în toate părțile unde trăiesc români, nici acea a legăturilor dintre românii din toate aceste părți împreună. Oricine însă știe că ea este departe de a fi astfel precum ar cere-o ideea propășirii noastre spre unul și același viitor. În dezbinarea dinlăuntru stă slăbiciunea tuturor; în această nearmonie a inimilor și spiritelor stă rădăcina mai adâncă a relelor ce ne bântuie, a pericolelor ce ne amenință.

(Națiunea română, Editura Albatros, București, 1999)

**PE VREMURI
OAMENII
ÎȘI TRIMITEAU
SCRISORI**

52 Umbre
pe cerul amicitiei
româno-cesoslovace

G. FILITTI

56 Precursorul
lui Bragadiru

Familia de berari Oppler

M. MOȘNEAGU

59 20 de zile
în misiune secretă
*Prospecție pe piața
avioanelor militare
în Anglia, Germania,
Franța*

GH. NEGRESCU,
V. AVRAM

**PASTILA
DE CUVINTE**

63 Sănul înrudit
cu sinusul

M. SALA

65 Milenii, secole
și o lună într-o pagină

66 De-a curmezișul
uitării

*Fondul Monica Lovinescu-
Virgil Ierunca*

C. CIOABĂ

71 911,
apel de urgență
Greșelile CIA

C. TRONCOTĂ,
D. MATEI

**CLIO
ȘI GASTRONOMIA**

76 Rețete romane

M. GROZA

78 Războinicii
luminii
USLA

L. BANU,
F. BANU

EVENIMENT

86 Despre
soarta lumii
la Banca Națională
a României

D. MATEI

**HOOVER
INSTITUTION**

88 De ce a fost
schimbat Brutus Coste

91 Munca unui an
Sumarul sumarelor

RUBRICI

75 Pentru biblioteca
dumneavoastră

81 În București,
acum 50 ani

84 Clio anunță
*I. Iser la Muzeul
Cotroceni*

L. IORGA

87 Telex

16; 89; 90
Blitz... Concurs;
Rebus; Dialog

numai unele dintre ele. Umanitatea trebuie să înfrunte provocările, ținând seama și de experiențele ei trecute și de evoluțiile ei prezente. Dar și în privința cuceririlor minții omeniești constatăm provocări și grave semne de întrebare. Informatica ne slujește, dar ea ne-a și subjugat existența. Trăim în lumea computerelor și acestea tind să se instaleze în toate compartimentele ființării noastre. Emailul și internetul ne domină cotidianul. Existența noastră individuală devine o existență deplin publică, cu perspectiva, dar și amenințarea, ca până și gândurile să ne fie înregistrate și să fie cuprinse într-un *tot* în care noi, ca indivizi gânditori, să nu fim decât niște piese, niște roțițe, ale unui joc imens!

Istoria ne poate oferi imaginea trecutului, a evoluției sale, a convulsiilor și biruințelor, dar ne interesează cu prioritate nu atât ca inventar al bătăliilor, cât mai ales deoarece ne conduce spre cunoașterea victoriilor spiritului și a efectelor lor. Ea ne poate da baza înțelegerii evoluției, a mutațiilor, explicațiile transformărilor. Și, mai ales, ea trebuie să ne transfere imaginea drumului parcurs de umanitate, de fapt, a ascensiunii ei continue pe treptele cunoașterii, dar, în același timp, să ne dea și sentimentul esențial că aparținem unui lanț nesfârșit și că mergem pe o cale deschisă de cei ce ne-au precedat și pe care vor

trebui s-o parcurgă și cei care ne vor urma și continua. Istoria mai trebuie să ne învețe să înțelegem că într-un uriaș proces suntem *un inel al unui lanț infinit*, dar că totodată suntem *parte* a acestui lanț și că nu ne putem desprinde dintr-un proces implacabil.

Marginalizarea sau chiar eliminarea istoriei din sistemul de învățământ, ignorarea ei, disprețuirea învățăturilor ei, ironizându-se formula clasică *historia magistra vitae*, nu pot fi înțelese și cu atât mai puțin acceptate. Nefirești sunt și ideologizarea istoriei, transmiterea manipulată a ei, într-un sens sau în altul, în sprijinul unei doctrine politice, fie ea de stânga sau de dreapta, utilizarea ei sectorială și „dirijată”. Istoria trebuie comunicată tinerelor generații în forme pure, nealterate, cu obiectivitate și seninătate, cu înțelegerea și explicarea nepartizană a pozițiilor adverse, a contradicțiilor. Pe această cale trebuie să se desfășoare transmiterea ei către tineri și către neștiutori, căci altfel, în

loc să lumineze, ea contribuie la întunecarea minților, la devierea gândirii necunoscătorilor și în loc de balsam se preschimbă în otravă a spiritului!

Mai are un rost istoria: și anume acela de a transmite către generațiile în succesiune sentimentul unei *datorii* a fiecăruia de a nu se eschiva din lanțul infinit căruia îi aparține, de a contribui prin fapta sa la un mers înainte, de a sluji societatea în mijlocul căreia viețuiește, pentru ca astfel să poată aștepta, la rândul său, sprijinul și susținerea din partea acesteia. Istoria ne învață că există permanențe istorice ale fiecărui popor, interese și probleme, că o solidaritate și chiar o unitate sunt firești și necesare înăuntrul unei națiuni și că în viitor, după evoluțiile ce vor avea loc, asigurând dispariția sau sensibilă atenuare a diferențelor, se va ajunge și la faza unei reale unități europene... în așteptarea mării unități planetare!

Oricum, esențial este ca istoriei să i se asigure locul firesc în existența noastră cotidiană, să nu fie înlăturată pe o cale sau alta din viața noastră și, mai ales, ca fiecare să înțeleagă însemnătatea recursului la istorie, nu doar ca urmare a unei curiozități, ci ca un imperativ al existenței firești umane, ca instrument al menținerii noastre, a celor de astăzi, pe traiectoria drumului omenirii. ■

Gravură înfățișând Arca lui Noe, din Cronica de la Nürnberg, 1493

ISTORIA ASTĂZI...

Academician DAN BERINDEI

Trecutul există în viața fiecăruia, în cea a unei familii, a unei națiuni, ca și în cea a omenirii. Un prezent fără rădăcini este nu numai lipsit de sens, dar el nu ne oferă un temel pentru existența noastră. Dacă nu știm de unde venim, nu putem înțelege nici încotro ne ducem. Fără îndoială, fiecare dorește să cunoască căile viitorului, drumurile unei evoluții în care este implicat. Dar imaginea realității se deformează atunci când ea este văzută izolat, ruptă dintr-un întreg și cu atât mai mult când acest întreg este uriaș, iar realitatea noastră, a fiecăruia, face parte dintr-un lanț nesfârșit și fiecare nu suntem decât o verigă a unui tot.

Dacă nu cunoaștem parcursul unei evoluții, deci *istoria*, și luăm lucrurile prezentului ca un dat al momentului, pierdem nu numai șirul unor explicații esențiale, dar și posibilitatea unei depline comprehensiuni. În privința perspectivelor, a viitorului, de asemenea, necunoașterea trecutului ne întuneacă în bună parte o viziune clară. În linii mari, istoria se

repetă, dar, evident, există și căi proprii ale unei situații istorice sau a alteia, iar toate aceste lucruri pot fi înțelese pe deplin doar prin conexiuni și comparații, căci jocul existențelor este complex, diferit, dar și similar. Esențial este să avem *viziunea uriașului ansamblu*, căruia îi aparține fiecare „piesă”, și să înțelegem astfel și proporțiile și probabilitățile evoluțiilor viitoare.

Istoria ne este astăzi necesară și ca o *armă de apărare a „umanității” noastre*. Trăim în mijlocul unor mutații revoluționare de o amploare fără precedent. Totul se transformă, într-un ritm grăbit al evoluției. Provocările sunt mari. Creșterea demografică fără precedent, treptata penurie a materiilor prime esențiale și cea a apei, schimbările climatice, poluarea sunt

Carl Philipp Gottlieb
von Clausewitz

ilustrative pentru optica de care vorbeam, pentru paleta amplă de teme: *Administrația colonială a Imperiului Rus și războaiele de decolonizare în prima jumătate a secolului al XIX-lea; Războaiele de decolonizare în Africa: diversitatea strategiilor și conversia structurilor post-coloniale; Invadarea de către armatele arabe a nou declaratului stat Israel în 1948: interese și împliniri.*

O masă rotundă a polarizat atenția participanților, fiind dedicată operațiilor de menținere a păcii desfășurate sub egida O.N.U., țara gazdă având o bogată experiență în domeniu.

Am fost singurul reprezentant al Comisiei Române de Istorie Militară care a luat parte la lucrările din acest an ale Congresului. În calitate de director al Centrului de Studii Est-Europene și Asiatice din cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative (S.N.S.P.A.), am prezentat lucrarea cu tema *Secesiune, război civil sau de independență? România în 1877-1878.*

România, prin Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, a fost

un participant activ la reuniunile științifice organizate în cadrul Comisiei Internaționale de Istorie Militară, fiind, de altfel, principalul organizator, alături de Comisia Română de Istorie Militară, al Congresului Internațional de Istorie Militară desfășurat în perioada 10-17 august 2003 la București.

– De curând, întrebat de revista britanică History today ce este istoriografia militară, David Chandler, șeful Facultății de studii de război și relații internaționale de la Royal Military

Copil de trupă argentinian

Academy, răspundea că a-i pune o asemenea întrebare unui istoric militar este ca și cum l-ai întreba pe Pilat din Pont ce este adevărul. Dumneavoastră ce credeți că reprezintă istoriografia militară: istoria unor arme, a unor unități militare, a unor bătălii și războaie, a evoluției strategiei și artei militare, a unei nații, așa cum este

ea văzută de istoricii militari (cum s-a întâmplat la noi înainte de 1989) sau altceva?

– Evoluția istoriografiei militare este foarte interesant de urmărit de-a lungul vremurilor. Istoria războiului peloponeziac a lui Tucidide (secolul V î.H.) este deopotrivă istorie militară și a relațiilor internaționale, pentru a face doar o referință la vechimea acestei ramuri științifice. Cantonându-ne doar la epoca modernă, se poate constata o trecere îndelungată, în fapt nici azi completă, de la „istoria-bătălie” la „istoria totală”. Desigur, între aceste două extreme, ele însele relative conceptual, se află numeroase modalități de scriere a istoriei militare sau care se revendică acestui domeniu. Aici s-ar putea afla istoriile unor arme sau unități militare, experiența la nivel de soldat sau mici colectivități în războaie, mai ales recente, față de care se poate aplica tehnica istoriei orale, sau chiar studiul strategiei și artei militare, inclusiv privind fenomenul război. Clausewitz – teoreticianul german de acum două secole – a făcut și istorie militară, și strategie, și artă militară, deopotrivă, dar fără principiile pe care le-a statuat el azi nu s-ar putea „umbla” nici în „istoria-bătălie”, nici în studiul războiului sau al mării strategii ori al artei militare. Dar, ceea ce este evident este că de la înfățișarea „mecanică” și „obiectivă” – poate instructivă pentru cadeți la începutul carierei armelor –, așadar a cantității de forțe militare implicate, a planurilor de luptă și a desfășurării etapizate metodologic a bătăliilor care au marcat evoluția artei militare, dar,

DE LA „ISTORIA-BĂTĂLIE” LA „ISTORIA TOTALĂ”

Ofițer...

... și soldat din armata braziliană

Anul acesta, între 28 august și 2 septembrie, la Rio de Janeiro, s-au desfășurat lucrările celui de al 37-lea Congres de istorie militară, cu tema „Decolonizare: războaiele coloniale și independența, din secolul al XVIII-lea până astăzi”. I-am adresat domnului prof. univ. dr. MIHAIL E. IONESCU, directorul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, câteva întrebări.

D.M.

– **Ce ar trebui să așteptăm cititorii revistei Magazin istoric despre acest eveniment?**

– Mai întâi, trebuie să evidențiez faptul că această reuniune internațională a avut loc, pentru prima dată, pe continentul sud-american. Cu alte cuvinte, este de semnalat că atât Comisia de profil, cu o vârstă onorabilă (este înființată în 1938), cât și istoria militară ca disciplină științifică „în pasul cu vremea”, că se acomodează așadar marilor schimbări intervenite pe arena internațională în privința ierarhiilor de putere, că țările emergente – între care Brazilia – își revendică locul și rolul în arena științifică.

Ce a însemnat găzduirea Congresului în America La-

tină? Tema reuniunii, pe de o parte, reflectă și o optică de abordare a istoriei militare într-un context amplu societal, așadar în strânsă legătură cu extinderea sistemului internațional de state pentru a cuprinde tot mai mulți actori deveniți independenți prin destrămarea imperiilor coloniale. De la aproape 50 de state la sfârșitul anilor '40 ai secolului trecut, sistemul numără azi în jur de 200 de state.

Este o optică novatoare, care s-a racordat perfect cu evoluția istorică în ultimii 200 de ani a continentului gazdă, în care decolonizarea mai are a aștepta finalizarea. În rest, vă pot oferi și date statistice: au participat 211 istorici din 33 de țări de pe toate continentele; li s-a adăugat un număr

de circa 100 de persoane însoțitoare; lucrările au fost organizate în 29 de sesiuni științifice, vreme de cinci zile, în care s-au ținut și dezbătut 87 de comunicări. Acestea au fost consacrate unor tematici generoase, precum fragmentarea imperiilor coloniale (revoltele populare și represiunea metropolei); geneza identității naționale; moștenirea imperială și menținerea integrității teritoriale a noilor state, inclusiv războaiele asociate acestor procese; noile națiuni și structurarea armatelor acestora; componența ideologică a conflictelor interne în noile state și națiuni; modalități de purtare a războiului; lideri și mari proiecte naționale etc. Câteva dintre titlurile acestor lucrări prezentate sunt

In tranșee

regimului comunist. Astăzi, ea pare a fi, cel puțin la nivel instituțional, cea mai racordată la mari proiecte istoriografice, spre deosebire de celelalte ramuri ale istoriografiei române, unde participarea la astfel de proiecte se face mai ales cu titlu individual. Cum explicați acest fenomen?

— Întrebarea este legitimă, pentru că distinge un fenomen încă insuficient studiat și unde se manifestă multe opinii diverse. Încerc și eu un răspuns, fără pretenția de a fi cel adecvat, dar cred că este un posibil unghi de abordare și aprofundare. Mă gândesc că „apăsarea” exercitată în vechiul regim pe istoria militară, oarecum justificat, pentru că era o ramură științifică cu care se acționa pentru a emite „semnale” pe plan internațional, a creat senzația de „prea plin” și s-a procedat în consecință. Când mă refer la „semnale” vreau să arăt, de pildă, faptul că atunci când România reclama U.R.S.S. tezaurul național transferat

Rusiei în 1916 și 1917, liderul de la Kremlin, pentru a refuza, făcea imediat trimitere publică la rolul României în Al Doilea Război Mondial, iar de la București se răspundea cu trimiteri la actele internaționale între marile puteri în ajunul acestuia (faimosul pact Ribbentrop-Molotov). Sau, pentru a mai da un exemplu, când Vestul reproșa Estului că s-a înțeles cu Hitler, atunci răspunsul era cu trimiteri la politica Occidentului de a-l „îmbuna” pe dictatorul german în anii '30 sau chiar încercări de pace separată în timpul războiului.

Dacă așa era în epocă, atunci și în România regimul a utilizat această tehnică de „telegrafiere” a propriei poziții. Mai adaug că, așa cum am arătat anterior, istoria militară poate fi un puternic instrument de consolidare a identității naționale, prin apel la glorificarea trecutului, a faptelor de arme, a afirmării internaționale, chiar la mituri câteodată. După sfârșitul Războiului Rece, dacă în România a fost o reacție de

„prea plin”, acest lucru nu a însemnat defel că pretutindeni a fost la fel, că s-au abandonat reconstituirea și interpretarea istoriei militare naționale.

Chiar evoluția semnificativă a Comisiei Internaționale de Istorie Militară, care an de an a desfășurat congrese militare pe diverse continente, este un argument în acest sens. Explorarea trecutului militar, cum arătam, a evoluat către tabloul „total”, în consecință s-au multiplicat proiectele internaționale de acest gen, inclusiv sub „pretext” aniversativ — 100 de ani de la începutul Primului Război Mondial, 10 ani de la 11 septembrie 2001, pentru a lua cel mai recent exemplu. Mai mult, s-au dezvoltat structuri internaționale de studiere a conflictelor etc. Rostul acestora este să înlesnească desprinderea amintirilor „lecții învățate” din trecutul de confruntare sistemică pentru a evita repetarea războaielor hegemonice, a desfășura eficient operații de reabilitare post-conflict, a fortifica efortul de construcție națională. Să nu uităm că zeci de state din sistemul internațional sunt tinere, în proces de absorbție accelerată a unei identități proprii. Iar, pe de altă parte, războaiele actuale, cum arătam, se caracterizează și prin detașarea de către beligeranți a unor echipe de istorici militari cu misiuni multiple. Studiul istoriei militare este mai bine structurat pe plan internațional, răspunde unor imperative mai generale și agregă mai ușor decât alte ramuri ale istoriografiei participarea internațională. Una dintre temele recente ale congreselor breslei istoricilor militari a fost insurgența și

Mașină pentru transportat porumbei călători, un mijloc sigur de comunicare în timpul Primului Război Mondial

într-un fel, și a istoriei (ar fi beneficiat Moldova de regimul capitulațiilor în raport cu Poarta fără victoriile lui Ștefan cel Mare în bătăliile purtate?), s-a trecut la altceva.

Anume, la înfățișarea și interpretarea dinamicii atotcuprinzătoare societale și sistemice (în sensul sistemului internațional) căreia i-a răspuns, reflectând-o aidoma, „bătălia”. Succesiunea de bătălii semnificative istoric a fost un continuum punctiform nici azi sfârșit. De la sus-menționata înfățișare „fotografică” a bătăliilor s-a glisat către modul de percepție a lor în mentalul colectiv: de ce pe parcursul unei generații unele sunt mai cunoscute, iar altele sunt oclutate, ceea ce se traduce în însemnătatea lor identitară (reală sau mitizată). Sau, așa cum încearcă mai nou o parte a istoriografiei germane, abordarea armatei sub un alt unghi decât cel tradițional, al unui sistem social cu influență negativă în ansamblul societății. Abordarea se adresează practic și moștenirii istorice, dar și unei legitime recitiri/revizuirii a istoriei proprii. Ori — așa cum fac, de pildă, istoricii

militari israelieni sau americani —, studiul istoriei militare ca adjuvant obligatoriu perfecționării modalităților de ducere a războiului actual și viitor, efortul intelectual al istoricilor „atașați” campaniilor militare fiind utilizat pentru optimizarea constantă a regulamentelor de luptă. Așadar, un salt de la relatarea cuminte și obiectivă, înțeleasă ca testimoniu istoric pentru viitor, la sprijin, prin consiliile întemeiate pe realitatea câmpului de luptă surprinsă de aceste echipe de istorici militari prezenți pe teatrul de operații, adresat comandamentelor/cartierelor generale ale armatelor în cauză. Deci, când m-am referit la extrema „istoric totală”, nu aveam în vedere reflectarea unei înfruntări/război de tip total, așa cum au fost percepute și Primul și Al Doilea Război Mondial, ci faptul că istoria militară a evoluat către un răspuns așteptat de practica socială prin evidențierea adecvată a „lecțiilor învățate” din trecutul militar.

Corespunzător epocii pe care o trăim, a internetului și comunicației instantanee, a dispariției graniței dintre producători și receptori de

informație, a democratizării opiniei, a lărgirii câmpului de luptă prin invazia digitalului, a apariției noilor concepții de ducere a războiului (*networking warfare*) — pentru a releva doar câteva trăsături ale revoluției uriașe intervenite în ultimele două decenii —, istoriografia militară nu se mai cantonează doar la studiul bătăliilor și armatelor, ci „atacă” vectorii multipli prin care domeniul militar se racordează la toate realitățile prezentului. Ea tinde să fie comprehensivă, așadar „totală”. Numărul din decembrie 2009 al publicației *Revue historique des armées* s-a intitulat chiar *De la istoria-bătălie la istoria totală*.

Iar un istoric ca britanicul Niall Ferguson, care nu este istoric militar, putea să scrie recent că, în opinia lui, „Istoria nu este o curbă calmă, parabolică, ce urmează alteia identice. Înfațișarea ei este mai mult ca o pantă înaintând exponențial, care dintr-o dată se prăbușește ca o stâncă”.

— După 1989, istoriografia militară de la noi a fost poate ramura cea mai atacată pentru ceea ce se întâmplase în vremea

O clipă de răgaz, tot din vremea Primului Război Mondial

Actul Revoluției de la 1848 nu a fost o piatră de hotar doar în dezvoltarea politică a românilor, ci și în cea spirituală, culturală, științifică și economică. După acest moment, toate energiile progresiste ale românilor erau dominate de idealul unității și prosperității națiunii române.

În 1852, primind 2.500 florini drept despăgubire pentru daunele suferite în anii 1848-1849, Avram Iancu, Simion Ballint și Axente Sever au

Andrei Șaguna,
episcopul ortodox al Sibului...

donat suma întru înființarea unei „asociații literare române” pentru românii transilvăneni.

De la început s-au creat două tabere: unii doreau înființarea unei societăți literare, alții susțineau întemeierea unei universități românești, ambele având ca scop luminarea românilor ardeleni și nu numai.

Au urmat ani de discuții, frământări și dezbateri pro și contra.

ASTRA 150 DE ANI DE LA ÎNFIINȚARE

Prof. univ. dr. DUMITRU ACU (Președintele Asociațiunii ASTRA)

A trebuit să apară momentul prielnic – acea clipă care dă drumul la tăvălugul înfăptuirii. Ea s-a ivit în 1859, la Arad, când a apărut un fel de almanah literar, intitulat *Muguri*, în care s-au publicat 59 de poezii, o parte originale, având ca autori tineri ardeleni, altele cu autori necunoscuți.

Versurile originale l-au determinat pe profesorul sibian Zaharia Boiu să scrie un articol critic în *Telegraful Român*, în care consideră versificația stângace și nereușită, acceptând doar trei poezii ale lui Atanasie Marienescu. Critica dură a lui Zaharia Boiu a provocat discuții aprinse, din care vor reieși căile de urmat pentru întemeierea unei societăți literare.

Luând apărarea tinerilor poeți, juristul Ioan cavaler de Pușcariu publică în *Telegraful Român* un articol intitulat *Din Tara Oltului*, în care susține

că nu studenții ardeleni sunt de vină pentru versurile nereușite, ci societatea românească însăși: „Gătit-o ea [societate românească – n.n.] o casă cu patru pereți, unde să întâmpine și să primească încercările de devoțiune ale copiilor săi, avem noi un Panteon român, niște sărbători olimpice, unde să audă pe bătrâni vorbind românește, avem noi institute de perfecționare în sensul acesta, avem noi biblioteci, muzee, cu un cuvânt, reuniuni care să ne suplinească aceste trebuințe...”

Constatând că o astfel de reuniune lipsește, autorul propune înființarea unei societăți pentru cultura poporului român, în care „ne-am aduna afirmă el – sub forma asta legală în tot anul, o dată la Brașov, apoi la Săcele, la Zărnești, la Făgăraș, la Sibiu, la Rășinari, la Săliște, la Blaj, la Hațeg și așa mai încolo,

unde s-ar găsi niscăi quartire modeste pentru confluenții reuniunii, apoi am trece la Lugoj și prin Lipova cea arsă și la Arad și mai pe urmă am trece și la... Suceava”.

Acest articol declanșează susțineri din partea altor cărturari ardeleni pentru crearea unei asemenea reuniuni, care să dea direcții în dezvoltarea culturii românești în Ardeal. La 1 mai 1860, Ioan cavaler de Pușcariu revine în *Telegraful Român* cu un nou articol, având același titlu, în care arată calea juridică de urmat de către români pentru întemeierea unei societăți culturale românești. El sugerează un program organizatoric și un nume posibil al viitoarei asociații: „Noi formăm o societate transilvană, pe care o putem numi, de exemplu, pentru literatura română și cultura poporului român sau numai pentru cultura poporului român”.

contrainsurgența, adică ceva cu care suntem azi obișnuiți a gândi despre Irak și Afganistan, după 2001.

Mai subliniez o dată că este doar un răspuns incomplet. Și așa mai adăuga ceva. Participările individuale la reuniuni internaționale, la care faceți referire, reflectă și o dezideologizare amplă a acestei ramuri științifice (amplă, pentru că nu este total anihilată), dispariția aceluși „front” național sau de bloc anterior, al Războiului Rece, care mobiliza social o știință făcută să reconstituie trecutul, și nu să fie o armă de confruntare. Iar dacă istoricii militari sunt mai activi internațional este și un reflex al unei solidarități profesionale specifice, mulți dintre istorici fiind foști militari, precum și al unei utilități imediate a efortului lor.

– Care sunt astăzi marile tendințe în istoriografia militară internațională și cum vedeți evoluția acesteia în anii ce vin?

La Rio de Janeiro s-a văzut că este extrem de important faptul că istoria militară răspunde unor cerințe imediate. Numeroși istorici militari din fostele colonii, devenite state independente într-un efort accelerat de definire identitară și de afirmare internațională, din Africa sau din Asia, au fost prezenți, relevând interesul lor pentru această ramură științifică. Moștenirea luptei de eliberare națională este încă prezentă în multe țări, unde modelează platforme politice și este subiect de dispută publică. Deci, interesul pentru această etapă a propriei lor istorii, conectată strâns de un efort militar care

Spectacol pentru militari dintr-o unitate a Armatei Roșii, în Al Doilea Război Mondial

îndrituiește în multe cazuri legitimitate politică, evidențiază un teritoriu vast încă deschis în aceste țări pentru efortul științific în domeniu. De altfel, în ultimii ani în Comisia Internațională de Istorie Militară s-au asociat multe comisii de specialiști din aceste țări din Africa, Asia sau America Latină.

Între marile tendințe aş distinge pe aceea a unui curs accelerat către conceptul de „istorie totală” în scrierea istoriei militare. Fără a însemna abandonarea mai vechii formule a „istoriei-bătălie” – utilizabilă, cum spuneam, în școli și academii militare din rațiuni profesionale –, efortul de a înțelege bătăliile/războaiele/confruntările, ca expresii ale unei evoluții sistemice, cu caracter comprehensiv, va fi tot mai prezent. Se și observă, de altfel, acest lucru dacă treci în revistă producția de carte din diverse țări; ceea ce s-a întâmplat și la Rio, sub înțeleapta diriguire a lui Pat Harahan (secretarul general al Comisiei de istorie militară a S.U.A.), care a știut să aducă

mărturii în domeniu din diverse orizonturi geografice ale planetei.

Și tot ca un curs apăsător al evoluției acestei discipline aş mai menționa și pe cel al încercării de a distinge impactul Revoluției în Afacerile Militare – uriașele străpungeri tehnologice recente care s-au repercutat asupra modalității de purtare a războiului – în evoluția sistemului, așadar a distribuției de putere la nivel internațional. Recent a apărut cartea lui Joseph Nye Jr., *The future of american power* (Viitorul puterii americane) care argumentează că puterea militară a unui stat este azi element cardinal al poziției deținute systemic, dar că funcția ei s-a dilatat, chemată fiind azi nu doar să câștige războaie sau să descurajeze lansarea acestora, ci deopotrivă să se adreseze unor probleme până acum total externe câmpului ei de acțiune: intervenție umanitară, reabilitare post-conflict, asistență. Explorarea în trecut a unor asemenea vectori ar putea să fie o altă direcție. ■

loc în clădirea Seminarului Teologic din Sibiu. În ședința de deschidere a adunării (23 octombrie/4 noiembrie 1861), Andrei Șaguna precizează legământul de urmat de toți cei care vor lucra sub cupola Asociațiunii: „Mărturisesc sincer convingerea mea că cu cât problema Asociațiunii noastre o caracterizez pe cât de nobilă și frumoasă și unică în felul său astăzi în întreaga națiune din toate părțile unde se află ea, pe atât de serioasă și grea, pentru că cere o perseverență de fier și un sacrificiu din inimă“.

În cuvântul său, canonicul Timotei Cipariu consideră că prin societatea nou înființată „un reazim naționalității române se împlântă astăzi și sperăm că asemeni reazime de astea și de alte forme se vor

Juristul Ioan
cavaler de Pușcariu

împlânta și de aici înainte, și mai multe și mai puternice“.

În cadrul adunării s-a ales ca prim-președinte al Asociațiunii episcopul Andrei Șaguna, ca vicepreședinte canonicul Timotei Cipariu, ca se-

cretar primar George Barițiu, iar ca secretar secundar Antonie Veștemean.

Așadar, în octombrie/noiembrie 1861, la Sibiu, pe cerul înnorat al românilor, a apărut un astru, care în veci va lumina calea unității noastre culturale și a solidarității sufletești, așa încât toți cei ce vorbesc dulcile graiuri ale limbii române să se simtă în permanență frați.

Un rol important în activitatea Asociațiunii l-au avut adunările generale anuale, itinerante, adevărate sărbători naționale, unde românii din diferite zone se întâlneau, discuta și stabileau căile de urmat pentru prosperitatea economică și întărirea solidarității neamului românesc, în vederea pregătirii pentru unire.

Ca o recunoștință a meritelor ASTREI la realizarea României Mari, guvernării de după 1918 au acceptat ca ziua de 1 Decembrie să fie „Ziua ASTREI“.

În ilegalitate, apoi... rediviva

În România întregită Asociațiunea ASTRA și-a continuat activitatea de apărare și întărire a solidarității românilor prin cultură. Sute de acțiuni ale Asociației vor contribui la progresul și lumina-rea românilor.

Ceea ce n-au reușit guvernele ungare cu toate eforturile depuse, au reușit comuniștii români: desființarea Asociațiunii prin Decizia 12.054/31 decembrie 1948 a Ministerului Artelor și Informațiilor și Hotărârea nr. 399/14 aprilie 1950 a Consiliului de Miniștri.

1861-1918

Prin bogata gamă de activități și inițiative realizate – apărarea, cultivarea și unificarea limbii române; definitivarea ortografiei fonetice cu litere latine; înființarea Bibliotecii ASTRA (1861), ce funcționează și în prezent; crearea despărțămintelor, agențiilor și cercurilor pentru a apropia acțiunile Asociațiunii de popor (1869); fondarea și editarea revistei *Transilvania* (1868); activitatea de organizare și îmbunătățire a învățământului în limba română prin tipărirea de manuale și înființarea de școli (școala civilă de fete cu internat – 1886); tipărirea de cărți științifice, dintre care amintim opera de unitate națională *Enciclopedia Română*, prima din sud-estul Europei și a cincea din lume (Sibiu, 1898-1904); construirea Casei Naționale a Asociațiunii și înființarea Muzeului Asociațiunii (Sibiu, 1905); organizarea de expoziții naționale (1862 – Brașov, 1881 – Sibiu, 1905 – Sibiu, 1883 – Viena etc.); tipărirea *Calendarului Asociațiunii* (1911) și a revistei *Țara Noastră* (Sibiu, 1907); prezentarea a sute de prelegeri și conferințe pe teme istorice, literare, științifice, sociale și economice, educație sanitară, agronomică și zootehnică și multe altele –, Asociațiunea ASTRA a pregătit terenul pentru înfăptuirea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918.

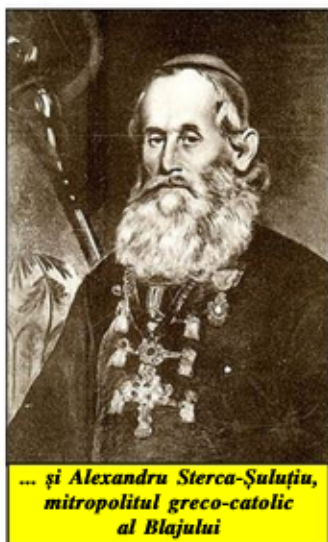
1 Decembrie, ziua Asociațiunii

Situația istorico-politică urmările războiului franco-italo-austriac și formarea noului stat național român după Unirea Principatelor de la 1859 – a determinat în politica imperială vieneză unele concesii pozitive față de popoarele supuse. Profitând, fruntașii românilor transilvăneni întreprind multiple acțiuni pe lângă guvernul habsburgic pentru obținerea unor drepturi, printre care și crearea unei societăți culturale.

Astfel, la 10 mai 1860, se întocmește o petiție, al cărui autor a fost juristul Ion Rațiu și care a fost semnată de 176 de cărturari ardeleni, în frunte cu conducătorii celor două biserici românești: Alexandru Sterca Șuluțiu mitropolitul greco-catolic al Blajului – și Andrei Șaguna episcopul ortodox al Sibului.

Petiția a fost înaintată principelui Friedrich de Liechtenstein, guvernatorul Transilvaniei. Ea cerea aprobarea pentru întemeierea unei reuniuni „a cărei chemare să fie lărgirea culturii populare și înaintarea literaturii cu puteri unite”. Greul obținerii aprobării cade pe umerii episcopului Andrei Șaguna, la acea vreme membru al senatului imperial de la Viena.

Bazându-se pe legea de reuniune din 26 noiembrie 1852, la 12 iulie 1860, guvernatorul respinge diplomatic cererea românilor, pe motiv că nu a fost însoțită de un proiect de statute. Mai mult, acesta specifică că nu poate încuviința

... și Alexandru Sterca-Șuluțiu,
mitropolitul greco-catolic
al Blajului

la „înființarea unei reuniuni exclusiv naționale”.

Andrei Șaguna îi roagă pe Timotei Cipariu, George Barițiu și pe Ioan cavalier de

*De nu ar fi făcut nimic românii în 1860
spre dezvoltarea și consolidarea vieții lor
naționale, posteritatea tot le-ar fi datoare
cu recunoștință pentru înființarea
Asociațiunii*

(G. Barițiu, 1891)

Pușcariu să întocmească câte un proiect de statute pentru viitoarea asociație. Primind proiectele de statut, va redacta

Avram Iancu (1824-1872)

un proiect care va însoți noua petiție din 4 decembrie 1860, prin care se revenea asupra doleanței românilor de a-și întemeia o societate culturală. În proiectul de statut se specifică faptul că „membrii Asociațiunii pot fi de orice religie și orice nație”. Prin adresa din 31 ianuarie 1861, se primește acceptul „pentru înființarea unei reuniuni spre înaintarea literaturii și culturii poporului român, apoi spre pregătirea agriculturii și industriei”. Se mai cerea ca statutele să fie definitivare și trimise pentru aprobarea cea mai înaltă.

Andrei Șaguna convoacă la Sibiu, în zilele 9-11 martie 1861, pe toți cei care au semnat petiția din 10 mai 1860, ca împreună să definitiveze

statutele Societății. La această întâlnire s-au aprobat statutele paragraf cu paragraf. Numai pentru aprobarea numelui societății „Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Po-

porului Român” s-a discutat aproape trei ore.

Statutele astfel aprobate au fost înaintate de episcopul Andrei Șaguna înaltului prezidiu locotenent prin adresa din 28 martie 1861. La 6 septembrie același an se primește aprobarea de întemeiere a Asociațiunii. Andrei Șaguna adresează o „conchemare” la 23 octombrie/4 noiembrie 1861, la Sibiu, pentru „toți inteligenții națiunii noastre, care voiesc a fi membri ai Asociațiunii, spre a lua parte la inaugurarea și deplina constituire a acesteia”.

Lucrările Adunării de constituire a Asociațiunii au avut

Participanții la Adunarea Generală a Asociației Astra, Sibiu, aprilie 1990

pierdut rostul, renăscând asemenea păsării Phoenix, tot astfel nici ASTRA, renăscută și ea, nu și-a pierdut rosturile, deoarece idealurile solidarității naționale și duhul Albei Iulii, împreună cu idealurile lui Avram Iancu sunt tot atât de necesare astăzi și vor fi și mâine, totdeauna. De aceea,

asemenea nestemate se cuvin cultivate cu toată cinstea și dreapta cumpănire, deoarece acestea n-au soroc de încheiere“.

Astriștii de azi și de mâine au datoria față de această Academie a veșniciei naționale de a face ca numele ei să urce mereu „spre astre“, spre

culmi din ce în ce mai înalte, învingând pas cu pas toate dificultățile și nedreptățile.

Versurile testament din Imnul ASTREI – „Mărire înaltă v-a urzit/ În lume domnul sfânt,/ datori sunteți să vă-mpliniți/ Menirea pe pământ“ trebuie să ne fie călăuză. ■

BLITZ... CONCURS

Trimiteti, până la 15 ianuarie 2012, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și puteți câștiga un abonament pe un an de zile la revista **Magazin istoric**.

– În ce an s-a publicat la Iași Manualul de legi al lui Andronache Donici?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din luna octombrie 2011 este:

În orașul Epivat, de pe malul Mării Marmara

Premiul de un abonament pe un an la revista **Magazin istoric** a fost câștigat de domnul **Vasile Velea**, din com. **Turcoaia**, jud. Tulcea.

Abonamentul se efectuează începând cu luna iulie 2012.

Adresa noastră: **Magazin istoric**, C.P. 15-702, Of.P. nr. 15, sect. 1, București

După o perioadă de distrugere a multora dintre realizările Asociațiunii (arderea unor cărți, confiscarea patrimoniului material și, de multe ori, distrugerea lui), încet, într-o formă mai mult s-au mai puțin mascată, s-a putut discuta despre spiritul ASTREI, care nu a murit niciodată, arzând mocnit sub cenușa inconștienței guvernanților, pentru a izbucni tot mai puternic, pe măsură ce conjunctura social-politică a permis-o. Au început să se publice lucrări despre activitatea Asociațiunii și chiar să se vorbească despre însemnătatea ei în istoria românilor. În 1965, la Târgu Lăpuș, se reînființează ASTRA Lăpușneană de către inimosul cărturar Valentin Bilț.

Între 29-31 august 1986, la Sibiu și Săliște, au avut loc serbările dedicate împlinirii a 125 de ani de la înființarea ASTREI, onorată de participarea Prezidiului Academiei Române și a Î.P.S. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Crișanei și Maramureșului.

Un rol important în păstrarea și transmiterea spiritului astrist l-a avut Biblioteca ASTRA, care, cu toate că a trecut prin diferite reorganizări și restructurări – azi Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu a rămas în Casa Centrală a Asociațiunii, continuând să iradiază idealurile astriste în sufletul celor care-i călcau pragul.

La începutul anului 1990, vechi astrști și intelectuali mai tineri, care cunoșteau activitatea ASTREI, au reactivat Asociațiunea. Spiritul AS-

*Lexicograful român
Corneliu Diaconovici
(1859-1923),
redactorul dicționarului
în trei volume
Enciclopedia Română
(1898-1904)*

TREI a renăscut aproape simultan în mai multe localități din țară. Așa se face că, la 21 aprilie 1990, la Sibiu, are loc prima adunare generală, după 47 de ani.

Multitudinea de realizări din 1990 până în prezent ridicarea de monumente (Turnu Roșu, Dej, Blaj, Năsăud, Cristești Ciceului etc.); dezvelirea a zeci de plăci comemorative, înființarea de biblioteci (Criuleni, Sângiorgiu de Pădure); tipărirea de cărți (peste 200); reviste (14); organizarea de festivaluri, concursuri, simpozioane, tabere; acordarea de burse și ajutoare și multe altele a impus Asociațiunea ASTRA din nou, ca o societate culturală, în continuă căutare a mijloacelor de acțiune adaptate noilor vremuri, având ca scop principal păstrarea și întărirea solidarității românilor prin cultură.

La sărbătorirea a 130 de ani de la înființarea Asociațiunii, în 1991, academicianul Ștefan Pascu afirma: „După cum Academia Română nu și-a

1918-1940

Iată câteva dintre realizările Asociațiunii din această perioadă: înființarea caselor naționale (1920), organizarea serbărilor dedicate centenarului nașterii lui Avram Iancu (31 august-2 septembrie 1924 – Baia de Criș, Tebea, Câmpeni și Vidra de Sus); constituirea regionalelor ASTRA Basarabeană, ASTRA Dobrogeană (1927) și ASTRA Bănățeană (1937); întemeierea societății „Șoimii Carpaților”, în scopul pregătirii fizice și morale a tineretului (1928); inițiativa creării Muzeului Unirii din Alba Iulia (1929); fondarea Conservatoarelor de muzică ASTRA de la Brașov (1930) și Sighet (1935); crearea școlilor țărănești (prima la Sighetul Marmăției în 1931); organizarea primului Congres Cultural al ASTREI (Sibiu, 1930); ridicarea de monumente (Troita lui Mihai Viteazul, Șelimbăr – 1935; statuia lui Ion Rațiu, Turda – 1929, monumentul lui Horea, Cloșca și Crișan, Alba Iulia – 1932; monumentul lui Mihai Viteazul, Mirăslău – 1932 etc.); înființarea Muzeului Regional Brașov (1937); crearea a 1.899 biblioteci populare; organizarea a 42.291 conferințe și prelegeri, ridicarea a peste 50 de case naționale; tipărirea a sute de mii de cărți în seriile bibliografice Biblioteca Poporală, Biblioteca ASTRA etc.

unei dispute greu de elucidat. Codul moldovean a avut la bază *Basilicalele* (Pravilele împărătești bizantine), precum și unele rânduieli ale „obiceiului pământului”. Împărțit în 104 de articole, el cuprindea mai ales reguli de drept agricol și penal. Legiuirea munteană reunea texte din aceleași *Basilicale*, dar și din legile canonice ale monofilaxului Alexie Aristin, care a trăit în secolul al XII-lea.

Rolul original al dreptului scris codificat în țările noastre și locul important al Pravilei lui Vasile Lupu au fost surprinse și, subtil, relevate de Dimitrie Cantemir: „Însă fiind acele obiceiuri, întrucât se sprijineau pe nimic scris, erau abătute de la înțelesul lor adevărat de către judecătorii corupți și duceau la nedreptate, de aceea Vasile Arnăuțul [Vasile Lupu M.D.], Domnitorul Moldovei, în veacul trecut, a poruncit ca să se adune la un loc de către bărbați iscușiți și cunoscători ai legii patriei lor toate rânduielile și scrise, și nescrise, și a alcătuit din ele un singur cod, care astăzi este călăuză pentru judecătorii Moldovei, ca să hotărască drept”.

După instaurarea domniilor fanariote (1711), cele două pravile au căzut în desuetudine, aplicându-se discreționar reglementări diverse și convenabile regimului. Treptat însă, și sub influența apuseană modernizatoare, a reapărut nevoia unificării, a uniformizării regulilor juridice, sub formă scrisă, spre a fi cunoscute de cât mai mulți și a se elimina, astfel, arbitrarul. S-a întocmit

Vasile Lupu în tabloul votiv de la Trei Ierarhi

în Țara Românească *Pravilniceasca condică* a lui Alexandru Ipsilante (1780), o sinteză, în grecește, a *Basilicalelor*, însoțită de fragmente din *Legea Țării*, iar, la Iași, în 1814, s-a publicat *Manualul* de legi al lui Andronache Donici (c. 1760-1829), o colecție explicativă a pravilelor împărătești bizantine. Deși o lucrare privată, ea a dobândit o asemenea autoritate, încât dispozițiile i-au fost percepute ca obligatorii.

Un moment important în modernizarea procesului de codificare l-a reprezentat adoptarea Codului Calimach (1818) și a Legiurii Caragea. Primul,

Vodă Caragea

denumit după domnitorul inițiator, Scarlat Alexandru Calimach (1773-1821), lucrat de Anania Cuzanos (profesor la Academia Domnească din Iași), s-a întemeiat, conform hrisovului de promulgare, pe *Basilicale*, „spicuri din *Novele* și din codici europenești” (îndeosebi Codul civil austriac din 1811), reprezentând un progres considerabil. Legiuirea Caragea, alcătuită din dorința „de a potoli dasupra dreptății războiul cel mult tulburător” (hrisovul domnesc), ca operă juridică, i-a fost inferioară codului moldovean, dar amândouă legiuri, cu unele modificări, aveau să supraviețuiască până la Unirea din 24 ianuarie 1859, când, considerate ca necorespunzătoare au fost abrogate și înlocuite cu primul Cod civil român modern (1864).

În doar șase săptămâni

Potrivit art. 35 al Convenției de la Paris (1858), legile în vigoare, Regulamentele Organice, precum și codicele civil, criminal, de comerț și de procedură trebuia să fie revizuite, așa încât în afară de reglementările de interes local în viitor să nu mai fie decât unul și același trup de legislație, care să se aplice în ambele principate. Primul demers cunoscut l-a reprezentat raportul ministrului *ad interim* la Departamentul Dreptății (actualul minister al Justiției) din Țara Românească, George Crețeanu (1829-1887), din 13 octombrie 1859, prin care i se propunea domnului alcătuirea

Pagină din Pravila cea Mare sau Îndreptarea Legii

Alegorie în care Napoleon prezintă Codul civil ce-i poartă numele

ISTORIA NEȘTIUTĂ A CODULUI CIVIL

Prof. univ. dr. MIRCEA DUȚU

De la 1 octombrie 2011, România are o nouă „constituție civilă”, prin intrarea în vigoare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil. După 146 de ani de glorioasă și neîntreruptă aplicare, bătrânul Cod civil, de la 1864, care a înfruntat evenimente și transformări politice majore, s-a retras în istorie, devenind, astfel, dintr-un „moment”, un „monument” juridic. El a lăsat drum liber noii legiui, croită după modelele occidentale cele mai avansate.

Dintotdeauna, codificarea a reprezentat o opțiune politică majoră, o veritabilă operațiune intelectuală și de reformă juridică și, prin aceasta, un moment istoric important în dezvoltarea unei țări. Adeseori, ea a îndeplinit rolul de unificare și raționalizare legislativă, contribuind la consolidarea și modernizarea statului, la progresul economic și cultural al societății, creându-le promotorilor săi un adevărat postament în istorie. A rămas elocventă afirmația

lui Napoleon I, din 1817: „Adevărata mea glorie nu este cea de a fi câștigat 40 de bătălii; Waterloo va șterge amintirea oricărei victorii. Ceea ce va rămâne și va trăi etern este *Codul meu civil*”.

Basilicalele la bază

Codificarea dreptului, în general, și cea a dreptului civil, în special, au ocupat un loc deosebit în istoria românilor, manifestându-se ca un factor

de realizare a unității naționale și a propășirii social-culturale.

Primele legiui de ansamblu, în sens de coduri, a căror existență istorică nu poate fi contestată, au fost *Cartea românească de învățătură* (1646) a lui Vasile Lupu, pentru Moldova, și *Pravila cea Mare sau Îndreptarea Legii* (1652) a lui Matei Basarab, în Țara Românească. O pretinsă pravilă oferită de împăratul Bizanțului lui Alexandru cel Bun, la suirea pe tronul Moldovei, la 1400, a făcut obiectul

Problema s-a dovedit mai dificilă în materie civilă și comercială. Adoptat la 8 noiembrie 1939, preconizatul Cod civil, alături de cel de procedură civilă și de cel comercial, urma să intre în vigoare la 15 septembrie 1940, dar abdicarea regelui, la 6 septembrie, și instaurarea statului național-legionar, opt zile mai târziu, au întârziat intrarea în vigoare: mai întâi, ea a fost amânată până la 1 ianuarie 1941, iar prin Decretul-lege nr. 4.225 din 31 decembrie 1940, *sine die*. Așa s-a făcut că, până la 1 octombrie 2011, România a avut în existență legală două coduri civile: cel din 1864 și cel din 1939, neintrat în vigoare, dar adoptat.

Afirmat ca o transformare social-economică și politică fundamentală, regimul comunist și-a asumat, încă prin Constituția din 13 aprilie 1948, revizuirea tuturor codurilor existente, spre a le pune în acord cu noile realități. Dacă, și de acea dată, dreptul penal s-a dovedit mai maleabil, la 1 ianuarie 1969 intrând în vigoare Codul penal, ca și cel de procedură penală ale R.S. România, adoptarea unui Cod civil socialist s-a dovedit o tentativă imposibilă. Într-adevăr, în ciuda eforturilor depuse, care au dat naștere, în timp, la cel puțin 12 variante, începând cu anul 1954 și ajungându-se ca, în 1971 să se publice *Proiectul Codului civil al Republicii Socialiste România*, dispute de tot felul, în frunte cu teza existenței unui „drept eco-

Acele obiceiuri, întrucât se sprijineau pe nimic scris, erau abătute de la înțelesul lor adevărat de către judecătorii corupți.

D. Cantemir

nomic“ autonom, i-au împiedicat adoptarea. S-a speculat și că, la un asemenea deznoământ, a contribuit și retragerea treptată din prim-planul politicii a lui Ion Gheorghe Maurer, principalul „protector“ al activității juridice.

Perspectiva integrării României în NATO și în Uniunea Europeană a reaprins preocupările unei recodificări majore a dreptului românesc. Desigur, prioritară, după adoptarea unei noi Constituții (8 decembrie 1991, revizuită în 2003), au apărut codurile civil și penal și cele de procedură. Dar factorul determinant în opțiunea recodificării l-a constituit, mai degrabă, starea reală a legislației civile. După intrarea sa în vigoare, Codul de la 1864 cunoscuse

numeroase modificări. În 1953, s-a desprins o parte importantă de reglementări, constituindu-se Codul familiei. De asemenea, și alte materii semnificative precum persoana fizică și persoana juridică ori prescripția au cunoscut acte normative separate. După 1989, dezvoltări ample s-au înregistrat în toate domeniile și, în special, în cel comercial. Codicele din 1887 devenise complet depășit, iar noile acte normative adoptate veneau în contradicție cu concepția sa. Singura posibilitate de ieșire din impas o reprezenta recodificarea, în sensul adoptării unui Cod civil nou, mai amplu, care, în baza unei concepții moniste, să cuprindă laolaltă raporturile tradiționale civile, comerciale și cele de familie.

Așadar, un demers complex și cu atât mai dificil, cu cât disputa și patima politică au fost masiv prezente. Astfel, o primă formă a noului Cod a fost aprobată de Guvern în ianuarie 2004 și adoptată de Senat în septembrie același an. Odată cu schimbarea majorității politice, în cadrul dezbatărilor din Camera Deputaților, „a apărut necesitatea unei revizuii substanțiale a proiectului“, astfel că procesul de adoptare a fost suspendat. În cele din urmă, Legea nr. 287/2009 privind Codul civil a fost adoptată în iunie 2009, prin asumarea răspunderii de către Guvern, iar, prin Legea de aplicare, nr. 71 din 2011, s-a stabilit intrarea în vigoare la 1 octombrie 2011. ■

*... s-au inspirat juristii
lui Alexandru Ioan Cuza*

unui corp de legi „care să asigure libertatea și proprietatea persoanelor, precum și deosebitele tranzacțiuni între ele“. Nu știm care a fost soarta respectivului demers, dar, printr-un decret domnesc din 27 iulie 1862, a fost numită o comisie menită să se ocupe cu „unificarea legilor“. Ea și-a început activitatea cu redactarea unui proiect de cod civil și, urmând îndeaproape Codul civil francez din 1804, l-a și desăvârșit, la începutul anului 1864.

Numai că derularea evenimentelor politice, în frunte cu lovitura de stat de la 2 mai, a dus la ignorarea lui. Astfel că, la 11 iulie același an, Domnitorul a încredințat Consiliului de Stat redactarea proiectului, recomandând utilizarea Codului civil italian (care nu fusese încă promulgat, dar al cărui proiect era deja publicat și care, fiind recent, înregistra unele progrese față de modelul francez!) și ștergerea articolelor care nu erau potrivite trebuințelor țării, ca și formularea altora pentru materii cu totul locale. Ministrul Justiției s-a conformat, dar a trimis, împreună cu Codul italian al lui Giuseppe Pisanelli (1812-1879), și proiectul elaborat anterior, „ca să-l completeze în toate părțile sale“.

Din lipsă de timp, Consiliul a recurs la o formulă de compromis: a preluat textul preexistent, elaborat după Codul francez, l-a modificat cu unele prevederi ale celui italian (circa 70 de articole) și, în materia ipotecilor, a avut în vedere

legea belgiană din 1851. Așa s-a făcut că, în numai șase săptămâni, documentul a fost gata. La 25 noiembrie 1864, a fost și aprobat de guvern, două zile mai târziu fiind promulgat de Domn, iar la 1 iulie 1865 urma să intre în vigoare.

Numai că, din motive ră-mase încă obscure, printr-un decret domnesc din 30 iunie

Giuseppe Pisanelli,
autorul Codului italian din care...

(publicat în *Monitorul Oficial* din 2 iulie), punerea în aplicare a fost amânată pentru 1 decembrie, deoarece nu erau terminate... codul de procedură și legea organizării judecătorești. Unii au considerat manevra doar un pretext. După detronarea lui Cuza (1866) au apărut acuzații, inclusiv în Parlament, în sensul că amânarea intrării în vigoare s-ar fi datorat corupției. În acel scop, au fost oferite avantaje materiale de către cei interesați în întârzierea aplicării, în anumite cazuri, a interdicției dobândirii de proprietăți imobiliare rurale.

După modelul Codului francez, pentru scurt timp, Codul civil din 1864 avea să se denumească, după numele inițiatorului, „Codul civil Alexandru Ioan Cuza“.

Simultan, două Coduri!

În dezvoltarea sa istorică posterioară momentului creării statului național unitar modern, ale cărui baze au fost puse de reformele perioadei 1859-1866, România a cunoscut două rațiuni majore de codificare: una aferentă continuării procesului de unificare statală (după 1918) și o alta, sub impulsul evoluțiilor social-politice (post-1948). Într-adevăr, desăvârșirea Marii Uniri, în urma actelor succesive de alipire la Vechiul Regat din 1918 – a Basarabiei (27 martie), Bucovinei (28 noiembrie) și Transilvaniei (1 decembrie) –, a pus probleme majore și în privința unificării și uniformizării legislației pe întregul teritoriu românesc, ceea ce nu se putea realiza, efectiv, decât printr-o reformă radicală a Codului civil existent. S-au adăugat și exigențele noilor realități social-economice și politice interbelice. Astfel că, în timpul domniei lui Carol al II-lea, s-a declanșat un amplu proces de recodificare, impulsivat și de dorința suveranului de a marca istoria națională. Roadele demersului s-au exprimat, mai întâi, prin adoptarea unui Cod penal și, respectiv, Cod de procedură penală, ambele noi, care au intrat în vigoare în 1936.

Cu Smith n-au prea fost meciuri ușoare. N-au fost, chiar dacă scorul, să zicem, nu era atât de strâns, dar... toate meciurile mele cu Smith au fost decise nu la ghemuri, ci la puncte. La puncte! Unele meciuri (precum finala de la Wimbledon) au fost decise la câteva puncte. O săritură aiurea pe iarbă sau... o greșală de-a mea. Scoruri de 6-0 sau 6-1 nu au existat între noi doi.

- Cum vă explicați rivalitatea cu Smith, care era un fel de bête noire?

- Era o rivalitate între noi amplificată de faptul că toată lumea a făcut mare caz din asta, că am pierdut eu o finală cu el de Cupa Davis la București. Dacă mă uit și la rezultate, suntem cam la egalitate, eu am câștigat opt meciuri și am pierdut zece. Nu asta e important. Era jucătorul cel mai în formă atunci, eram și eu la fel și probabil că și eu și el am avut de câștigat, că ne-am tras unul pe altul și am jucat foarte bine. Am jucat cel mai bun tenis al vieții mele. Sigur, aveam meciuri pe zgură în care eu trebuia să-l bat, că eram născut pe zgură, și mă bătea. Și invers, el trebuia să mă bată pe mine pe iarbă, că era născut pe iarbă și pe ciment, și-l băteam eu. Nu înțelegea nimeni de ce. Nici noi. Și oricum, la bête noire în-

seamnă când te bate unul așa cum l-am bătut eu pe Gorman, de 18 ori la rând. Aia-i bête noire, când nu-l bați niciodată pe celălalt. E enervant, deja.

- Ce simțeai înainte de un meci cu Smith?

- Nu pot să spun. Nu-i spuneam: „vezi că mă enervezi că îți faci freza cu mâna sau zâmbești când nu trebuie“. Asta e lucruri pe care le ții în tine, nu le spui. Probabil că și eu îl enervam la rândul meu cu ceva, nu? În primul rând te enervează cu jocul, că te incomodează, asta e, că doar joci tenis cu el, nu te-ai dus acolo să dansezi cu el. Și-atunci, sigur, sunt jucători cu care îți face plăcere să joci, iar cu alții nu.

- E o scenă pe care o povestești în Autobiografia dvs. care m-a impresionat foarte mult. Povestești finala de la Wimbledon din 1972 și spunei că vestiarul era foarte mic mai există încă, e la fel?...

- S-au refăcut toate vestiarele, nu mai seamănă cu ce erau, și nu numai la Wimbledon, peste tot. Atunci când jucam noi, tenisul nu era atât de popular, nu existau publicitatea și banii care sunt acum în tenis. De exemplu, noi nu aveam până în '72 scaune pe teren. Am pus pariu pe 10.000 de euro cu Tîriac, el a zis că erau scaune în '72, și nu erau,

să stai, să te ștergi, să-ți bei cafeaua, suncul sau ce voiai să bei. Îți lăsaî rachetele pe iarbă, lângă scaunul arbitrilor, aveai un prosop, te schimbai, te ștergeai, aruncaî prosopul jos, beai o gură de apă, și-atât. Abia în 1973 au început să ne pună scaune pentru teren, pentru că acela este anul în care au început să intre companiile mari în publicitate la tenis. Erai obligat să stai pe scaun un minut jumătate, două, ca să se vadă bine numele sponsorului – pe panoul publicitar din spate – chiar dacă voiai să te duci mai repede, nu te lăsaî. Baniî au schimbat totul. Așa au apărut și arbitrii profesioniști care mergeau de la un turneu la altul. Înainte nu era așa, puneau organizatorii anunț: „domle, avem nevoie de un arbitru la linie, cine vrea?“. Și așa mai venea câte unul, el voia să vadă tenis, nu se pricepea la arbitraj, că era voluntar, nu era profesionist. Așa au apărut și managerii, antrenorii, nutriționiștii toți profesioniști. Și celelalte sporturi s-au schimbat la fel de radical din '73 încolo. Probabil că era necesară schimbarea, ca sportul să fie mai popular. Gândiți-vă ce ar fi un Campionat Mondial de Fotbal dacă nu s-ar transmite la televizor? Baniî care se dau azi jucătorilor nu ar fi fost posibili altfel, iar probabil că în viitor vor fi și mai mulți. În mod sigur, nu se va merge în jos.

Wimbledon 1976, Năstase pe scaun, într-o pauză în finala cu Borg

Cu patru ani în urmă, Smith săruta trofeul de la Wimbledon cucerit după o luptă strânsă

Ilie Năstase, zburând după minge

În 1971, la 12 decembrie, la Paris, Ilie Năstase câștiga primul său turneu de Masters dintr-o serie de patru. Era un record cu greu egalat de alți sportivi și niciodată de vreun alt tenisist român.

Ilie Năstase a câștigat turnee de Mare Șlem la toate cele trei probe: simplu, dublu masculin și dublu mixt (puțini jucători mai încearcă azi să joace trei meciuri pe zi, în trei probe diferite). A adus (alături de Ion Țiriac) România în trei finale de Cupă Davis.

Să ne reamintim, după 40 de ani, de seara în care românii au privit, cu sufletul la gură, meciul lui cu Stan Smith.

ILIE NĂSTASE: „DACĂ NU AI EMOTII, DACĂ NU ȚI-E FRICĂ, ÎNSEAMNĂ CĂ NU EȘTI PREGĂTIT...”

– Discuția noastră are ca punct de pornire turneul de „Masters” pe care l-ați câștigat în 1971. Cum s-a născut ideea unui astfel de turneu?

– Turneele de Grand Prix ale Federației Internaționale de Tenis de Câmp (I.L.T.F.), cea care se ocupa de tenis și de jucători pe atunci, înaintea A.T.P.-ului de azi (Asociația Tenisistelor Profesioniști), erau sponsorizate de o companie de răcoritoare, apoi de o companie de asigurări. Iar sponsorii, împreună cu cei din tenis, au vrut să facă ce se făcea și în golf și în alte spor-

turi. La sfârșitul anului, cei mai buni opt se întâlneau pentru a stabili cine era numărul 1. Până atunci, ziariștii dădeau verdictul cine e cel mai bun jucător, bincînțele, luând în considerare turneele de Mare Șlem, care erau patru. Se întâmplă foarte rar să le câștige cineva pe toate în același an. Atunci, la începutul erei computerelor, s-a luat hotărârea să se organizeze un turneu în care să joace cei mai buni jucători. Prima ediție s-a desfășurat la Tokyo. Eu nu am participat. Primul meu Masters a fost de fapt al doilea, ca ediție.

– Nu era prima oară când îl întâlneai pe Stan Smith. Rivalitatea cu tenisistul american era proverbială în epocă.

– Toate meciurile noastre au fost la limită, în cinci seturi (și finala de la Wimbledon tot cinci seturi a avut). Au fost și câteva ocazii în care s-a întâmplat să nu îmi ia niciun set sau să nu câștig eu niciun set, dar n-au fost multe astfel de meciuri.

– Care a fost cel mai ușor și care a fost cel mai greu meci pe care l-ați avut cu Smith?

Dar dacă le faci și nu câștigi, e altceva. Eu am mai și câștigat. În plus, poți să ai și o perioadă mai proastă. Uitați-vă la Federer, acum. A câștigat omul cât a câștigat, dar acum... Ce câștigă e ca un bonus pentru el. Dar nimeni nu stă să-l critice că a pierdut, l-a bătut ăla, e pe locul patru. A pierdut, și ce? Cum le-a pierdut pe astea, așa le-a câștigat pe altele. Ce-ai câștigat, asta rămâne. La noi însă, nu mai contează că ai câștigat patru Mastersuri. Contează că te-a bătut Smith la Wimbledon.

- Bun, revenind la anul '71... Spuneți, în Autobiografie, că erăți mai des-tins fiindcă ați cunoscut-o pe viitoarea dvs. soție, pe Dominique Grazia. Or, ea era dintr-o familie aristocratică și de industriști, două lucruri pe care regimul comunist din România nu le privea cu ochi buni.

- Eu nu am știut din ce familie provenea decât mult mai târziu. De-abia când l-au sechestrat pe fratele soacrei mele am aflat ce înseamnă trustul „Schneider“, pe care îl conduceau. Culmea a fost că mi-am luat un apartament la Monte Carlo făcut de ei, fără să știu. După aia mi-a zis socru-meu: „Păi îți făceam reducere, 25%, dacă știam că îl cumperi tu“.

- Ați avut vreodată impresia că cei de acasă priveau lucrul acesta cu ochi răi și că au închis ochii pentru că nu aveau ce face? Sau le-a fost indiferent?

- Când relația dintre noi a început să fie mai strânsă, am întrebat acasă ce trebuie să fac. Mi s-a spus că trebuie să

Ilie Năstase și Pele

scriu o cerere pentru a mi se aproba căsătoria cu o străină. Am întrebat atunci: „S-au mai dat aprobări?“ „S-au dat!“ . Când am întocmit cererea, nu am mai pus acolo că e baroneasă. Am scris că vreau să mă însor cu Dominique Grazia, din Bruxelles. Am primit aprobările de la Ministerul de Justiție, apoi de la Consiliul de Miniștri și-am mers mai departe. Iar când am divorțat a fost la fel. Nu m-a întrebat nimeni dacă-i baroneasă sau dacă are bani. Unii care au fost mai curioși au aflat mai târziu. Deci nu știu cu ce ochi m-au privit, buni sau răi. Poate că i-a durut puțin la început, dar după aia le-a trecut.

- Nu v-ați simțit niciodată supraveheat?

- Nu cred că aveau timp. Eu stăteam 11 luni plecat, și niciodată într-un singur loc. În decembrie, de-abia, când veneam trei săptămâni acasă, puteau să își bage nasul. Sigur, ne urmăreau la meciurile de Cupă Davis, aveau oamenii lor din Securitate, ne luau și bani, dar pe mine treaba asta nu m-a afectat deloc. Eu aveam 38 de turnee pe an, plus încă vreo 10-20 de săptămâni de Cupă Davis. Ca să ajungi în finală, atunci, trebuia să joci opt meciuri. Probabil că dacă mi-ar fi spus că nu am voie să fac asta sau să vin cu Dominique în România, nu m-aș mai fi întors în țară. Dar nu a fost cazul. Nici nu m-au certat că am înjurat pe teren. Sau că am zis vreo prostie la radio sau la televizor. De altfel, nici nu puteam să spun cine știe ce.

- Înainte să ne despărțim, v-aș întreba: vi se întâmplă des să puneți astfel de rămășaguri cu Țiriac? E un obicei vechi?

- Nu, nu facem asta prea des. De altfel, când am început să punem pariuri, nici nu aveam cine știe ce bani. Îmi amintesc de primul pariu pe care l-am pus cu el la sfârșitul anilor '60, în Italia, unde ne trimisese Federația pentru niște turnee de pregătire. Țiriac a zis că poate să spargă un pahar cu dinții și să-l mănânce. Eu am zis că nu-i cu puțință. Am pus rămășag pe câțiva dolari și-am pierdut.

- Vă mulțumesc foarte mult!

A consemnat
Adrian George DUMITRU

Vestiarul de la Wimbledon, în 1976, Borg și Năstase se pregătesc de meci

– Dar revenind în vestiarul de la Wimbledon, unde spuneți că stăteți față în față cu Smith, înainte să înceapă meciul, cu genunchii aproape lipiți de ai lui... Cum au fost minutele acelea?

– Mai stăteam, mai mă ridicam... unul își făcea freza, altul se ducea la toaletă, ne mișcam... Nu puteam spune că stăteam locului. Făceam genuflexiuni pentru încălzire, ce faci de obicei înaintea unui meci. N-aveam masor, nici mașinile de exersat pe care le ai prin vestiare azi, că dacă am fi avut așa ceva la dispoziție, m-aș fi urcat pe o bicicletă din asta, nu aș fi alergat așa prin vestiar. Însă da, eram doar noi doi și cu cel care ne ducea rachetele, până venea arbitrul principal, care ne conducea pe teren. Și cam atât. Nimeni altcineva nu avea voie să intre acolo. Meciul trebuia să se joace sâmbătă, dar s-a jucat abia duminică, fiindcă plouase toată ziua de sâmbătă (a fost o excepție, de obicei era interzis în Anglia să se joace duminică).

– V-ați vorbit unul al altuia?

– Nu, păi ce să ne fi spus?... Nici acum nu prea vorbesc jucătorii între ei (pe vremea noastră o mai făceam). Dar înaintea unui meci important te concentrezi, nu vorbești. Era o finală... și n-ai ce să-i spui

celuilalt. Abia aștepti să intri. Și cel mai mult aștepti să dai prima minge, ca să te relaxezi și să intri în joc, nu? E ca la teatru. Ai emoții înainte, și e bine să ai – dacă nu ai emoții, dacă nu ți-e frică, înseamnă că nu ești pregătit. Trebuie să ți fie frică și că o să câștigi, și că o să pierzi.

– Vorbind despre emoții, îmi amintesc că Radu Voia se întreba mereu cum era posibil că reușeați să pierdeți niște meciuri cu adversari mult mai slabi, cum a fost, de pildă, meciul de Cupă Davis de la Maribor, în 1970, când am pierdut în fața Iugoslaviei.

– Emoțiile sunt tot timpul acolo, și când joci bine, și când joci prost. Întotdeauna. Ai deja emoții când apari pe teren, în fața oamenilor. Sigur că poți să ai și contraperformanțe. Românii tratează situațiile astea diferit de cei din Occident. La noi poți să câștigi 100 de meciuri, dacă ai pierdut două-trei, deja, cele 100 se

uită. În Occident nu se uită treaba asta. În România se uită de asemenea că, dacă ai câștigat 100 de meciuri, asta înseamnă zece săptămâni de tenis, neîntrerupt. De luni până duminică. Românii nu înțeleg că poți să fii și tu oboșit, și mental și fizic, nu mai poți să te concentrezi... Cel care pierde în primul tur are timp, se mai duce două zile pe acasă, se mai duce trei zile nu știu unde, iar săptămâna următoare, e odihnit, că n-a jucat nimic. Pe de altă parte, jucătorul mai slab care îl bate pe acela mai bun se laudă o viață că a câștigat un meci. Dar că după aia a pierdut de 15 ori la rând, nu mai ține nimeni minte.

– Mă gândesc că această perspectivă, diferită la noi față de alte țări, se explică poate și prin aceea că noi, fiind o țară mică, avem relativ puține succese. A ajunge prin campioni ca dumneavoastră sau ca, știu eu, Nadia Comăneci la mari succese, atunci iată ceva ce toți își doresc...

– ... și eu mi-o doream. Eu, în primul rând!

– Desigur! Dar eu mă refeream la percepția publicului. Poate că de aceea e mai explicabil că românii țin minte mai ușor meciurile pe care le-ați pierdut cu Smith decât pe acelea pe care le-ați câștigat.

– Fiecare își dorește să câștige. Dar poți să și pierzi. Bine, că eu am făcut și bancuri pe teren, și prostii...

În clasamentul oficial A.T.P. al turneelelor de „Masters” din 1970 până astăzi, Ilie Năstase figurează pe locul 5 pentru numărul de meciuri câștigate (depășit de Roger Federer, Pete Sampras, Boris Becker și Ivan Lendl), pe locul 1 ca procentaj de victorii (88%, adică 23 de meciuri câștigate, 3 pierdute; pe locul următor se află Roger Federer, cu 82%, 34 de victorii, 7 înfrângeri) și pe locul 2 ca număr de turnee câștigate (mai precis, 4. Ivan Lendl, Pete Sampras și Roger Federer au reușit să adune fiecare câte 5).

moment marcat, până la 6 mai 2011, printr-un calendar aflat în exterior, în piață, unde vizitatorul a putut vedea zilnic cât a mai rămas până la împlinirea celor opt secole. Ca orice instituție religioasă și de cultură aflată la moment aniversar, catedrala a organizat, pe parcursul întregului an 2011, ritualul știut în asemenea ocazii: conferințe de prezentare, concerte pe esplanada din fața edificiului – și ca amenajată în 2007 –, spectacole în premieră, expoziții și mese rotunde inițiate de Arhivele departamentului Marne, baterea unui timbru eveniment la 800 de ani, ca să nu mai amintim de ambalajele ciocolatelor și cutiilor de biscuiți, care înfățișează cunoscutele turnuri și cifra 800. Un colocvui universitar internațional (Reimsul este și o cetate universitară importantă, pe lângă centru de producere a șampaniei), desfășurat între 20 și 22 octombrie, a fost dedicat și el celui de-al optulea centenar.

De zilele patrimoniului, mulți vizitatori, mare parte dintre ei remoazi, cum își spun localnicii, care știu că din orice punct al Reimsului catedrala este vizibilă, au venit cu mic cu mare să urce cele 249 de trepte în cele două turnuri, înalte de 82 de metri, admirând de acolo panorama orașului, dar și iscodind cu privirea florile de crin aflate în curs de aurire, pe care de jos n-aveau cum să le vadă în toată splendoarea. Notre Dame din Reims, dedicată Fecioarei Maria, construită în etape, începută în veacul al XIII-lea, pe locul alteia, înălțată, la rândul ei, în 401, pe locul fostelor terme galo-ro-

mane, și terminată în veacul al XVI-lea, este un superb monument al artei gotice din Franța (din 1991 în patrimoniul UNESCO), prin arhitectura ei, cât și prin complexul de statui, 2.303 – număr superior tuturor catedralelor europene –, între care „Îngerul zâmbitor”, de deasupra portalului din stânga.

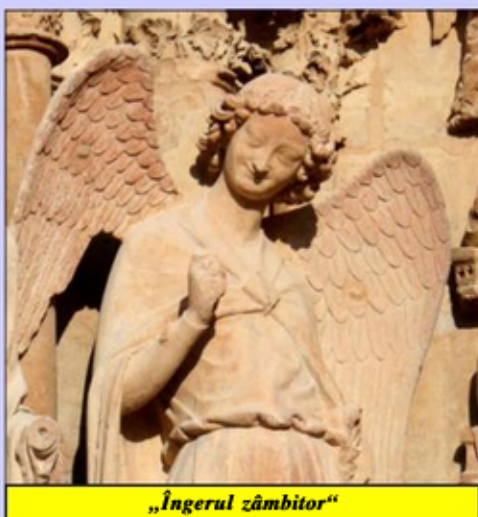
In anul 498, după unii istorici (sau, oricum, în intervalul 496-499), la 25 decembrie, la Reims, episcopul St. Rémi l-a botezat pe merovingianul Clovis, regele francilor, căsătorit deja cu o prințesă creștină, Clotilda, creștinarea lui semnificând creștinarea Franței. În amintirea aceluia eveniment, majoritatea monarhilor francezi de mai târziu a fost încoronată la Reims, de fapt, toți, începând de la Filip al II-lea August (1180-1223), cu excepția lui Henric al IV-lea și Ludovic al XVIII-lea. Ceremoniile de încoronare erau urmate de fastuoase banchete care aveau loc în Palais du Tau (citit cum este scris), palatul episcopului, aflat chiar lângă catedrală și care

astăzi găzduiește muzeul catedralei, cu exponate legate de ceremonia încoronării.

După ce, în 1210, catedrala carolingiană cade pradă unui puternic incendiu, la 6 mai 1211, arhiepiscopul de Reims, Alberic de Humbert, sfințește începutul construcției edificiului actual. Patru arhitecți se vor succeda pe șantierul lui, pentru a încheia în mare, în 1275, o operă monumentală. Prestigiul catedralei aduce după sine creșterea puterii politice a episcopilor de Reims, dar și funcționarea orașului ca un simbol al regalității. De aceea, revoluționarii din 1789-1794 aveau să spargă statuile ce glorificau monarhia, edificiul devenind atunci, pentru scurt timp, magazie de furaje. În timpul Primului Război Mondial catedrala a fost bombardată masiv de germani, 25 de obuze lovind-o. Valul de ostilitate împotriva invadatorilor va da naștere la scene de coșmar: mulți prizonieri germani răniți, refugiați în catedrală, au fost uciși de francezi. Până astăzi, cele două clopote, Marie, de șapte tone și jumătate, și Charlotte, de zece, nu

mai sunt folosite, tocmai pentru a nu afecta construcția atât de lovită în vremea Primului Război Mondial.

Dar, în ciuda distrugerilor suferite de-a lungul vremurilor, catedrala Notre Dame din Reims posedă încă vitralii de secol XIII, cărora li s-au adăugat, în anii 1930-1970, cam la fiecare deceniu, creații contemporane. Din 1974, ea deține trei ferestre de Marc Chagall, aflate în Capela Madonei, din partea opusă intrării. ■

„Îngerul zâmbitor“

**Călător
prin timp**

CATEDRALA DIN REIMS 800 DE ANI

FLORENTINA DOLGHIN

Să recunoaștem că rostind sintagma Notre Dame ne gândim instantaneu la catedrala din Paris. Poate și în urma lecturii romanelor lui Alexandre Dumas. Dar, în afara ei, Franța are multe catedrale ce poartă această denumire: Notre Dame din Chartres, Notre Dame din Strasbourg, Notre Dame din Amiens, Notre Dame din Beauvais, Notre Dame din Reims. Pe cea din urmă am revizitat-o în toamna aceasta, într-una dintre zilele europene ale patrimoniului, 17 și 18 septembrie.

De 27 de ani încoace, an de an, în a treia săptămână a lunii septembrie, bijuteriile Franței culturale își deschid porțile publicului: palate pariziene (multe dintre ele azi ambasade), castele, monumente, edificii istorice, domenii particulare, muzee, dar și Banca Franței, Curtea de Conturi, ministerele etc. În 2011 au intrat în programul zilelor europene ale patrimo-

niului 16.000 de locuri din Franța, cu 1.000 mai multe decât în 2010, 300 numai la Paris, în toate cele 20 de arondismente ale Capitalei.

Reimsul a oferit, spre a fi vizitate, 40 de monumente și situri istorice: Gara, acoperită cu o expoziție de fotografii, pentru a călători prin imagini din gară în gară pe căile ferate ale regiunii; Halele, datând din 1923, declarate în 1990

monument istoric, salvate de la distrugere și aflate în curs de renovare, urmând a se reinaugura în septembrie 2012, șantierul arheologic deschise în primăvara anului 2011, pe locul unui mare arc de triumf al lumii romane, Porte de Mars, și altele asemenea.

Vedeta a fost însă incontestabil catedrala Notre Dame, aflată la a 800-a aniversare,

mina lucrările. Dar dacă din cauza lenei nu vor duce la bun sfârșit aceste lucrări până la vară, atunci toată iarna următoare nu vor fi lăsați să plece acasă, până când nu vor termina lucrul”.

Greutățile iernii, cu drumurile desfundate și staționările neprevăzute, au făcut ca T. Cantacuzino să ajungă la destinație doar la sfârșitul lui aprilie. Nu au putut să înceapă lucrările, din cauza umflării apelor. Doar în data de 20 mai 1721, regimentele de dragoni și cazaci din Regimentul hatmanului au început să lucreze la canal.

Clima aspră, neprimitoare pentru sudici, precum și munca fizică grea zdruncinau sănătatea trupelor. În rapoartele trimise cneazului Aleksandr Menșikov, Toma Cantacuzino arăta: „Numărul bolnavilor a crescut extrem de mult, după cum binevoiți Înălțimea Voastră, Mărite Cneaz, să vedeți în raport, și ziua se mărește. Și lucrul este destul de greu, și cu cât mergem mai departe, cu atât e mai tare pământul. Dacă lovești cu ciocanul, acesta dăreamă doar o mică parte și pentru fiecare strat se sapă câte 12 zile și mai mult. Iar cu creșterea numărului de bolnavi, un strat se poate săpa și în 16 zile, cu mare greutate”. Și mai tragică era situația în regimentele de cazaci. Conform datelor prezentate de Toma Cantacuzino la 12 iulie, erau 3.992 cazaci bolnavi și 493 morți. La venirea frigului, în septembrie, lucrările au fost oprite, iar trupele repartizate la locuințele de iarnă.

Dificultățile s-au răsfânt și asupra sănătății lui Toma

Cneazul Aleksandr Menșikov

Cantacuzino. Aflat pe drum din Ucraina spre Moscova, el s-a îmbolnăvit și a fost nevoit să rămână în vechea capitală rusă pentru câteva zile, „până când, cu ajutorul Domnului, s-a izbăvit de boală”. Peste o săptămână, el a părăsit Moscova, pornind spre trupele sale. Este evident că și-a supraestimat posibilitățile și rezervele organismului. După o lună și jumătate, s-a îmbolnăvit iarăși. Drumurile dese între Sankt-Petersburg și Ladoga, clima aspră și grijile numeroase legate de construcția canalului i-au agravat starea de sănătate.

Înmormântat în cavoul Cantemireștilor

Deznodământul a venit la 22 decembrie 1721. Aflându-se pe drum între Sankt-Petersburg și Moscova împreună cu copiii lui Dimitrie Cantemir, a făcut un popas în satul Truhново. Acolo a avut un atac și a murit. În aceeași zi, corpul neînsuflit al lui

Toma Cantacuzino a fost adus în orașul Ustiujna și depus în biserica locală. Porunca lui Petru I privind transportarea osemintelor contelui la Moscova și înmormântarea a fost dată abia în primele zile ale lunii ianuarie 1722. Potrivit acesteia, „pentru însoțirea corpului decedatului general-maior Cantacuzino” din Ustiujna-Jelezopolskaia au fost trimiși „un caporal din Regimentul de Dragoni din orașul Vladimir împreună cu 12 dragoni”. Cortegiul a ajuns la Moscova la 16 ianuarie.

Aproape o săptămână și criul cu corpul lui Toma Cantacuzino a stat în sala mare a casei sale. La 22 ianuarie, după ce țarul Petru I a sosit la Moscova cu suita, s-a pornit ceremonia înmormântării contelui. Un bun cunoscut al lui Toma Cantacuzino și martor ocular al ceremoniei, Friedrich Wilhelm Bergholtz, a lăsat următoarea mărturie: „La 22 ianuarie 1722, după-amiază, pe la orele patru, Măria Sa a plecat cu contele Ștefan Kinski [solul împăratului austriac pe lângă Curtea rusească – V.T.] spre casa decedatului general Cantacuzino... Măria Sa [Petru I – V.T.] regretă foarte mult pierderea acestui om și, încă astăzi, în casa lui, spunea Alteței Sale [Karl, duce de Hessa – V.T.] că el a fost un excelent soldat, curajos și cel mai devotat dintre toți muntenii care au venit în slujba lui... Decedatul era de credință greacă și a fost înmormântat corespunzător, după ritualul de aici. La orele 11 dimineața, la casa lui au venit două batalioane complet

Iată și ultima parte a reconstituirii, pe baza unor documente inedite din Arhiva Actelor Vechi din Rusia, a exilului și sfârșitului boierului muntean.

TOMA CANTACUZINO ÎN RUSIA

VICTOR ȚVIRCUN

Toma Cantacuzino a fost ajutorul cel mai apropiat a lui K.E. Renne, care avea sub conducerea sa un corp de cavalerie în Ucraina. După moartea vestitului comandant de oști, în anul 1716, Toma Cantacuzino a continuat slujba sub conducerea generalului R.H. Bour, până în primele zile ale lunii august 1717.

Monotonie serviciului militar în orașele de la frontiera de sud venea în contradicție cu natura energetică a lui Toma Cantacuzino. Îi scria cneazului Aleksandr Menșikov: „Rog cu umilință pe Luminăția Voastră ca din înalta sa milostenie să binevoiască să mă repartizeze pe lângă comanda sa sau unde veți porunci. Pentru ca eu să pot arăta Măriei Sale țarul serviciile mele credincioase și pline de strădanie și să nu pierd degeaba timpul aici în Ucraina“. Timp de patru luni, Toma Cantacuzino l-a însoțit pe cneaz cu regimentele încredințate lui prin diferite orașe și localități ale Rusiei de sud și Ucrainei.

Boala fatală

Țarul Petru I a gândit planul realizării unui sistem unic de transport pe apă în Rusia, după modelul canalelor create de Ludovic al XIV-lea în Franța. Printr-o rețea de canale și ecluze pe râuri și lacuri urma să se unească printr-o arteră de transport unică Marea Baltică și cea de Azov. Primul pas al acestui plan grandios trebuia să fie construirea unui canal care pornea din lacul Ladoga. La 17 decembrie 1720, a fost publicat ucazul prin care erau trimise la Ladoga, pentru lucrări de construcție la canal, 10 regimente de dragoni din componența Corpului Ucrainean,

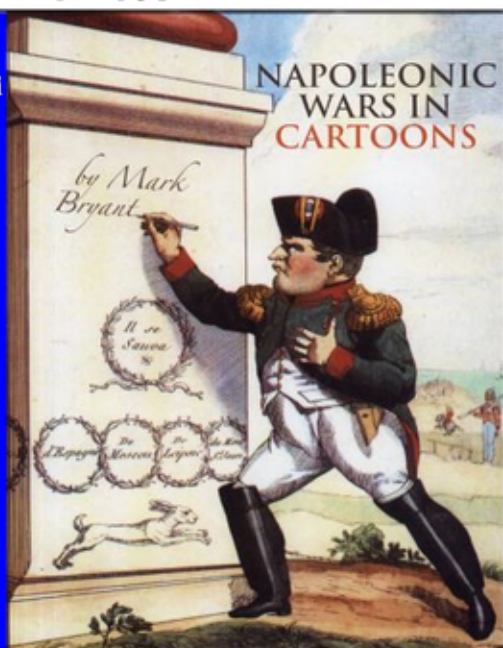
10.000 de cazaci din Regimentul hatmanului și 2.500 cazaci din așa-numitele regiamente „slobodskie“. După două zile, a fost numit comandant al tuturor unităților Toma Cantacuzino.

Pentru prima dată în istoria căzăcimii din Ucraina, regiamente de luptă ale cavaleriei ușoare, încărcate de glorie în multe bătălii, urma să participe nu la confruntarea cu dușmanul, ci să îndeplinească rolul de săpători. Lui Toma Cantacuzino și hatmanului Ivan Skoropadski li s-au dat instrucțiuni să anunțe „tuturor cazacilor din Regimentul hatmanului și din regiamentele «slobodskie» că vor fi lăsați să plece acasă când vor ter-

NAPOLEON I ÎN CARICATURI

Dr. ADRIAN-SILVAN IONESCU

Cunoscut istoric al caricaturii britanice și universale, Mark Bryant (Magazin istoric nr. 11/2010) a dat la lumină în anul 2009, la Grub Street Publishing din Londra, volumul *Napoleonic Wars in Cartoons* (Războaiele napoleoniene în caricaturi), ce conține 160 de pagini, abundent ilustrate alb-negru și color. Acesta încheie o serie dedicată desenului satiric din vremea unor importante conflicte armate, pe care a inaugurat-o în 1989 cu *World War II in Cartoons* (Al Doilea Război Mondial în caricaturi; reeditat în 2005) și a continuat-o cu *World War I in Cartoons* (Primul Război Mondial în caricaturi; 2006) și *Wars of the Empire in Cartoons* (Războaiele Imperiului în caricaturi; 2008), toate apărute la aceeași editură și în aceleași condiții grafice de excepție.

Dacă în cazul celorlalte volume ale seriei autorul își selecta materialul documentar din presa epocii, de data aceasta situația a fost mai aparte, pentru că periodicele din epoca lui Napoleon nu erau ilustrate, așa că documentația a trebuit să și-o facă studiind colecțiile de litografii la Cabinetul de Stampe. În acea vreme, caricaturile erau executate și multiplicare de litografi.

Predomină desenele autorilor londonezi care, fiind executate în Anglia, la distanță de cenzura franceză, puteau fi difuzate fără opreliști. Adesea ajungeau, clandestin, și pe continent. Cei mai cunoscuți caricaturiști britanici din acea perioadă sunt Thomas Rowlandson, James

Gillray, prolificii Isaac și George Cruikshank (tată și fiu), Charles Ansell, William Elmes, William Heath și George Woodward. În zona germană, autorii de desen satiric nu s-au putut exprima decât după 1813, când Franța fusese înfrântă la Leipzig și teama de cenzura acestora din vremea Confederației Rinului dispăruse. Atunci au apărut planșe, foarte minuțios lucrate, de Johann Michael Voltz și Johann Gottfried Schadow, adevărate studii academice de caracter și capete de expresie. Iar în Franța, umoriștii își publicau stampele anonim, chiar și după căderea împăratului, în 1815.

În 1803, Gillray a creat din Bonaparte un personaj cara-

ghios, minuscul, nervos și agresiv, „Little Boney“ (Micul Drăgălaș), preluat și de alți desenatori. Pentru stârnirea ridicolului adesea se făceau referiri la romanul lui Jonathan Swift, *Călătoriile lui Gulliver*, pentru a-l reda pe mărunțelul general în chip de oaspe al uriașilor din Brobdingnag așa cum l-a plasat James Gillray în palma regelui George al III-lea, care-l privește prin ochean. Același autor îi înfățișează pe regele și regina Angliei în chip de suverani ai țării Brobdingnag, distrându-se pe seama lui Bonaparte, care plutește într-un bazin, pe o bărcuță a cărei velă este umflată de doi copii din anturajul regal, care suflă asupra ei. Statura mărunță a generalului sau si-

înarmate, cu muzică și steagurile lăsate, și s-au aliniat în așteptarea scoaterii corpului. Când a venit Alteța Sa, detașamentul i-a dat onorul. Împăratul era deja acolo și l-a primit pe duce destul de bine. Mai întâi, toți cei prezenți au servit puțin vin și dulciuri și le-au fost repartizate mănuși albe și circa 500 inele de aur; apoi, la deschiderea sicriului și la slujirea panhidei de către soborul de preoți, toți cei prezenți s-au apropiat de defunct pentru sărutul de rămas bun. Apoi, sicriul a fost iarăși închis și procesiunea s-a pornit spre cimitir. În frunte mergea călare maiorul batalionului din Regimentul Șlisselburg, urmat de ambele batalioane menționate, cu opt steaguri, dar fără grenadieri. Ofițerii purtau panglica de doliu la pălării și pe vârful sulitelor pe care, ca și muschetarii, le țineau întoarse, după ritualul german de înmormântare. Pălăriile și instrumentele oboiștilor, de asemenea, erau acoperite cu doliu, iar la toboșari tobele erau acoperite cu stofă neagră, din care cauză scoteau un sunet înfundat și trist. După soldați veneau călare doi trompetiști în costume verzi, cu galoane argintii, și cântau din trompete; apoi mergea mareșaul cu sceptrul, iar după el duceau mai întâi steagul de doliu, după el steagul de paradă, pe care pe de o parte era desenat portretul generalului, iar de altă parte stema sa.

Urma pe un cal sălbatic uriaș un călăreț îmbrăcat în zale. După el, doi grăjdari conduceau un cal de paradă destul de frumos, cu șa roșie de catifea, în urma căruia duceau și un cal de doliu acoperit până la pământ cu stofă neagră, dus de căpăstru, de asemenea, de doi grăjdari. Imediat după această procesiune mergea soborul de preoți și numeroși slujitori ai bisericii în veșminte splendide, cu icoane și lumânări de ceară aprinse, cântând în continuu. După sicriu venea țarul în mantie de doliu lungă, având lângă sine în partea dreaptă pe duce, iar în stânga pe cneazul Aleksandr Menșikov, ambii fiind în mantii negre lungi. În urma lor mergeau alți înalți demnitari, dar nu în număr mare, nu mai mult de 20 persoane, și nu toți în negru și în mantii negre. La capătul acestei procesiuni veneau câteva sânni goale. După sloboda [cartier – V.T.] Nemțească, împăratul s-a despărțit de procesiune și, împreună cu ducele, s-au așezat fiecare în sania sa și s-au întors în oraș. Însă cneazul Aleksandr Menșikov, după cum mi

s-a spus, a continuat să meargă cu procesiunea până la biserica, unde un propovăduitor, ce vorbea foarte frumos [Feofan Prokopovici – V.T.], a rostit o cuvântare la mormânt, după ce sicriul a fost din nou deschis pentru sărutul de rămas bun cu decedatul. La sfârșitul tuturor acestor triste ceremonii, soldații au tras trei împușcături complete“.

Corpul contelui a fost înmormântat în biserica sobornicească a mănăstirii nouă greacă Sfântul Nikolai din Moscova, în cavoul de familie al Cantemirilor, alături de adormitele soția și fiica lui Dimitrie Cantemir – Casandra și Smaragda.

Nu mai târziu de anul 1723, în aceeași biserică a fost înmormântat fiul lui Toma Cantacuzino, Constantin. În ciuda afirmației lui N. Iorga precum că soția contelui, Maria, a decedat la un an după moartea soțului, documentele de arhivă găsite confirmă că încă în anul 1725 ea era sănătoasă și își supraveghea moșiile, obținând certificate de protecție și scutirea lor de la staționarea trupelor.

Din păcate, nu știm nimic despre soarta ei ulterioară, nici data morții. Știm doar că Maria Cantacuzino, soția fostului mare spătar al Țării Românești, conte și general-maior al armatei ruse, a fost înmormântată în Biserica „Sf. Constantin și Elena“, alături de soțul și fiul său. ■

Începutul canalului Ladoga

caturști din perioade ulterioare, dar care treceau prin crize politice sau militare similare celei de la începutul secolului al XIX-lea. Spre pildă, în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, Leslie Illingworth, angajat la *Daily Mail* căruia Bryant i-a dedicat tot în anul 2009 un album monografic –, a realizat un desen aproape similar cu Hitler și Mussolini stând lângă un glob terestru, pe care însă nu-l tranșează, ci și-l împart, înfigând în el stegulețele țărilor lor. Peste ani, în 1967, același desenator satiric a publicat, în același periodic, o lucrare similară, dar avându-i ca protagoniști pe Lyndon B. Johnson, președintele S.U.A., și Aleksei Kosîghin, prim-ministrul U.R.S.S.

Unele desene au fost inspirate de opere de artă consacrate, precum *Dutch Nightmare* – Coșmarul olandez –, de Thomas Rowlandson (1813), care are drept model pictura romanticului elvețian Henry Fuseli, *Coșmarul*. În unele stampe se regăsesc referiri la dramaturgie, precum în *The Right Owner* – Adevăratul proprietar –, de Isaac Cruikshank (1804), în care, la fel ca Richard al III-lea din piesa omonimă a lui Shakespeare, Napoleon, proaspăt încoronat, este chinuit de fantoma regelui Ludovic al XVI-lea,

Triumful anului 1813, caricatură de Johann Michael Voltz, ianuarie 1814

ce-și revendică hlamida și coroana. O altă referire livrescă se găsește în asemuirea împăratului abdicat cu aventurosul personaj al lui Daniel Defoe, așa cum apare într-o stampă anonimă franțuzească, *Robinson Crusoe d'Elbe* – Robinson Crusoe de pe Elba. După cele O sută de zile, pe când împăratul se afla pe insula Sf. Elena, un alt gravor anonim francez a dat la lumină o planșă cu marele înfrânt, în chip de Prometeu înlănțuit pe insula sa pustie, în vreme ce George Cruikshank îl identifică Diavolului ce se răstește la soare, ca în poemul *Paradisul pierdut* al lui John Milton.

Bun cunoscător al istoriei, Bryant își începe fiecare capitol – desemnat printr-un an

(de la 1799 la 1815) – cu o succintă prezentare a faptelor derulate în acel interval (campanii, evenimente politice sau sociale), ce le-au oferit umoriștilor subiecte demne de penița lor înveninată. După care urmează detalierea fiecăruia dintre evenimente și comentarea ilustrațiilor aferente. Metodic și clar, autorul decodifică anumite simboluri folosite de ilustratori sau dă informații despre viața și activitatea acestora ori despre felul cum a fost receptată stampa. Nu toți înțelegeau mesajul imaginii. Câteodată, chiar cei mai luminați nu percepeau ironia și

se legau de amănunte insignifiante, precum regele George al III-lea, care a criticat desenul ce-l reprezenta ca suveran al uriașilor, pentru că i-a fost pusă pe cap o perucă cu pungă (sub funda ce fixa părul, la spate, se afla o punguță în care purtătorul își putea proteja coada contra prafului și a ploii), foarte la modă în acea vreme, dar care era total neregulamentară a fi purtată cu uniformă militară.

Prea puțin cunoscut de marele public, desenul satiric din vremea lui Napoleon a fost valorificat în chip strălucit de Mark Bryant, completând astfel bogata iconografie istorică a agitatei perioade care a deschis epoca modernă. ■

lucetele deșirate ale grenadierilor săi înfometați sunt constante motive de ironie prin alăturarea cu câte un masiv și ghiftuit John Bull (numele generic al englezului), ce-și copleșește adversarul prin simpla sa corpolență (*Facing the Enemy* – Înfruntându-l pe inamic –, de Isaac Cruikshank, 1803; *John Bull Sounding His Bugle!* – John Bull suflând în goarna sa! –, de George Woodward, 1803; *The English Lamb and the French Tiger* – Mielul englez și tigru francez –, de Charles Ansell, 1806).

Bonaparte – conotat de multe ori Buonaparte spre a fi amintită originea sa corsicană –, apoi Napoleon, apare de-a lungul timpului întruchipat în crocodil (1799), ciupercă, urechelniță, maimuță (1803), dragon ucis de Prințul Regent al Angliei (*St. George and the Dragon* – a Design for an Equestrian Statue, from the Original in Windsor Castle – Sf. Gheorghe și Dragonul, proiect pentru o statuie ecvestră, după originalul din Castelul Windsor –, de James Gillray, 1805), copoi, șarpe sau gaiță, cu penele smulse de vulturii ce închiupiau Prusia, Austria, Rusia și Suedia (1814), sau în chip de matador luat în coarne de taurul spaniol (1808), sau ca măcelar (1803) ori brutar ce scoate din cuptor pe frații și rudele sale modelate în turtă dulce

pentru a-i plasa pe câte un tron european (*Tiddy Doll, the Great French Gingerbread-Baker, Drawing Out a New Batch of Kings* – Păpușa Tiddy, marele brutar francez care face turtă dulce, scoate din cuptor un nou lot de regi –, de James Gillray, 1806), sau chiar în formă de jucării precum spărgător de nuci ținând între fălcile încleștate o nucă mult prea tare, pe care scrie Leipzig (1813), sau sfârlează pusă în mișcare prin biciuire de comandanții aliați (1814).

Ce-i drept, nici protagoniștii ceilalți din marele spectacol al istoriei nu sunt cruțați: rușii sunt identificați prin urși, britanicii printr-un buldog (încă nu fusese statuat leul drept simbol al Albionului), spaniolii prin tauri sau măgari,

portughezii prin lupi, olandezii prin broaște cu pipă în gură; doar austriecii și prusienii erau figurați prin mult mai nobilii vulturi. Se făcea haz de rigoarea militară a ducelui de Wellington, compunându-i-se chipul din tobe, ambrazuri de cetate, tunuri, drapele și frunze de laur, ca într-un portret de Arcimboldo (pictor manierist italian din secolul al XVI-lea, cunoscut pentru portretele compuse din fructe și legume), sau îndesat într-o cizmă ce-i purta numele. Prințului Regent – viitorul rege George al IV-lea – îi erau evidențiate formele dolofane și-i erau ironizate aplecarea spre viața frivolă și spre excesiva gurmănderie.

Poate cea mai cunoscută caricatură a vremii este aceea lansată de James Gillray în 1805, când Franța făcuse Angliei propuneri condiționate de pace, prin care dorea să-și împartă sferele de influență. Intitulată *The Plumb-Pudding in Danger, or State Epicures taking a petit souper* – Budinca de prune în pericol sau epicurieni de stat la un mic supeu –, prezintă pe William Pitt la masă cu Napoleon, tăindu-și felii din globul terestru pus pe un platou ca o budincă – cel dintâi își alege oceanul, celălalt Europa.

Această compoziție a constituit motiv de inspirație și pentru alți cari-

Actorul François Joseph Talma (1763-1826) dând lui Napoleon o lecție de demnitate imperială, afiș francez, 1813

Corida spaniola, matadorul corsican în pericol,
de James Gillray (toate cele patru caricaturi de pe aceste planse au acelasi autor),
11 iulie 1808

Marele butar de turta dulce francez scotând din cuptor o noua serie de regi,
23 ianuarie 1806

ALBUM ISTORIC

Spargatorul de nuci parizian, afis german din 1813

Revisa trupelor franceze dupa revenirea din campania din Rusia,
de George Cruikshank, 27 mai 1813

Cizma lui Wellington sau Capul Armatei,
de Paul Pry (William Heath), 1827

Regele din Brobdingnag si Gulliver, dupa Calatoriile lui Gulliver in Brobdingnag,
de James Gillray, 26 iunie 1803

Budinca de prune în pericol sau epicurieni de stat la un mic supeu,
26 februarie 1805

Scrieri de mâna pe Zid,
subiectul este inspirat din Cartea lui Daniel: un rege babilonean
a profanat vasele sacre ale israelitilor, asa cum profeteau Scrierile de pe Zid,
el avea sa piara. Napoleon este înfatissat mâncând, alaturi de împărăteasa Josephine,
cladiri londoneze, dupa ce se laudase ca va cuceri foarte repede Anglia,
24 august 1803

Interne (1937-1939) și părea a fi unul dintre oamenii puternici ai guvernului în perioada 1937-1939, care includea pentru prima oară miniștri atât de stânga, cât și dintre nesocialiștii (Social-Democrați, Agrarieni, Liberali).

Kekkonen avea și reputația unui fervent anticomunist – a și lucrat în poliție în anii '20, vânând activiștii extremei stângi. Totuși, în același timp, avea și reputația unui antifascist. Ca ministru de Interne, chiar a încercat să desființeze micul partid semifascist, Mișcarea Patriotică a Poporului, în 1938. Proiectul avea sprijinul guvernului și pe cel al majorității Parlamentului, dar a eșuat din cauza opoziției unui tribunal. A fost o lovitură pentru Kekkonen, dar nu l-a determinat să demisioneze din guvern. Totuși, când Uniunea Sovietică a atacat Finlanda, în noiembrie 1939, și s-a format un nou guvern, el nu a mai făcut parte din acesta; era considerat un personaj prea controversat și de către Stânga, și de către Dreapta.

După 1944, Kekkonen a fost unul dintre cei care decisese că orientarea politicii externe finlandeze trebuia să se schimbe complet, pentru a evita să devină un stat socialist. A urmat exemplul lui J.K. Paasikivi, prim-ministru (1944-1946), președinte al Republicii (1946-1956) și a fost acuzat de mulți de trădare. Și-a atras severe critici ca ministru al Justiției în perioada numită a Procesului Vino-

Urho Kekkonen a fost și sportiv de performanță

văiilor de Război, când opt politicieni de frunte din timpul războiului, inclusiv fostul președinte Risto Ryti, au fost condamnați la pușcărie.

S-a pus adesea întrebarea de ce au decis sovieticii să îl facă pe Kekkonen omul lor de încredere, pe care l-au sprijinit la fiecare moment de cotitură al politicii finlandeze de după 1944. S-a avansat chiar ideea că devenise un „agent” sovietic. Este într-adevăr curios că a fost acceptat atât de ușor de către sovietici și este la fel de adevărat că a avut contacte cu serviciile de informații sovietice imediat după tratativele preliminare

de pace dintre Finlanda și Uniunea Sovietică (septembrie 1944). Sovieticii ar fi putut să îl eticheteze oricând drept un „reacționar semifascist”, din cauza atitudinilor sale anticomuniste și antisovietice, dacă ar fi vrut, așa cum au procedat în cazul atâtor altor politicieni finlandezi. Totuși, el avea și un solid trecut antifascist și sovieticii aveau nevoie tocmai de astfel de politicieni pentru a trata cu o țară care era acum în sfera lor de influență, fără a deveni

una comunistă. Sovieticii trăseseră concluzia că tovarășii finlandezi nu erau capabili să câștige o revoluție fără ajutorul sovieticilor, ceea ce implica un cost prea mare din punct de vedere militar și politic. În schimb, liderul real (chiar dacă nu și formal) al Partidului Agrarian, Kekkonen, dădea siguranța că se puteau obține rezultate în Finlanda prin alte mijloace decât cele violente sau revoluționare. Agrarienii și social-democrații erau încă cele mai puternice partide din Finlanda și nu puteau fi forțate să se alăture comuniștilor (cum se întâmplase în Europa de Est) fără violențe extreme și im-

plicarea sovieticilor. Stalin știa deja că finlandezii erau un popor încăpățânat, care avea să lupte, indiferent cu ce preț. Mai ales după 1948, când se instalase Războiul Rece, prețul politic pentru forțarea Finlandei să treacă la socialism ar fi fost prea mare. Stalin știa că dacă recurgerea la violență devenea inevitabilă, Occi-

O fotografie din perioada interbelică

Exclusivitate

L-am ascultat pe profesorul finlandez la o ședință a Centrului de Studii Ruse și Sovietice, vorbind despre controversile pe care le stârnește încă fostul președinte al Finlandei. L-am rugat să scrie un articol pe această temă pentru revista noastră. Ne bucurăm să îl putem prezenta în continuare.

POSTERITATEA LUI URHO KEKKONEN

Dr. VESA VARES
(Profesor asociat, Facultatea de Istorie Politică,
Universitatea Turku, Finlanda)

Să scrii despre Urho Kekkonen (1900-1986), cel care a fost vreme îndelungată (1956-1982) președintele Finlandei, încă echivalează cu aventurarea pe un câmp minat. Există multe controverse privind epoca sa. Finlandezii îl percep pe Kekkonen în multe feluri, iar imaginea pe care o au oamenii despre el nu este foarte logică întotdeauna. Are reputația unui om care a satisfăcut în prea mare măsură cerințele sovieticilor, dar și pe cea a omului care a început să deschidă Finlanda către Occident. În fond, Finlanda nu a cunoscut un an politic asemănător cu 1989, cum s-a întâmplat în Europa de Est.

În tinerețe, Urho Kekkonen a fost un politician care a combinat radicalismul social, convingeri politice anti-stânga și politici contra dreptei cu un naționalism finlandez ardent. Provenea dintr-una dintre cele mai sărace regiuni ale Finlandei (Kainuu), dar nu s-a putut alătura vreodată socialiștilor pentru că aceștia erau internaționaliști (cel puțin din punct de vedere ideologic) și pentru că fusese, în timpul războiului civil finlandez din 1918, de partea așa-numiților „albi”. A intrat în Partidul Agrarian în anii '20, dar a fost cunoscut, până în anii '30, mai curând ca un activist al foarte naționalistei Societăți Academice Carelia. Obiectivul Societății era să obțină anexarea Careliei de Est, cu o

populație finlandeză, aflată încă în componența Uniunii Sovietice, și să facă din finlandeză singura limbă oficială în stat. Kekkonen nu a încetat vreodată să fie un finlandez naționalist. Ca președinte, a revigorat relațiile fino-ungare, utilizând „legătura de rudenie” fino-ugrică ca un argument, și a vizitat Estonia în 1964, punându-le în încercătură pe gazdele sovietice când a vorbit o estoniană mai bună decât președintele Republicii Sovietice Estonien.

În anii '30, Kekkonen a devenit membru al Parlamentului și ministru. Era considerat „omul care vine” în Partidul Agrarian, cel mai influent partid politic din

Finlanda între cele două războaie mondiale. Partidul Agrarian nu a lipsit de la guvernare, ori de câte ori a dorit-o, și a fost partidul din care au provenit primii doi președinți ai Finlandei (Lauri Kr. Relander, 1925-1931, și Kyösti Kallio, 1937-1940). Într-un sistem multi-partid, în care Stânga și Dreapta se aflau la mare distanță una de alta, Partidul Agrarian se afla întotdeauna într-o poziție tactică avantajoasă. Putea pretinde că reprezintă vocea societății finlandeze – 60% dintre finlandezi erau ocupați încă în agricultură, în 1939.

Kekkonen a avansat rapid în Partidul Agrarian și în politica finlandeză la sfârșitul anilor 1930: ministru al Justiției (1936-1937), ministru de

în limba engleză. Se argumenta că devenise unul dintre adevărații lideri de stat din Europa, care juca un mare rol în politica lumii și promova destinderea și pacea mondială. Propovăduia dialogul pentru stabilirea condițiilor de comunicare între state cu sisteme sociale diferite, iar obiectivul lui era „să rupă inelul de fier al temerii și urii”. Se găsea într-o poziție unică: putea transmite punctele de vedere occidentale către Est și pe cele ale Estului către Occident. Sub Kekkonen, Finlanda își atinsese toate obiectivele de politică externă pe care și le fixase. Nu este greu de văzut că, în același timp, aceste laude aveau și un caracter defensiv: erau menite să se opună aserțiunii că Finlanda era prea dependentă de Uniunea Sovietică, îi cedase prea mult atât în plan intern, cât și în politica externă, mai mult decât era necesar. Finlandezii încercau să combată mai ales cuvântul „finlandizare” (la origine, un cuvânt de origine germană *Finnlandisierung*), ce implica faptul că în mod gradual Finlanda își pierduse independența internă și externă și că acest gen de evoluție „finlandizare” amenința și Europa Occidentală.

Kekkonen a demisionat în 1981, din cauza unor probleme de sănătate, și a murit în 1986. Dezbaterile legate de

De la stânga: Andrei Gromiko, ministrul de Externe sovietic, Urho Kekkonen, Nikita Hrușciov, N.A. Bulganin, premierul sovietic și prim ministrul finlandez V. J. Sukselainen

persoana lui și de politica pe care a dus-o continuă printre cercetătorii și publiciștii finlandezi (deși nu cu aceeași frecvență ca în anii '90 și în primul deceniu al secolului nostru). Modalitatea de interpretare a politicii finlandeze în perioada Războiului Rece – practic, sinonimă cu relațiile cu sovieticii – este în continuare puternic polarizată.

Cercetătorii cei mai cunoscuți ai acestei probleme aflați pe poziții opuse – sunt profesorul Juhani Suomi (autorul unei masive biografii a lui Kekkonen, în opt volume) și Hannu Rautkallio, care a publicat mai multe cărți, mai ales despre rolul lui Kekkonen în

cele două crize. Simplificând, Suomi nu găsește vreo greșală în politica lui Kekkonen și o caracterizează drept una a unui om de stat foarte patriot, cinstit și talentat, în vreme ce Rautkallio îl consideră drept un colaborator – nu un agent al KGB, nu un trădător, ci un om care și-a folosit fără scrupule conexiunile sovietice pentru a-și spori puterea internă, într-o manieră care ar fi fost de neacceptat pentru predecesorul său, J.K. Paasikivi.

Modul cum este perceput Kekkonen în rândul elitei politice, al intelectualilor și în general al populației este încă divizat. Nimeni nu îl compară cu șefii de stat din Europa de Est. Mai ales în rândul vechilor agrarieni (din 1965, devenit Partidul de Centru, iar din 1988 Centrul Finlandez) și al vechilor comuniști, orice opinie critică este practic exclusă. Argumentul lor este: „priviți la rezultatul final; asta este tot ce contează”. Anumiți politicieni social-democrați în special Paavo Lipponen, prim-

K. Vorosilov, ministrul Apărării, Hrușciov și Kekkonen

Criza „Înghețului de peste noapte” își trage numele de la formula utilizată de liderul sovietic Hrușciov, care anunța în 1958 că relațiile sovieto-finlandeze „au înghețat peste noapte”. Motivul îl constituia faptul că deși Liga Democratică a Poporului Finlandez câștigase cele mai multe locuri în Parlament, nu primise niciun loc în guvernul condus de social-democratul Fagerholm. U.R.S.S. și-a rechemat ambasadorul de la Helsinki. La 4 decembrie 1958 Fagerholm a fost obligat să demisioneze.

dentul nu ar fi intervenit, căci Finlanda era prea departe, prea puțin importantă și prea adânc în sfera de influență a sovieticilor. Din punctul de vedere al sovieticilor, dacă puteai obține aceleași beneficii de la o Finlandă nesoțialistă ca și de la una care ar fi trecut la socialism, de ce să riști tulburări în Scandinavia?

Kekkonen le putea oferi stabilitate sovieticilor, pentru că lui îi era foarte clar că influența sovietică va dura multă vreme. Oricum, era singura superputere de lângă Finlanda. El nu dorea să îi provoace pe sovietici. Unele dintre comentariile pe care le-a făcut în fața diplomaților occidentali cum că Uniunea Sovietică, nu Occidentul, era cea care câștiga supremația în Războiul Rece sau că Germania de Vest avea să declanșeze al treilea război mondial au făcut ca Occidentul să fie foarte suspicios față de el. Diplomații occidentali se întrebau dacă Kekkonen avea să înăbușe democrația și libertatea de exprimare în țară pentru că el credea că pur și simplu nu li se putea opune sovieticilor. Existau semne de alarmă, ca în 1958-1959, când un guvern de coaliție a trebuit să demisioneze din cauza nemulțumirii sovieticilor (așa-numita criză a „Înghețului de peste noapte”), sau ca în 1961, când candidatul care i se opunea în alegerile prezidențiale a trebuit să

Cu J.K. Paasikivi (în stânga)

renunțe tot din cauza sovieticilor (așa-numita „criză a „Notei”), iar Kekkonen nu a făcut niciun efort ca să reziste amestecului sovieticilor în treburile interne ale Finlandei.

Cu toate acestea, în deceniile șapte și opt ale secolului trecut, puterea lui Kekkonen a atins punctul culminant. Atât majoritatea populației țării, cât și observatorii occidentali au ajuns la concluzia că, indiferent ce credeau despre maniera sa autoritară sau despre persoana lui, era omul cel mai potrivit pentru a-i ține pe sovietici la distanță. Kekkonen putea invoca și succese în relațiile cu Occidentul: Statele Unite și

Marea Britanie au recunoscut neutralitatea Finlandei, în 1961 (chiar dacă acest lucru s-a petrecut din rațiuni tactice). A obținut acceptul sovieticilor pentru a încheia tratate comerciale mai întâi cu Organizația Europeană a Comerțului Liber (EFTA), în 1961, apoi cu Comunitatea Economică Europeană, în 1973. Finlanda a

reușit să își asigure reputația de țară neutră, deși tratatul militar cu U.R.S.S., din 1948, a rămas în vigoare în tot acest timp, și a fost acceptată ca gazdă pentru tratativele privind Tratatul de Limitare a Armelor Strategice (SALT) și pentru reuniunea la vârf a Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa.

La începutul anilor '70, diplomații occidentali, care înainte fuseseră foarte suspicioși față de plecaciunile lui Kekkonen față de sovietici, îl apreciau deja ca un garant al stabilității în Finlanda și drept singurul care putea să le facă față sovieticilor, dacă era nevoie. Erau mult mai suspicioși față de tinerii intelectuali ai noii Stângi, care se întreceau să obțină favorurile sovieticilor.

La împlinirea vârstei de 75 ani, în 1975, finlandezii au publicat un volum – *Urho Kekkonen, un om de stat pentru pace* – menit să-i glorifice și importanța internațională. Cartea era destinată mai ales opiniei publice străine, așa încât a avut și o versiune

Risto Ryti coboară scările Parlamentului după ce a depus jurământul ca președinte al Finlandei

Autoarea acestor amintiri a trăit în trei țări: 23 de ani în U.R.S.S., unde este născută, 24 în România și de peste 20 este stabilită în Canada. „Nu e straniu că m-am născut pe malurile Oceanului Pacific – în Extremul Orient al U.R.S.S.-lui, în peninsula Kamceatka, lângă vulcanul Kliucvskaja, în satul (stațiunea vulcanologică) Kliucii, și închei drumul meu de viață din nou în apropierea Pacificului, însă pe partea cealaltă americană a globului pământesc? Din orașul canadian Calgary, unde locuiesc, se văd Munții Stâncoși, iar după ei se află orașul Vancouver, port pe malul oceanului. Rezultă că eu am făcut o rotație completă în jurul Pământului. Fereastra din cabinetul meu, unde scriu, e spre vest, spre Pacific, și eu parcă văd peste ocean, ușor pe diagonală, regiunea Primorski și golful Cornul de Aur de lângă Vladivostok oraș în care, cândva, s-au așezat bunicii mei și de unde a pornit tot neamul meu de azi.“

Drumul spre România începe, de fapt, la Facultatea de Filologie a Universității din Leningrad, în anii 1950.

O RUSOAICĂ ÎN ROMÂNIA LUI CEAUȘESCU

RAISA NICULESCU-DUJNIKOVA

De multe ori m-am gândit că a fost ceva misterios în faptul că noi doi, Nicu și cu mine, ne-am căsătorit. El era în anul patru de facultate la Moscova, mai avea doar un an până să termine și era ferm hotărât să nu se însoare în U.R.S.S., deși avea legături cu fete de la facultatea lui. A rezistat, simțind că are o obligație față de familia lui din România – voia să-i ajute pe ei, în primul rând. Eu eram în alt oraș, la Leningrad, în ultimul an de facultate, niciodată nu avusesem de-a face cu băieți străini, aveam o oarecare experiență cu cei de la noi, care îmi făceau curte, dar fără să-mi placă vreunul prea mult, și, tocmai atunci, întâlnisem un băiat care îmi plăcea la modul cel mai serios și de care speram să-mi leg soarta...

Raisa Dujnikova în anii studenției și la vârsta amintirilor

ministru între 1995-2003 au fost cei care au căutat un soi de revanșă, pentru că relațiile lui Kekkonen cu social-democrații au fost, multă vreme, foarte proaste. Și vechi conservatori sunt critici, dar au participat în mică măsură la discuție.

In general, chiar și adversarii acceptă faptul că Kekkonen a fost cel mai bun pentru această sarcină, dar ei formulează și critici. A „exagerat” Kekkonen în a le face pe plac sovieticilor? Era nevoie să se meargă atât de departe întotdeauna? În fond, în vremea lui Paasikivi astfel de partide și de politicieni, care au fost ținuti departe de putere de Kekkonen pentru motive de politică externă, fuseseră totuși acceptați în guvern, fără consecințe politice externe serioase. A făcut el ca Finlanda să arate ca un stat „estic” (această atitudine explică de ce acum finlandezii încearcă atât de mult să arate cât de „occidentali” și „europeni” sunt elevul model al Uniunii Europene)? Și dacă Kekkonen a reușit să rezolve problemele cu sovieticii, tot el le-a și creat?

În timpul Crizei „notei”, Kekkonen se afla în Hawaii. De la stânga: ambasadorul Rafael Seppälä, ambasadorul Finlandei la O.N.U. Max Jakobson, președintele finlandez și Ahti Karjalainen, ministrul de Externe

Criza „Notei” a constituit momentul de cea mai mare tensiune în relațiile sovieto-finlandeze. La 30 octombrie 1961, Moscova a trimis o notă prin care cerea Finlandei, în baza articolului 2 al Acordului de Prietenie, Cooperare și Asistență Mutuală, din 1948, consultări reciproce pe teme militare. Nota venea cu două luni și jumătate înainte de alegerile prezidențiale din Finlanda și sublinia preferința sovieticilor pentru re alegerea lui Urho Kekkonen. În noiembrie 1961, Kekkonen a dizolvat Parlamentul și a zburat la Novosibirsk, unde, după trei zile de consultări cu Hrușciiov, a obținut retragerea notei sovietice.

Percepția asupra lui Kekkonen în rândul publicului este, astăzi, destul de bună. La concursul „Cel mai mare finlandez” a ieșit pe locul trei. Totuși, faptul că înaintea lui s-au clasat Mannerheim și Ryti a fost ca o înfrângere pentru adepții lui, pentru că ei au credea că Kekkonen a refăcut din ruine Finlanda după eșecul politicii duse între 1941-1944, iar Mannerheim și Ryti erau icoanele din vreme de război ale Finlandei.

Totuși, mulți finlandezi nu mai consideră că există vreo contradicție între politica din

vremea războiului și cea din epoca lui Kekkonen, iar cei care au avut de suferit din cauza manierei sale autoritare au părăsit scena. Percepția asupra perioadei de „finlandizare”, mai ales asupra anilor '70, este una negativă azi și se consideră că atunci Finlanda nu era propriu-zis o țară neutră, occidentală, în care libertatea de exprimare era completă. Dar totuși cei mai mulți nu îl consideră doar pe Kekkonen vinovat. Printre tineri, a căpătat uneori statutul unui cult, ca un „dur” curios, ciudat (deși acest lucru are mai puțin de a face cu politica, ci mai curând cu divertismentul). Sunt mulți oameni în vârstă care consideră că el a fost prea autoritar, dar în vremea lui lumea era mult mai ușor de înțeles, șomajul era redus, exista un sentiment național mult mai puternic resimțit. Probabil că aceasta seamănă cu nostalgia pe care foști comuniști din Europa de Est au avut-o după Janos Kadar sau Tito, de exemplu.

Cel mai sigur este să conchidem că cercetarea nu și-a spus ultimul cuvânt despre Kekkonen, iar interpretările existente sunt încă prea diferite unele de altele pentru a fi cu totul credibile. ■

Președintele Urho Kekkonen trece în revistă garda de onoare cu prilejul unei vizite în Marea Britanie

hârtiuță, gemuri, mere... Atunci, pentru prima dată, am văzut gutui și n-am știut cum să le folosesc.

Aveam relații bune cu o a doua pereche de căsătoriți la cămin, românii Pașa și Vania. Vania era cea care mă iniția în mâncăruri românești. Odată ea a făcut o masă românească. Țin minte cât mi-a plăcut prima ciorbă românească, ciorba de perișoare, făcută de ea cu greu, fiindcă la Moscova nu exista borș și pentru acreală a trebuit să caute în oraș sare de lămâie. Atunci am văzut pentru prima dată și leușteanul (uscat), pe care ea îl adusesse de acasă. Ea făcea mâncăruri delicate, nimic exagerat, și așa am prins gust pentru bucătăria românească. Și aprovizionându-mă cu cărți cu rețete de gătit rusești, mi-am cumpărat atunci la Moscova, la librăria „Prietenia popoarelor“, chiar și cartea de bucate a Sandei Marin, tradusă în rusă, pe care o am și azi.

Aveam și mici necazuri. Am fost foarte mirată, când o rudă de-a mea mi-a scris că nu știe dacă am făcut bine căsătorindu-mă cu un român și dorind să plec cu el în țara lui, pentru că „despre români se vorbește că-s țigani“. Mă uitam la Nicu și la ceilalți băieți români – niciunul nu arăta a țigan. Nicu nici măcar nu era brunet. Eu, dimpotrivă, auzisem în Basarabia că românii sunt foarte civilizați, că Bucureștiul e „un mic Paris“. Dar și din Basarabia mi-a scris o colegă de școală: „Fii atentă, pe aici se spune că românii nu sunt constanți. Știi ce poreclă au? CSV = cum

Elevă în clasa a X-a,
la Sahalin

sufală vântul!“ Nicu se necăjea și el, auzind așa ceva. L-a supărat chiar și ce se scria, sec și parcă puțin arogant, despre România în *Enciclopedia Sovietică*.

Mama și copilul, cetățenii diferite

Am născut-o pe fiica noastră la Timișoara, un oraș transilvănean multinațional. Pe un doctor l-a făcut să rădă „orchestra“ noastră, a femeilor din sala de nașteri: românele gemeau lung cu *ao-leu-l* lor, nemțoaicele oftau cu *vai-vai-ul* lor, iar eu intram în corul lor cu scurtul meu *Oi!*

Prima mea experiență „internțională“ în maternitatea românească mi-a rămas în memorie drept ceva omenesc și chiar plăcut. De atunci am prins un respect deosebit, care s-a întărit cu anii, pentru medicii români, pentru profesionalismul lor european. Rar am întâlnit în România doctori care să nu merite respect (au fost și din ăștia). Până și aici,

în Canada, m-a ajutat serios un doctor român.

Cred că e necesar să clarific și atitudinea mea față de români ca participanți, de partea nemților, la războiul împotriva U.R.S.S. Nu aveam aceeași atitudine față de nemți și față de români. Nu luam în serios faptul că românii au fost dușmanii noștri, ca nemții. Pentru că, în primul rând, toată lumea în Rusia îl admira pe regele României, Mihai, tânăr și fermecător de frumos, pe care l-au arătat la toate cinematografele într-un jurnal de actualități (jurnalele pe atunci precedau orice film), și toată lumea știa, de asemenea, că românii, în frunte cu acest prinț ca din povești, au întors armele împotriva nemților. I-am socotit pe români chiar victime ale nemților. Și apoi, nu știam pe atunci despre lozinca „România Mare, până la Nistru“. Nu cunoșteam istoria Basarabiei (știam doar de cca 13 războaie între Rusia și Imperiul Otoman, vechiul dușman al Rusiei, care au slăbit substanțial acest imperiu și au contribuit, direct sau indirect, la eliberarea țărilor balcanice de sub jugul otoman), nu auzisem în Basarabia vorbindu-se despre cruzimea românilor. Se vorbea doar că în timpul războiului era o regulă: la apropierea nemților trebuia să fugi, să te ascunzi singur; la apropierea românilor să ascunzi boarfele din casă, goleau casele de orice găseau, dar nu omorau pe nimeni. Nemții cărau din Rusia numai obiecte de artă (și oameni ca sclavi!), lucruri prețioase, demontau monu-

Și deodată, hodoronc-tronc, a trebuit să mă întâlnesc cu Niculescu, ca să se prăbușească planurile fiecăruia dintre noi și să ne căsătorim foarte repede. „Tu crezi c-a fost iubire-adevărată, eu cred c-a fost o scurtă nebunie“, vorba lui Minulescu. Sau să existe vreo logică în aceste întâlniri? „Noi nu vom ști-o poate niciodată“...

Semăna cu bunica

Din cauza temperamentului său „sudic“, relațiile cu Nicu se dezvoltau vertiginos. Ca străin, el avea unele avantaje față de colegii noștri. De exemplu, era îmbrăcat mai bine și mai asortat, nu ca băieții noștri stângaci, care purtau ce se găsea după război pe piață. Și, deși în tinerețe contează cum arăți, eu mai repede i-aș fi înțeles pe ai noștri decât pe un străin, mai ales că credeam eu pe atunci nu e demn de un bărbat să se ocupe prea mult de îmbrăcăminte, ca o fată. Nicu nu se jena să fie politicos, chiar galant, săruta mâna femeilor, în semn de respect, ca un artist (eu și azi îi zic „artistul de la Teatrul Mare“), cânta și dansa modern, din plăcere... Dar nici asta nu m-a atras la el. Noi eram nordici, cu mentalitatea mai severă, nu ne plăcea nimic artificial, prefăcut; în viața

Nicu Niculescu,
student la Moscova

zilnică apreciam cu totul alte lucruri, care țineau „de suflet“.

Ceea ce realmente m-a frapat la el era *atitudinea* față de viață, față de relația noastră și față de mine. Nu găsesc un cuvânt adecvat pentru a o caracteriza. Omenească să fie, grijulie?... Am simțit că el a știut ce înseamnă să lupți cu greutățile zilnice, să ai grijă reală de femeie ca bărbat, ca frate. Avea ceva comun cu bunica mea, care era de origine țărănească și avea o *temelie* sănătoasă știa pe cine și când trebuie să ajute și pe

cine nu, știa să fie foarte aspră și foarte blândă, era un om drept și *de nădejde*, toți tinerii o iubeau. Simțeam că și Nicu era un om *de nădejde*.

Relațiile cu Nicu „au luat o viteză“ neașteptată. Pentru lucrarea de diplomă, eu puteam merge la Moscova, la Biblioteca Centrală „Lenin“. M-am dus. Am hotărât să mă uit la Nicu încă o dată, să mă conving că nu e un miraj. Și a doua zi după sosirea mea, am înaintat actele la oficiul de stare civilă din sectorul Moscovei unde se aflau institutul și căminul lui Nicu.

Gutui, leuștean, ciorbă de perișoare

A urmat un an de viață împreună la Moscova, până când Nicu a terminat și el facultatea. Îl admiram mult pe tânărul meu bărbat. Era mai ordonat decât mine. Tot timpul vesel, blând, tandru. Mâncarea o preparam cu schimbul: o zi eu, o zi el. Și, când era rândul lui, își pune

șorțul și mă servea galant, chiar dacă făcuse doar cartofi prăjiți cu ouă, și era preocupat dacă a reușit, dacă mi-a plăcut. Nu știam să gătim nici el, nici eu. Învățam. În vacanța de iarnă Nicu s-a dus acasă și ne-a adus un geamantan plin de cadouri neobișnuite pentru mine: ouă proaspete înfășurate fiecare în

Bunicii Raisei

rările mele cu el. Chiar în blocul nostru era un tip care divorțase de soția lui rusoaică, și încă mișelește, când ea era în vizită la părinți în Rusia. La întoarcere nu au lăsat-o să treacă granița înapoi, copiii rămânându-i în România.

Lecturi „pentru o noapte“

Nicu a supraviețuit acestei lovituri, așa cum îi asigura obraznic pe cei care îl concediaseră, datorită profesiei sale pașnice de inginer în industria alimentară. Trep-tat, prin funcții mici la întreprinderi mici, s-a ridicat din nou, de data aceasta chiar datorită capacităților sale personale. A ajuns inginer-șef și, mai târziu, director al unei fabrici de pâine din București („Titan“), al „cele mai mari din Sud-Estul Europei“, cum mă asigurau el și colegii lui.

Dar mi-a venit și mie rândul să simt ce înseamnă să fii *rusoaică sovietică* în vremea lui Ceaușescu. La catedra de limbi moderne (în cadrul Institutului de Construcții din București), unde lucram, într-o zi s-a anunțat o ședință generală pe institut, la care prezența era obligatorie pentru toți, „în afară de tovarășa Niculescu“, ceea ce la început m-a nedumerit, dar în mod plăcut. La acea ședință au criticat pentru prima dată U.R.S.S.-ul, iar pe noi, rusoaicele din România,

ne-au etichetat drept „spioane“, programat infiltrate în țară. Se întâmpla asta pe la sfârșitul anului școlar, iar toamna, după vacanța de vară, toate colegile mele, înainte foarte prietenoase, acum dând dovadă de o vigilență sporită, nici nu se mai apropiau de mine, se fereau ca de o ciurmată. La prima ședință de catedră am stat singură, la distanță de toți colegii mei. Apoi s-a așezat lângă mine o colegă mai în vârstă, o profesoară de engleză, o doamnă, care înainte de pensie nu avea ce pierde. Nu mi-a spus nimic, dar eu i-am apreciat gestul.

Nu eram novice în critica regimului sovietic, doar mergeam des la prietenele mele la Leningrad, unde circulau multe materiale manuscrise de la „Samizdat“ („Autoeditura“ ilegală), pentru care puteai ușor să ajungi la pușcărie. Prietenii mei îmi aduceau teancuri de foi bătute la mașina de scris „pentru o

noapte“: „Ai aici *Pavilionul canceroșilor* al lui Soljenițin, aranjează-te comod, ai cafea, citește, dimineața trebuie să-l ducem înapoi“. Fusesem și în nordul Rusiei, locul unde erau lagăre de deținuți politici și unde am auzit multe lucruri șocante. Îl aveam și pe tata, care critica profund sistemul economic sovietic. Știam și din propria experiență ce greu era să răzbați în Rusia. Dacă în România în rezolvarea problemei te putea ajuta un bacșiș, „o atenție“, în Rusia doar dacă aveai noroc să dai de un om bun sau drept sau dacă erai tu un luptător tare, puteai spera să reușești.

Dar mai era o diferență între ce se petrecea în Uniune și ce în România. În Uniune critica se referea la regimul țării proprii, nu atingea alte națiuni; în România ținta criticii era Uniunea, „șeful cel mare“, deși critica era valabilă în aceeași măsură și pentru

regimul din România. Și mai era ceva care trebuia să înțeleg: simteam că nu *absolut totul* era rău în regimul socialist sovietic, multe lucruri nu-mi erau încă clare... Îmi plăceau și mie unele libertăți apărute în România (citeam revistele *Secolul XX* sau *Magazin istoric*), observam „deschiderea“ către „Occident“ și, totuși, nu puteam avea conștiința pur românească a colegilor mei și euforia lor de atunci...

Moscova, 1957. În fața căminului lui Nicu, după ceremonia căsătoriei

(Va urma)

mente istorice, iar după armata română mergeau căruțe cu tot felul de boarfe adunate.

Peste un an pe Nicu l-au transferat la București. Nu pot să spun cu ce nerăbdare și plăcere m-am grăbit să merg la București, la Consulat, să o înscriu pe fiica noastră nou-născută în pașaportul meu rusesc (aveam o stare de panică din cauză că nu m-au lăsat să părăsesc maternitatea fără să primesc certificatul ei de naștere românesc, ajungând astfel să avem eu și copilul cetățenii diferite). Pe lângă nevoia de a rezolva unele formalități, eram bucuroasă, după prima experiență de viață printre străini, să-mi revăd compatrioții, să aud limba maternă.

Vizită la Consulatul sovietic

Am intrat în Consulat cu emoții. Secretarele însă n-au arătat niciun interes pentru persoana mea, erau preocupate de ale lor și se uitau la mine cu privirea absentă, rece, ca la cineva care le deranjează. M-au lăsat să aștept mult prea mult intrarea la consul și, când m-am plictisit tot stând pe scaun și le-am întrebat ce se întâmplă, cât mai trebuie să aștept, au sunat la telefon și, în sfârșit, l-am văzut pe consul trecând pe lângă mine foarte nervos și spunând: „Umbă pe aici tot felul de...!” și, intrând în cabinetul său, a trântit ușa cu zgomot. „Tot felul de...” cine?! Javre, curve, trădătoare de patrie?! Cunoșteam burocrăția noastră, dar nu

m-am așteptat la insulte, mai ales într-o instituție atât de înaltă.

Era o lovitură ca din senin și am avut un șoc. Furioasă pe mine că nu-mi pot stăpâni plânsul isteric, am cerut pașaportul înapoi: „Nu-mi mai trebuie nimic!!!” Secretarele au încercat să mă calmeze: „Consulul nostru e cam coleric, acuși o să rezolvăm totul.” Într-adevăr, mi-au făcut imediat și înscrierea fiicei în pașaport, și viza pentru Uniune, dar am plecat de la ei bolnavă.

Când, în vremea lui Ceaușescu, s-a schimbat brusc atitudinea față de „ruși”, pentru români a devenit foarte rău să ai rude nu atât în „Vest”, cât în „Est” (adică în U.R.S.S.). Pe atunci Nicu lucra cu succes, deja de câțiva ani, la Ministerul Comerțului Exterior, unde îl pregăteau pentru a fi trimis în Anglia lua în fiecare zi lecții de limbă engleză și chiar lecții de etichetă. Se

schimbasesc mult. Arăta sigur pe el, ca un tânăr specialist care „s-a realizat”, îmbrăcat impecabil într-un costum bun, cămașa albă (călcată de mine cu mare grijă), cu o cravată frumoasă și cu un zâmbet „cuceritor”. Bineînțeles, la succesul lui contribuiseră originea „sănătoasă” țărănească, diploma sovietică de inginer și... soția „rusoaică”! (Glumesc și astăzi că măcar un scurt timp el a avut numai avantaje din căsătoria cu mine!). Dar el pe atunci precis credea că succesul lui se datorează exclusiv capacităților sale personale. Și deodată trosc! au pornit zvonuri că pe toți diplomații cu soții „rusoaice” (care, de fapt, erau de diferite naționalități din U.R.S.S.) îi recheamă din străinătate și în interviuri cu ușile închise le propun bărbaților să divorțeze de soțiile lor, asigurându-i că divorțurile se pot legaliza foarte repede. Nicu nu credea, până nu i-a venit rândul.

Într-o dimineață s-a întors acasă de la serviciu după ce abia plecase. Când i-am văzut fața pierdută în ușă, am întrebat doar: „Ești terminat?...” El s-a prăbușit pe canapea cu fața la perete și uite așa a stat lungit cam trei zile, n-a vrut să se dezbrace, să se spele, să mănânce, să vorbească. Era strivit de absurditatea propunerii, de lipsa oricărei explicații și de imediata concediere din minister, după refuzul lui. Această faptă a lui, de a refuza să divorțeze de mine de dragul carierei, a însemnat foarte mult pentru mine, a cântărit mai greu decât toate supă-

Regele Mihai,
un tânăr care îi fermecase
pe cetățenii sovietici

Ilustrăm și acest episod, ca și pe cel anterior, cu fotografii dintr-un album ce a aparținut lui Vasile Scârnci. În fața subordonaților...

27 iulie. Sfânta duminică. După un somn iepuresc, la ora 4.00, încă uzi, înghețați, re-begiți, facem „birjărească” [o mișcare de încălzire], să ne dezmoțim. Ne sosește acum artilerie mai multă decât este nevoie. La toți observ pronunțate semne de oboseală și enervare. Rușii contraatacă cu îndârjire, artileria lor trage în tăvălug, aviația, de asemenea, este mai activă. Se spune că ajuns pe apa Bugului, Corpul de Munte va trece în refacere, că vom pleca chiar în țară. Dă, Doamne, căci este și vremea! Mai avem până acolo 25 de km. Sperando.

Chiar sub focul intens, ne străduim să ne adunăm morții și răniții. Este ora 6.00 și este tot frig și plouă. Ne regroupăm. Bilanțul zilei de 26 și al nopții de 26/27 iulie este mai sângeros decât credeam: 8 morți, 41 răniți, 12 dispăruți (aceștia vor apărea după bătălie).

Locotenentul Vlășie are piciorul fracturat – a trecut un tanc peste el. Plutonierul Stancu este și el rănit destul de grav. Morții îi îngropăm pe creasta dealului de la nord de Zabocrici.

Tudorel un copil voluntar nu și-a revenit încă din nebunia de ieri, țipă, urlă și plângând mă roagă să mă culc la pământ, căci altfel mă ucid rușii cu tancurile etc.

Vecinul din dreapta, locotenent-colonelul Citirigă, nu se lasă de aiureli: raportează diviziei că este atacat de multe tancuri. Realitatea este că patru tanchete rătăcite mai orbecăie prin porumb. Căpitanul Vornicu, cu compania 3, locotenentul Ionescu, cu brandturile, îi pun însă pe fugă [...]

Ora 18.00. Sus de tot, un avion de recunoaștere german dă târcoale, deasupra satului Țibulevca din fața noastră, și apoi, glonț înapoi spre acasă. Nu trec nici 20 de minute și apar șase avioane de bombardament „Stuka” și, într-un superb picaj, descarcă bombe cu nemiluita într-o livadă din marginea satului. Se cutremură pământul și nouă ne redresează moralul. Se încinge un aprig duel de artilerie.

Se lasă noaptea. În stânga, la Batalionul 2 V.M., răpăială. Să fie oare panică sau ceva mai serios? Ne punem paie în măștile individuale – acum mai adânci – și, cu țoalele mai

zbicite și cu stomacurile mai plinuțe, ne așternem pe somn. Artileria, care se ducează, ne deranjează prea puțin.

28 iulie. Ora 5.00. Zi senină, cald, liniște pe întreg sectorul. Ce să fie? Au șters-o ciolovecii? Prizonierii spun că ai lor au șters-o în timpul nopții spre Țibulevca și ei care au rămas de căruță – cred că au întins-o și mai departe. Fără ordin prealabil, împing compania cercetare înainte și îmi adun batalionul pentru mișcare. Între timp, primesc și ordinul de operații în acest sens. Bateria din Regimentul 54 artilerie (căpitan Costescu) o las însă în supraveghere. Este ora 9.00.

Situația Diviziei noastre (1 Munte) este acum mult ușurată, căci Corpul 11 Armată german se dirijează rapid spre est și învăluie pe la sud masivul păduros, lung de 30 de km și lat de 5-6 km, pe care noi trebuia să-l luăm de gât și pe care rușii, desigur, l-ar fi organizat și apărut cu îndârjire.

Ne dirijăm totuși cu precauție prin lanurile de grâu și porumb, pe care le scotocim. La marginea păduricii cu pricina, de unde am fost atacați la 26 iulie, găsim un tanc părăsit absolut intact, cu tunul și mitraliera încărcate, cu multă muniție. Leții, cum sunt ei, au cotrobăit prin tanc, au găsit un geamantan cu diferite boarfe și cu câteva pachete de țigarete. Au demontat aparatele de ochire, ca să-și aprindă țigările cu lentilele lor, ceva à la Archimede. Ne-am văzut apoi de drum.

Este ora 15.00 când ajungem în satul Țibulevca. Rușii organizaseră foarte bine terenul, profitând de configurația atât de potrivită, și, de-

După trecerea Nistrului, Batalionul 3 Vânători de Munte comandat de locotenent-colonelul Vasile Scârnci se va îndrepta înspre sud-est, în urmărirea trupelor sovietice, care nu au opus decât o rezistență sporadică. O vreme prielnică pentru actele de vitejie contrafăcute, pentru decorațiile obținute pentru mai nimic, după cum crede autorul jurnalului. Pe măsură ce trece timpul, Vasile Scârnci devine din ce în ce mai critic cu superiorii

și din ce în ce mai atent, mai protector cu ostașii de sub comanda sa, o atitudine care îl va caracteriza de-a lungul întregii perioade petrecute pe frontul de Est. Se vor înmulți și întrebările despre data întoarcerii în țară și, implicit, despre rostul campaniei purtate de armata română la Est de Nistru.

Prezentăm noi pagini din jurnalul ce va apărea la Editura Militară. Intervențiile noastre au fost marcate prin paranteze drepte.

Adrian PANDEA

SPRE BUG

VASILE SCÂRNECI

26 iulie [1941]. Ne îndreptăm spre Țibulevca. Este ora 6.30. La ieșirea dintr-o pădure, suntem prinși într-un infernal bombardament de artilerie și brandturi, din toate părțile. La vecinii din dreapta și stânga (Batalionul Mitraliere Divizionar și Batalionul 2 V.M.), același prăpăd. Este ora 8.30, de două ore sub bombardament și artileria noastră tace chitic.

Cu șaloanele dinapoi nu mai avem legătură. Bucătăriile, cu trenul de luptă, nu ne găsesc sau nu vor să ne găsească, astfel încât, pe lângă oboșală – căci mărșăluim de o lună de zile –, ne mai mistuie acum foamea și setea. Este ora 18.20. După bombardamentul continuu și intens, rușii atacă viguros cu infanteria și cu opt

care de luptă, ce, prin surprindere, apar dintr-o pădure apropiată. Trei dintre ele năvălesc peste noi să ne strivească, căci de-abia apucasem să ne cuibărim în măști [gropi] individuale. Între ostașii mei, puțină panică, dar repede se reculeg și mai cu sticla cu benzină, mai cu cartușe perforante, în mai puțin de 15 minute aceste trei tancuri sunt complet imobilizate și încep să ardă.

Se produc scene hazlii. Ocupanții tancurilor se codesc să iasă din ele și încep tocmeala cu ai noștri, prin semne, până când, în sfârșit, se înțeleg și se predau.

Muniția din tancuri arde și trosnește. Caporalul Drugă nu se înțelege cu un ciolovec mai belicos, care, după ce iese din tanc, vrea să-l lovească cu o

cheie. Drugă îl ia de piept și îi arde o trântă zdravănă, ca până la urmă să-și dea mâna frățeste și să se împace, oferindu-și unul altuia țigări. Românul, săracul, tare-i bun la suflet! [...]

Se lăasă întunericul și cu acesta o ploaie torențială. Tancurile inamice sfârșesc, iar noi, uzi learcă și flămânzi, înotăm în noroiul până la genunchi. O parte din tancurile care ne-au atacat, împreună cu infanteria care le însoțea, și-au luat calea înapoi [...]

Vecinul meu din stânga (Batalionul 2 V.M., locotenent-colonel Citirigă) a brodat – conform obiceiului său – o mulțime de povești fanteziste de eroism, denaturând faptele.

ieftină, i-am povestit chestia cu tancul... capturat. Am căzut de acord să fac diviziei un raport prin care rugam să se ordone Batalionului 2 V.M. să trimită la batalionul meu, să primească aparatele de ochire ale tancului cu pricina și să-mi confirme primirea lor. Zis și făcut.

Seara, fiind invitat la masă la popota diviziei, generalul Lascăr m-a întrebat nedumerit ce-am vrut să spun în raportul meu. I-am povestit chestia cu tancul „capturat prin dârze lupte” și s-a făcut mare haz. De atunci, locotenent-colonelul Citirigă Virgil mi-a purtat un dinte, nu m-a uitat [...]

29 iulie. Aseară soarele a apus ca un imens disc roșu. Semne bune. Noaptea am fost găzduit în casa lui Filip Zaliuski, de meserie tâmplar de lux; soția, moașă. Au o gospodărie frumos întocmită și un băiețuș isteț, de 13 ani, Vitia, care-mi spune că vrea să se facă doctor. Am dormit dus într-un pat curat, moale – nu-mi venea să cred. Gazda mi-a povestit lucruri îngrozitoare:

În anul 1938, în sat și în împrejurimi, țărani s-au revoltat, nevoind să intre în colhozuri

și, brodindu-se să fie și un an bântuit de secetă, li s-au confiscat până la ultimul bob și puținele rezerve, astfel încât s-a produs o cumplită foamete. Oamenii se mâncau unii pe alții. Canibalism, în toată regula. Mama sa, pe nume Clava, a fost otrăvită de autoritățile sovietice pe motiv că ar fi mâncat un copil al vecinului.

Trupele noastre din rezervă Divizia 6 Infanterie și Corpul de Cavalerie ne depășesc și înaintază rapid spre râul Bug, pe care cred că l-au și atins, distanța fiind de 22 km. Tunul nu mai bate în acest sector, bătălia de la Țibulevca s-a sfârșit.

Rușii au fost și aici înfrânți, mai curând decât se așteptau. Au avut absolut toate avantajele: numeric, tehnic, terenul bine ales și cu dibăcie organizat și camuflat, serviciul de informații terestru și aerian, perfect, secretul operațiilor, specific sovietic, dar și aici toate aceste avantaje nu au fost exploatate cum se cuvine. Aceasta spre norocul nostru,

căci noi și aici am intrat cu capul în zid, lipsindu-ne aproape complet informațiile, atât terestre cât și aeriene. Bunul Dumnezeu este peste tot cu noi!

Până aici, am înfrânt toate rezistențele. Ce se va întâmpla cu noi? Vom trece Bugul? Sau, după cum se zvonește, vom pleca în țară, la odihnă? Ar fi și timpul.

După o noapte de hărțuiri, în tranșee

Am stropit cu destul sânge câmpiile rusești.

Nu te încrede în fericire...

Ora 10.00, ordin de marș în direcția Tătarca, unde cantonasem împreună cu brigada. Facem vizite ștabilor, găsim gazete cu date vechi, dar noi pentru noi. Le citim cu furie, căci demult nu mai văzusem ziare. Aici îl întâlnesc pe sublocotenentul în rezervă Ilca, soțul verișoarei soției mele, Lili Olteanu. Este o veche cunoștință și îmi face multă plăcere să mai stăm de povești.

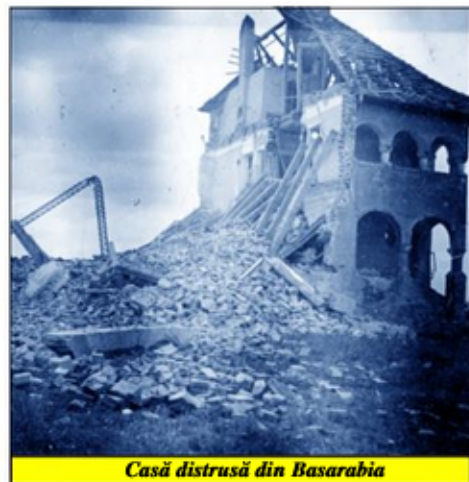
Peste tot, armament de tot felul și autovehicule claie peste grămadă, părăsite de ruși în graba lor.

Grupuri, grupuri de avioane germane trec grăbite spre Bug. Artileria a.a. sovietică acționează foarte slab și cu rezultate și mai slabe.

Ordin de sus să curățăm șoseaua de impedimentele lăsate de ruși, căci la noapte Divizia noastră Blindată va trece spre Bug. Suntem în Tătarca de la ora prânzului, chipurile ca spectatori.

Ora 20.00. Ne culcăm... dezbrăcați. Ce bine este! Am mâncat și compot de vișine, și am băut rachiu – apă tare, cum spune ordonanța mea Sima.

(Va urma)

Casă distrusă din Basarabia

sigur, aveau de gând să ne țină mai mult pe loc, dar din precauție au șters-o la timp.

Întreaga coloană a unui corp de armată, care poposisese într-o întinsă livadă din marginea satului, a fost făcută zob de cele șase avioane „Stuka”. Ceva înfiorător: mormane de automobile, amestecate cu căruțe, cai sfârtecați, material de transmisiuni, sute de cadavre omenești, de toate gradele. Din suflul bombelor, un auto tip „Ford”, aruncat pe vârful unei case, trona mândru.

Dinspre apa Bugului se daude un puternic bombardament. Multe avioane „Stuka”, în grupuri de câte trei, trec continuu pe deasupra noastră spre Bug și apoi ușurate se întorc pentru încărcare.

După o cercetare amănunțită a satului, îl ocup cu întreg batalionul. Este un sat întins, un orașel aproape. Este ora 18.00.

Locuitorii sunt încă îngroziți de urma prăpădului din ultimele zile; spun că rușii au avut pierderi foarte mari și la retragere erau foarte grăbiți, dar că au avut totuși timpul să-i jefuiască.

Profit de ocazie – ca primul sosit – și-mi aranjez un cantonament fain.

... „la plăcinte înainte, la război, înapoi”...

Pe urmele batalionului meu, s-a îndreptat spre sat Batalionul 2 V.M., trecând pe lângă tancul părăsit, pe care cu câteva ore înainte îl cercetaseră ostașii mei. Ce s-au gândit? Ce ocazie fericită pentru reclamă! Un locotenent în rezervă, din ordinul comandantului său, Citirigă, s-a suit în el și a început să-l manevreze de colo până colo. Între timp, s-au adunat împrejurul tancului întreg statul-major al diviziei, în cap cu generalul Mihail Lascăr, și cel al Grupului 1 V.M., cu colonelul Ludwig, și asistau la demonstrațiile tancului „cucerit”, printr-o aprigă și dărză luptă, de Batalionul 2 V.M. Au arborat

pe el un fanion roșu, galben, albastru, spre norocul lor, căci observatorul bateriei de artilerie a căpitanului Costescu, pe care o lăsasem în supraveghere, văzând giumbușlucurile tancului, a cerut focul bateriei, dar în ultima clipă a observat fanionul și i-a identificat și pe ai noștri, căci altfel întreaga baterie ar fi tras în plin și ar fi fost o mare nenorocire. Cu alai, tancul a fost împins în sat.

Comandamentul grupului și cel al diviziei au venit și ele în satul Țibulevca și din cantonamentul ales fain de mine am fost repede evacuat mai spre periferie. Ce să-i faci? Nu este totdeauna dreptul primului ocupant!

... un moment de respiro

Adoua zi, fiind chemat la comandamentul diviziei, am găsit în curtea casei tancul cu pricina, pe care era scris cu litere de-o șchioapă: „Cucerit prin luptă de Batalionul 2 V.M.”, și am aflat că se intenționa să-l trimită în țară cadou marelui [Ion Antonescu a primit gradul de mareșal abia la 21 august 1941]. Întâlnind acolo pe bunul meu prieten și camarad, căpitanul Evolveanu, căruia știam că-i repugnă reclama

Deși prezent în mult așteptată Dieta de la Buda, din 1790-1791, deschisă de însuși Primatul József Batthyány, ocazie cu care și-a revăzut frații, pe József-György, Alajos, Imre și Kájetan, dar și pe verii din ramurile conților și prinților, episcopul nu a susținut unirea Transilvaniei la regatul maghiar. Aceasta era cerută de 18 nobili din Transilvania, care, în urma Adunării stărilor la Aiud, din data de 25 mai 1790, semnaseră o listă. Episcopul a spus că un asemenea act nu era de actualitate, iar Leopold al II-lea că este dreptul transilvănenilor să se pronunțe singuri, în propria Dietă.

În Dieta din 1792, Ignác a stat alături de Primat și de toți episcopii din regatul maghiar și din Transilvania, inclusiv de Ignăție Darabant, episcopul de Oradea. Iar cu ocazia încoronării lui Francisc al II-lea ca rege al regatului maghiar și principe al Transilvaniei, în același an, a fost și el la Bratislava și, conform uzanței, episcopul a întocmit și susținut o alocuțiune, pe care a reluat-o și în Catedrala catolică din Alba Iulia.

În 1793, în Dieta de la Cluj, episcopul a inițiat mai multe articole de legi cu referire la problemele credincioșilor, la mariajele mixte, la botezul copiilor născuți din părinți de religii diferite și, mai mult, a audiat doleanțele din noul *Supplex* al românilor (*Supplex Libellus Valachorum Transsilvaniae* sau *Petiția Valahilor din Transilvania*, două versiuni, semnate în numele națiunii române în 1791 și în 1792, aceasta din urmă lărgită și argumentată, ambele înaintate Curții din Viena de către episcopul greco-catolic de

Blaj, Ioan Bob, și de episcopul ortodox al Transilvaniei, Gheorasi Adamovici).

Abordarea biografică a familiei, sumară și limitată în secolul al XIX-lea și începutul celui următor, se poate explica prin absența accesului la sursele directe. Căci documentele erau concentrate în arhiva de familie, fondată încă din secolul al XVII-lea de către Adam I, apoi centralizate în secolul următor, în castelul de la Körmend, la cererea Palatinului Lajos-Ernő Batthyány.

Biblioteca Batthyaneum, amplasată în clădirea fostei Biserici Trinitariene, construită între 1719 și 1738

În prezent, majoritatea informațiilor despre familie se află în Arhivele Naționale din Budapesta și în Arhivele Statului din Viena. Ele se pot găsi în mici fonduri și în alte arhive din Ungaria, Austria, Slovacia, Italia, chiar Franța. Documente relative la viața și studiile episcopului Ignác se află și la Roma, în Arhivele Vaticanului, sau în Arhiva Nunțiatului apostolic de la

Viena. Se pot enumera și alte locuri în care i se păstrează urmele, mai ales în orașele în care a studiat sau a activat, ca Tîrnovo, Graz, Esztergom, Eger.

Strategia de ascensiune

În același sens, aproape toți cei care au scris ceva despre Ignác Batthyány au reluat doar cele câteva date sintetice din viața acestuia, publicate la sfârșitul secolului al XIX-lea, preocupați, în realitate, fie de abordarea unor aspecte din Biblioteca ce îi poartă numele, fie de funcția sa de episcop al Transilvaniei. Excepție au făcut istoricii Vencel Biró și Zsigmond Jakó, care i-au analizat opera istorică și corespondența, păstrate la Biblioteca Batthyaneum din Alba Iulia.

Prin consultarea recentă a unor arhive, putem aduce noi date despre istoria familiei, fără a avea pretenția de a epuiza subiectul extrem de vast, și, prin extensie, informații care se adaugă la istoria secolului al XVIII-lea, prin poziția personajelor analizate.

Imre Batthyány, deși nu a făcut parte din ramura prinților, în chiar anul nașterii celui de-al doilea fiu, Ignác, în 1741, a acceptat să își schimbe pământurile din punct de vedere topografic și să se mute de la Némethújvár la Pinkakő, în favoarea vărului său, Palatinul. Lectura unor documente conferă certitudinea că Imre a avut o strategie de ascensiune în cadrul familiei lărgite. A preferat să rămână atașat Palatinului, pe de o parte, pentru a-și supraveghea propriile averi cedate în masa Majoratului familial, pentru avantajele care decur-

Strategii matrimoniale, o familie numeroasă, cu copii ale căror destine erau fixate prin cutume, ruptură de casă și părinți, în căutarea unor mentori, modele de viață de succes, pasiunea deopotrivă pentru istorie și științe exacte, dar și pentru carte în sine, adunată în elegante biblioteci, iată ce a constituit matricea formatoare a contelei Ignatius de Batthyány (1741-1798), pe care l-am părăsit în numărul trecut ca înalt prelat al Bisericii.

CONTELE EPISCOP IGNATIUS DE BATTYÁNY

DOINA HENDRE BIRO (Biblioteca Batthyaneum, Alba Iulia)

Prin statutul său de aristocrat și de înalt prelat al Bisericii, contele Ignác (Ignatius) Batthyány avea nu doar obligația de a participa la dezbateri, ci deținea și funcția de președinte al Dietei. După 29 iunie 1780, data instalării sale ca episcop al Transilvaniei, deși aceasta nu s-a întrunit pe durata domniei lui Iosif al II-lea, i-au rămas alte atribuții politice. Căci odată cu titulatura, devenea și consilier al guvernatorului. În plus, avea obligații directe față de Sfântul Scaun, față de Primatul Bisericii catolice, de Camera Aulică și mai ales față de nunțul

apostolic de la Viena, în acel moment, Giuseppe Garampi. În această calitate, trimitea rapoarte periodice despre diferitele evenimente petrecute în interiorul sau exteriorul Bisericii. Un exemplu îl constituie rapoartele din perioada desfășurării răscoalei țărănești din Munții Apuseni, condusă de Horea, între anii 1784-1785, păstrate în Arhivele Vaticanului la Roma, în parte publicate. Vanyo Tihamer a analizat conținutul documentelor nunțului Garampi, care acoperă și însemnate momente din istoria Transilvaniei.

Iată și pe una dintre surori, Xaveria, care îi scria sistematic aceluiași văr József, oferindu-ne date importante despre familie. Mai ales despre viitoarea sa căsătorie cu contele Nizsky, viitor șambelan la Curtea de la Bratislava, și al promisiunii Primatului de a-i reuni pe frați cu acea ocazie.

Scrisoarea din 9 octombrie 1774 conține, pe lângă date, amărăciunea celei care cunoștea deviza nescrisă a familiei, împărțită între probleme financiare și profesionale. Iată cum își prezenta Xaveria familia, în franceză, și iar fără a da niciun nume:

„mă îndoiesc că ar putea veni, poate cel care este asesor în Gins [Antal], căci sora căsătorită cu contele Szapary [Isabelle] este lehză, celelalte trei sunt călugărițe, fratele meu Joseph [György] se spune că face parte dintr-o comisie de lichidare a averii Iezuiților, doi sunt în armată, unul în Polonia [Alois], altul în Transilvania [Imre], Marele prepozit este la Eger [Ignác] și mă îndoiesc că ar putea veni, deși l-am invitat și eu, în sfârșit, fratele cel mic se află la studii la Vác (Waitzen) [János Nepomuk], iertați vă rog că îmi fac aici genealogia numeroasei mele familii, dar știind că vă place să fiți bine informat...”

Din scrisoare rezultă că în acel an trăiau încă cinci fete și șase băieți. Mai știm din alte surse că și Kájetan era în viață. Și că activitățile din afara frontierelor sau la distanțe mari i-ar fi împiedicat pe frați să participe la eveniment. Că într-adevăr Ignác nu a fost prezent la nuntă aflăm din

propria-i scrisoare către József. Printre motivele formulate, rețin atenția timpul plinos și distanța foarte mare dintre Eger și Rohonc, de opt zile doar la dus, dar transpare bucuria fratelui de a ști că Primatul în persoană le va da binecuvântarea tinerilor căsătoriți.

Mândru de nepoata Seraphine

Frații Batthyány urmau și ei destinul nobililor, încercând să își găsească locul în

canonic sau prepozit, după cum ne-am putea aștepta. Din întreaga corespondență, care va continua ani în șir, rezultă problemele insurmontabile de familie pe care le aveau de reglat în comun, în calitatea lor de executori testamentari ai familiei. Ignác era, în același timp, și tutorele fraților minori, Kájetan și János-Nepomuk.

Dar conflictele nu s-au stins nici după numirea sa în funcția de episcop. De aceea se va simți covârșit de atâtea responsabilități, deși avea agenți și avocați în marile orașe, cu atât mai mult cu cât viața eparhiei și propriile pasiuni și colecții îl mistuiau.

Nu prea a comunicat nici cu cei 14 nepoți, dintre care unul a preluat chiar titlul princiar al familiei Batthyány-Strattmann, după stingerea ultimului moștenitor pe linie masculină al acestora. În schimb, omul și intelectualul din el a fost surprins

Pagina de titlu a Noului Testament de la Bălgrad, 1648

societatea vremii. Erau instruiți, aveau talent literar sau stil, după cum o dovedesc scrisorile lor redactate în cinci limbi. Cunoșteau bine legislația și erau capabili să se deplaseze în teritoriu și să facă eforturi pe plan profesional. Dar erau izolați unul de celălalt, în primul rând din punct de vedere geografic, poate și sufletește, din pricina diferenței mari de vârstă dintre ei. De exemplu, între Ignác și fratele său János-Nepomuk era o diferență de 28 de ani.

Ignác îi scria Primatului cu ocazii diferite mai degrabă în calitate de reprezentant al fraților săi, și nu de tânăr

de talentul și preocupările nepoatei Seraphine, care a tradus din italiană în franceză cartea pe care i-a și publicat-o la Cluj, în 1787, intitulată: *Pensées instructives et toutes sortes d'exemples propres à former le Coeur des jeunes* (Sfaturi instructive și tot felul de exemple convenite pentru formarea sufletului la tineri). În loc de prefață, i-a scris o scrisoare deschisă, care-i trăda emoția și mândria și pe care a semnat-o: „... au reste soyez persuadé de l'affection et l'attachement avec laquelle je suis, votre très affectionné Oncle-Ignace, Comte de Batthyán, Evêque de Tran-

geau din funcția palatală și din poziția vărului său la Curte (majoratul era un contract de centralizare a averii unei mari familii aristocratice, prin care se păstrau unitatea și indivizibilitatea acesteia și a cărei transmisiune se făcea doar întâiului născut pe linie bărbătească). Căci, prin el, își putea asigura o poziție importantă în regat și înlesni fiilor săi o carieră, prin accesul la diverse funcții. Cât de mult a complicat însă lucrurile prin aceste schimbări se va vedea abia după moartea sa, când numeroasele procese purtate de copiii săi au adus familia în pragul destrămării.

Din corespondența de familie, care se compune în principal din scrisorile tatălui, ale fraților și ale surorilor sale, adresate vărului lor József, se pot deduce câteva probleme personale. După moartea Palatinului, fiul acestuia, József, devenise persoana de contact a familiei, gerantul averii, comite suprem interimar al comitatului Vác, pe lângă poziția supremă de Primat al Bisericii catolice. Această corespondență permite cunoașterea atât a fraților lui Ignác, prin studiile urmate, prin lecturile amintite, cât și a unor frânturi de viață de familie, bucurii, eșecuri, nemulțumiri, proiecte, care au constituit destinul unei familii numeroase, dar în care legile și regulile înruderilor lărgite erau respectate.

Nici măcar o nuntă nu-i adună

Putem exemplifica prin două astfel de

Filă din manuscrisul carolingian
Codex Aureus, cu scena Majestas Domini,
în plină pagină

scrisori, trimise Primatului, una de către un frate, alta de către o soră a episcopului. În primul rând scrisoarea lui Alajos (1750-1818), al patrulea născut dintre fiii lui Imre, devenit ulterior politician și scriitor sub influența Iluminismului francez, autor al lucrării *Ad amicam aureum* (Unui prieten drag). După studiile de Teologie la Tîrnovo, a intrat pentru doi ani în Ordinul iezuit, dar, nedecis pentru cariera monahală, a preferat pentru scurt timp

cariera militară, la care a renunțat deopotrivă, în favoarea studiilor de Drept. El este unul dintre frați care și-a prezentat cel mai des familia cu detașare, mai ales în corespondența susținută cu Primatul.

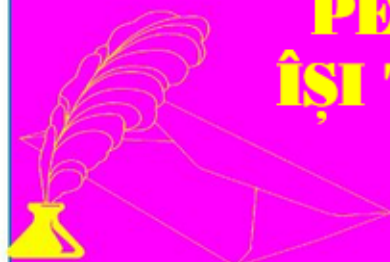
Este vorba despre o primă scrisoare adresată în 1769, în care oferă informații despre întreaga familie, pe care o prezintă, fără a da nume, astfel: fratele mai mare (József-György) și-a investit banii în cumpărarea de animale de povară și se ocupa de creșterea lor, inițiativă nesusținută, căci era un *liberalium magister ac Baccalaureatum* (titlul de magistr, atribuit unui deținător al Bacalaureatului în științe liberale). Al-

tul, după strălucite rezultate obținute în studii, era deja canonic (chiar Ignác). Despre ceilalți frați spunea că sunt funcționari în administrația locală a unor comitate sau ofițeri, că s-au distins în repetate rânduri. Abia pe loc secund plasa aspectele afective și frustrarea de a fi al patrulea născut al familiei, fără drept de moștenire, prin cuvintele *sed competens nihilo tamen minus possidebat patrimonium; sed fortuito, o me infelix* (este îndreptățită nefericirea mea, căci competența nu valorează nimic, dacă nu deții și o avere). Din această scrisoare rezultă, pe lângă interesele date despre familie, înaltul său grad de instrucție, care face onoare tatălui lor. Și mai ales arta sa epistolară prin refuzul formulelor stereotipe, atât de frecvent utilizate în corespondența secolului al XVIII-lea.

Castelul de la Kőrmend

PE VREMURI OAMENII ÎȘI TRIMITEAU SCRISORI

GEORGETA FILITTI

N. Titulescu, E. Beneș și M. Stoiadinovici, prim-ministrul Iugoslaviei (1935-1939)

Correspondența diplomatică, pe măsură ce iese la iveală, completează, mai aproape de adevăr, imaginea relațiilor bilaterale. E și cazul unui diferend româno-ceh din anii 1931-1933, generat de neaplicarea dispozițiilor cu privire la despăgubirea supușilor cehi din Transilvania și Bucovina, intrate în hotarele României după Primul Război Mondial. În urma reformei agrare, 15 persoane, dispunând de proprietăți în suprafață de 6.971 de ari, ar fi trebuit despăgubite cu 9.010.300 lei. Operația a întârziat, între timp leul s-a devalorizat de trei ori, încât păgubiții cereau, prin autoritățile cehice, o sumă de 18.000.000 lei, plus rentele exproprierii. La rândul lor, cehii aveau probleme asemănătoare.

În această situație, moșiile principelui Hohenzollern, ruda regelui Carol al II-lea al României, au fost afectate. Autoritățile de la Praga au condiționat soluționarea regimului moșiilor Hohenzollern de despăgubirea cehilor din România. Trei rapoarte ale lui Th. Emandi, trimisul țării noastre la Praga, către titularii M.A.E. de la București, respectiv Dimitrie Ghika, Nicolae Titulescu și G.G. Mironescu (ad interim) încearcă să deslușească această spinoasă afacere. Spațiul limitat ne obligă să le publicăm fragmentar. Pieseile se păstrează la Biblioteca Națională, Fondul Saint Georges.

Th. Emandi către Dim. Ghika
15 octombrie 1931

Scrisoare strict confidențială
și personală

Domnule ministru și iubite
domnule Ghika,

Cer libertatea Excelenței Voastre să-i răpesc câteva minute pentru a-i prezenta o importantă afacere:

Am găsit la această Legăție o afacere destul de delicată. E vorba de exproprierea moșiilor prințului de Hohenzollern, vărul M.S. Regelui nostru.

M-am ocupat firește de ea și am tot amânat o nouă exproprieră, peste cea din trecut, care i-a luat 50% din moșii. Când am fost în iunie la București, M.S. Regele m-a rugat să mă ocup de această afacere și să fac ca ce i-a rămas să fie asigurat. Am examinat toată afacerea și am dat de mari complicații. Am găsit amestecul fără niciun rost al d. Kunzl Jizersky, care a profitat de ocazie ca pretențiile exproprierii cehi să fie legate cu afacerea prințului, care din natura ei nu era susceptibilă de a fi asimilată cu altă afa-

cere, după metoda *donnant-donnant* [dau ca să-mi dai].

Am pus în cunoștință pe M.S. și l-am rugat să nu mai puie străinii în curentul acestei afaceri, ajutându-mă să lucrez direct aici cu domnul Beneș, care mi-a promis tot concursul său. M-am convins însă că și domnul Beneș dorește să profite de cererea noastră pentru a lichida plata exproprierilor cehilor din Transilvania, tare pe promisia ce pretinde că i-ar fi făcut domnul Mironescu [...]

Rugămintea mea este ca să interveniți ca să se soluționeze

sylvanie. Alvinz: c'est le 31 juillet 1787" (în rest, fiți conșinși de afecțiunea și de atașamentul cu care rămân al Dumneavoastră unchi Ignaciu Conte de Batthyán, Episcopul Transilvaniei. Vinț, este 31 iulie 1787" – adică ziua de Sfântul Ignaciu!!!).

Ignac a suferit de podagră, pe care a sperat să o vindece prin intermediul Fecioarei Maria, inclusiv printr-o vizită la Șumuleu, unde s-a rugat la statuia Fecioarei făcătoare de minuni. Deși în cadrul ortopraxiei religioase se arăta intransigent față de superstiții, în raportul său trimis în 1784 la Roma a cerut – și a obținut – autorizarea venerării acestei statui în mod oficial. (Ortopraxia este dreaptă slujire sau „liturghia fratelui“, prin care creștinii sunt îndrumați să transmită efectiv lumii împărăția iubirii).

Biblioteca să fie inalienabilă

Boala l-a epuizat, i-a îngreunat deplasarea, i-a redus mult din activitățile curente. S-a bazat din ce în ce mai mult pe oamenii pe care i-a format, atât pentru Bibliotecă, cât și pentru Observatorul astronomic. Nu a mai putut publica nici măcar volumele II și III din *Leges ecclesiasticae...*, care au rămas în manuscris și au apărut postum, prin grija episcopului Ignac Szepessy.

În ziua de 31 iulie 1798, aflându-se la Bonțida, în castelul contelei Banffy, guvernatorul Transilvaniei, în condi-

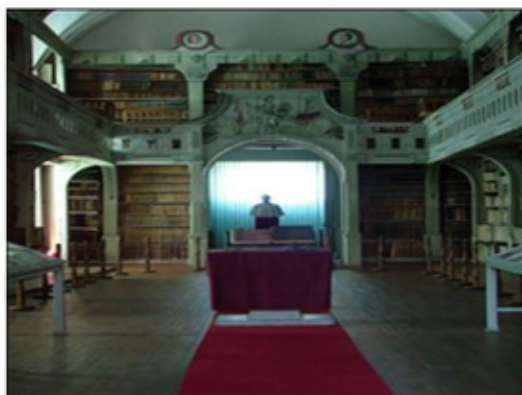
Ignac Darabant, episcopul de Oradea

țiile agravării bolii, episcopul și-a scris un *actum inter vivum* (act între vii, o formă incipientă de testament scris în prezența unor martori), care a fost autentificat notarial, la Cluj, în zilele următoare. Este vorba despre actul fundației sale, în care își descria proiectul, cheltuielile și obiectivele, dar și pretențiile care trebuia respectate după moartea sa. Actul, publicat pentru prima oară în 1866, a fost considerat de atunci drept testament, prin care Batthyány își lăsa toată averea, formată

din Bibliotecă, Observatorul astronomic cu aparatura și colecțiile personale, casele din Sibiu și Alba Iulia, care la un loc l-au costat 38.200 de florini renani, adică rodul unei vieți, Episcopiei catolice și Principatului Transilvaniei. Cea mai importantă cerință era ca Biblioteca să fie inalienabilă, cărțile să nu poată fi strămutate, ea să rămână publică pentru totdeauna, conform condițiilor de vizitare și de consultare a cărților impuse, dar și de asigurare a salariilor personalului.

Un al doilea testament a fost scris chiar de mână episcopului, la 15 noiembrie 1798, cu două zile înainte de moarte, în prezența canonicilor de la Capitlul Episcopiei de Transilvania, Ștefan Fang și Mihai Burian. Cel mai important punct a fost respectat, căci deși el a murit și a fost înmormântat la Cluj, corpul i-a fost dus apoi în capela Catedralei „Sfântul Mihail“ din Alba Iulia.

La 1 ianuarie 1799, datorită procesului intentat de către frații săi Capitlului transilvan, legat de o pretinsă succesiune, s-a instituit sechestrul asupra bunurilor rămase, dar s-au continuat observațiile astronomice, precum și confecționarea mobilierului bibliotecii. În următorii ani, s-au catalogat și amplasat cărțile în rafturi. Ignac Batthyány a fost un aristocrat, un ecleziast, un savant, un pasionat și erudit bibliofil, un istoric, dar, înainte de orice, a fost un om. A lăsat în urmă o imensă moștenire materială și spirituală, în cel mai larg sens al exigenței științifice. ■

Aula Magna a Bibliotecii;
în altar, bustul lui Ignacius de Batthyány,
sculptat de Narcis D. Bortes

interzicea importul banilor din Germania, nici de a se putea împrumuta pe moșii puse sub sechestrul statului. Forțați deci am fost de a urma calea aceasta nedreaptă și abuzivă. Cum administratorul general al moșiilor principelui m-a consultat totdeauna și cum domnul Beneș, la toate protestările mele, nu-mi dădea nici o satisfacere, am crezut că cea mai bună soluție este o înțelegere cât mai puțin oneroasă [...] În acest stadiu se găsește acum afacerea și dacă nu se renunță la acest al doilea abuz, proprietatea are tot dreptul să meargă la Societatea Națiunilor. Am spus-o clar și lămurit domnului Beneș. Va fi desigur o zdruncinare a relațiilor noastre; e regretabil, dar este justificat.

Când am început să mă interesez de această afacere, mi s-a pus sub ochi, la Ministerul de Externe de aici, un raport al domnului Kunzl Jizersky – pe care, fie zis în treacăt, nu l-am considerat niciodată ca prieten al României – în care se afirmă că M.S. Regele, ru-

gându-l să termine afacerea Hohenzollern, el s-a adresat domnului Mironescu, pe atunci ministru al Afacerilor Străine, cu care a convenit a nu soluționa această afacere până ce România nu va plăti ceea ce datorește cehoslovacilor expropriați din Bucovina și Ardeal.

Zadarnice au fost protestările mele împotriva acestui fapt. Am declarat categoric că noi cerem regularea unei chestiuni drepte a rudei Regelui nostru și că nu putem admite ca ea să fie legată cu plata altor persoane. Am pus la curent pe secretarul particular al M.S. Regelui, domnul Puiu Dumitrescu, cerându-i concursul său, cât și pe domnul Mironescu. Domnul Dumitrescu nu mi-a răspuns. Din dosarul Ministerului Afacerilor Străine de aici am aflat, dintr-o scrisoare a domnului Dumitrescu către domnul Kunzl Jizersky, că „ministru României va primi instrucțiuni”, care însă nu mi-au sosit. Domnul Mironescu a avut amabi-

litatea să-mi răspundă, desmințind clar și categoric afirmarea domnului Kunzl Jizersky.

Ca să ajung la rezolvarea chestiunii Hohenzollern, eram obligat să urmez singura cale ce-mi era deschisă. Prin raportul meu nr. 1.925, din 12 noiembrie 1931, am pus în curent cu această situație pe domnul ministru Ghika, prin alăturatul *Memento*, cerându-i să ceară ministrului de Finanțe să treacă în buget suma de plată.

Am rămas mirat când Excelența Voastră mi-ați spus în gara Praga că domnul Beneș v-a afirmat că pretinde suma de plată în coroane, ceea ce contrazice nu numai actele sale, dar și toate lucrările aflate în dosar, căci totdeauna s-a tratat pe lei, iar nu pe coroane. Vă alăturiez aici nota ce am primit de la domnul Beneș în 1932, sub nr. 128.131, în care se vorbește, ca totdeauna, numai de lei. La această notă sunt anexate un *aide mémoire*, o notă a Legațiunii cehoslovace din București sub nr. 941, din 1930, și lista expropriaților trimisă tot de această Legație Ministerului nostru al Afacerilor Străine [...]

Cu toate aceste explicațiuni și acte, sper să informez mai mult sau mai puțin complet pe Excelența Voastră ca să puteți arăta domnului Beneș câtă dreptate avem în această chestiune.

După ce s-a expropriat peste 60% din proprietățile aparținând familiei M.S. Regelui României, ceea ce nu s-a făcut niciunui din magnații unguri, cum am arătat domnului Beneș, (vezi anexa no 1), e,

10 Mai, serbarea zilei naționale a României la Praga;
Th. Emandi (primul din stânga)

această chestiune prin plata datorată expropriațiilor din Transilvania. A lucrat toamna trecută o comisiune mixtă la București și după cum observ dintr-o notă a domnului Kunzl, trimisă Externelor de aici, ar fi vorba de vreo nouă milioane lei global, sumă ce ar fi fost fixată de comisia mixtă și cu care s-ar fi declarat mulțumit ministrul cehoslovac, după cum ar rezulta dintr-o scrisoare ce primesc de la domnul Mironescu. Interesul regulării afacerii Hohenzollern ar fi ca ministrul nostru de Finanțe să achite datoria aceasta. Ar fi, desigur, un pas mare făcut pentru soluționarea la care lucrez. Cred că dosarul lucrărilor trebuie să se găsească la ministrul nostru. Pentru moment eu voi fi atent aici ca să nu se mai repete nemulțumirile ce a avut prințul până când vom putea să regulăm definitiv chestia aceasta.

Aș fi recunoscător Excelenței Voastre dacă ați binevoi a mă ține în curent cu ce se va face ca să știu și eu anume când trebuie să insist aici [...]

Th. Emandi
către Nicolae Titulescu
5 iunie 1933

Strict personal. Confidențial

Domnule ministru,

Referire la convorbirea ce am avut onoarea să am cu Excelența Voastră în gara Praga, relativ la afacerea A.S.I. principele de Hohenzollern asupra exproprierii de către guvernul cehoslovac a moșii-
lor sale, am onoarea să vă adaug cele ce urmează:

Îmi voi permite să anexeze aici câteva din rapoartele mele cât și alte acte, cunoscând că dosarul ministrului nostru nu le posedă, deoarece corespondența a urmat cu d. prim-ministru, în afară de voluminoasa corespondență ce am avut cu Casa A.S.I. principele de Hohenzollern.

Prin nota sa nr. 64/C din 17 ianuarie 1931, Oficiul de expropriere al statului afirmă că, în virtutea acordului din 14 noiembrie 1922, prințul de Hohenzollern nu mai are nicio datorie de a da pământ statului, întrucât a satisfăcut toate cerințele și în viitor el nu mai poate fi constrâns (citez textual) *la oricare dare de pământ în o măsură mai mare decât proprietarii ale căror moșii se află pe pământul Republicii, ținându-se cont de imobilele cedate deja de prințul de Hohenzollern* [subliniat în original – G.F.]

Actul se găsește în arhiva de la Sigmaringen, după care posed o copie în arhiva Legației noastre.

S-au întrebuințat toate pre-textele pentru a obliga pe proprietar să mai dea pământ pe preț ridicol. Nereușind, s-a recurs la o manevră puțin recomandabilă. Nu s-a ridicat sechestrul ce exista pe cele 15.000 hectare (în Germania are alte 60.000 hectare), deși proprietarul satisfăcuse în total legea exproprierii, dar sub cuvânt că nu a achitat taxele de succesiune, pe care fiscal le cifra la 15 milioane de coroane, firește o sumă exagerată și în afară de orice lege, Oficiul de expropriere punând condiția expresă ca aceste sume să fie achitate în pământ și după prețul scoborât al exproprierii. Acesta a fost izvorul tuturor dificultăților cu care am luptat în cei doi ani de când am fost însărcinat de M.S. Regele să mă ocup cu aceste afaceri.

Cu mari insistențe am putut obține autorizarea ca proprietarul să facă un împrumut de șase milioane. Față cu acestea, proprietatea se găsea în situația de a nu putea plăti taxele de succesiune pentru că i se

Regele Carol al II-lea, principele Mihai și Frederick de Hohenzollern la Alba Iulia

O DINASTIE DE BERARI

Dr. MARIAN MOȘNEAGU

Neamțul Wilhelm Hoeflich Oppler (1820-1889) a fost întemeietorul primei fabrici de bere din România, cu sediul pe strada Izvor nr. 98 din București. Cunoscuta braserie „Trocadero”, aparținând familiei Oppler, situată colț cu strada Doamnei, atracție comercială și loc de distracție mai bine de jumătate de secol, a fost bombardată în 1944 de nemți. Ultimele relicve ale stabilimentului „Oppler” au dispărut în anii '80, în campania de modernizare a centrului Capitalei.

O altă proprietate a familiei Oppler – hotelul-restaurant „Oppler-Colosseum” din Sinaia, amplasat pe terenul achiziționat la 19 martie 1886 de la Frantz Zeiller, cunoscut drept „Poiana Oppler” – a transformat celebra bere germană *made in Sinaia* într-un brand național grație apei pârâului Pelișor, utilizată ulterior cu succes la fabricarea altei apreciate beri – Azuga.

Familia Oppler

După un periplu prin Imperiul Austro-Ungar, în

anul 1841 Wilhelm Hoeflich Oppler, meșter pielar din orașul silezian Oppeln, a poposit în România. Încântat de cele

Wilhelm Hoeflich Oppler

întâlnite pe meleagurile dâmbovițene, a decis să se stabilească aici. În anul 1844 s-a însurat, în biserica parohială romano-catolică Bărăția, cu Carolina Kirschner, din București. Căsătoria a fost oficiată de preotul paroh Ambrozic Bogdăni, nași fiind Ioan Bode și August Kurdasz. Deși atras de savoarea vinurilor autohtone, Wilhelm a constatat că de pe piață lipsea tocmai băutura sa preferată, berea. Așa i-a venit ideea să înființeze prima fabrică de bere din România.

G.G. Mironescu ținând o conferință

socotesc, timpul să se oprească spolierea și să nu se mai insiste a se întinde mai departe. Primiți, vă rog, etc.

Th. Emandi către G.G. Mironescu

7 iunie 1933

Personal

Domnule ministru,

În graba în care am redactat raportul meu nr. 1.055, trimis prin avion în ziua de 6 curent, am omis a vă pune în evidență o importantă chestiune.

Tuturor magnaților unguri din Slovacia li s-a luat prin expropriere cel mult 50%. Moșiilor proprietatea rudei Regelui României s-a luat până acum 77% și se mai pretinde încă să se mai ia o altă moșie, Ober-Cerkve, care are o întindere de 1.000 hectare. Când am afirmat aceste cifre domnului Beneș, mi-a răspuns că procuratorul M.S. Regelui exagerază, dar eu am consultat statistica, care îmi consacră aceste afirmări.

Este apoi un argument care vine tocmai din partea Ofi-

ciului de expropriere care dovedește exactitatea cifrelor. Prin nota sa adresată A.S.I. principelui de Hohenzollern, în 1931 – de care vorbesc în raportul meu anterior –, Oficiul recunoaște că principele nu mai datorește nimic și că în viitor el nu va mai da decât în proporția în care vor da și ceilalți mari proprietari. De ce această afirmațiune? Pentru că principele de Hohenzollern dăduse aceeași întindere pe care o expropriase de la ceilalți

proprietari și care se cifrează până la 50%. Fără moșia Stoky se expropriase deja 49%. Fiindcă era imposibil să se mai exproprieze moșia Stoky de 2.000 hectare, peste cele 49%, s-a întrebuițat manevra cu plata taxelor de succesiune pe care v-am arătat-o în raportul meu anterior și care a urcat pământul expropriat la 77%, plătit cu prețuri de nimic.

Am arătat cât s-a insistat să nu se lege împreună afacerea Hohenzollern cu a cehoslovacilor expropriați din România, la care eu m-am opus, dar n-am reușit a le separa. E drept acum ca nici noi să nu ne ținem de cuvântul dat dacă se abuzează așa de mult cu insistența de a se expropria excepțional de mult pe prețuri ridicole. Nedreptatea nu poate impune niciodată obligații luate în mod leal și sincer.

Primiți, vă rog, domnule ministru etc. ■

Știința în cuvinte potrivite
cu Corina Negrea și Dan Manolache
luni-vineri de la 13.15

Radio România Cultural
cultural.srr.ro

nalilor. Astfel, după 1870, întreprinzătorul fabricant de bere a devenit amfitrionul unor manifestări culturale și sportive de răsunet în grădina din strada Izvor nr. 98, cunoscută în epocă drept „Coloseul Oppler”. De altfel, la jumătatea veacului al XIX-lea comunitatea germană era intens susținută în plan spiritual de Societatea „Bukarester Deutsche Liedertafel”, înființată la București la 17/29 septembrie 1852, iar la 6 decembrie 1897, în strada Academiei, a fost inaugurată noua sală a societății germane de cântări „Liedertafel”, construită pe locul caselor generalului Herescu Năsturel.

Berea delicioasă și ambianța platanilor din preajma arhicunoscutului „Coloseu Oppler” i-au determinat pe Oppler-tatăl și fiul să extindă posibilitățile de recreere. Grădina „Oppler” se întindea între strada Izvor și ulița Puilor și a fost un loc de recreere mult gustat de bucureșteni, care veneau să vadă și întrecerile de dresaj de la poalele Dealului Spirei, pe câmpul pe care s-a construit stadionul A.N.E.F.

„Fie că erau întreceri la bazin de înot, fie tragerea cu arma la țintă, amenajând în acest scop un poligon efectiv, sau jocul cu popicele erau cele care ofereau învingătorilor, învinșilor și chibiților posibilitatea răcoririi cu berea casei. Despre Carol Davila trebuie spus că, în drumul lui

„Coloseul Oppler”, din strada Izvor nr. 98

zilnic între locuința de la Azilul «Elena Doamna» și ansamblul monahal «Mihai Vodă», unde ființa un spital militar pe care-l coordona și unde el trecuse la formarea sanitarilor din armată printr-o atentă școlire, poposea zilnic, preț de câteva minute, la stabilimentul «Oppler». Dacă la orele dimineții trecea pe lângă stabilimentul lui Oppler, eventual salutându-l, de-l afla la vedere pe gospodarul stabilimentului, la orele după-amiezii făcea un scurt popas, prilej de a remarca noile schimbări, gazda fiind permanent preocupată de a mai face ceva pentru mușteriii casei. Prezența la azil fiindu-i chemarea zilnică, îl determina să pornească fără zăbavă multă

pe ulița Notagiilor, care urca în lung panta costisei care-l aducea în apropierea locului unde fusese cortul lui Tudor Vladimirescu și unde, la câțiva pași, edificase respectivul orfelinat. Un alt mușafir care poposea la orele serii era Mihai Eminescu, care, împreună cu bunul prieten inginerul Constantin Simpion și alți

câțiva ardeleni, venea aici pentru a cina, dar mai ales să audieze cântecele de pe diverse plaiuri”. (Virgiliu Z. Teodorescu, *De la mănăstirea Mihai Vodă la Cotroceni – itinerar zilnic al doctorului Carol Davila*).

Celebritatea stabilimentului este confirmată și de I.L. Caragiale în *Tren de plăcere*, braseria „Oppler” fiind locul predilect de întâlnire al eroilor acestei nuvele.

Tradiția berarului Wilhelm Hoeflich Oppler a fost inspirat continuată de urmașul său, Carol Hoeflich Oppler, care, după moartea tatălui, a extins facilitățile realizate în zona Izvor, unde competiții precum tirul, ridicarea greutăților sau înotul constituiau atracții suplimentare. După decesul lui Carol, fabrica de bere „Oppler” a fost preluată de Dumitru Marinescu Bragadiru, care a menținut și promovat activ acest vad comercial, locația fiind intens frecventată atât de petrecăreți, cât și de bucureștenii dornici de recreere și agrement. ■

Clădirea din strada Academiei 8-10, așa cum arăta la 3 noiembrie 1945

Albert și Rozalia Tonolla

În timpul domniei regelui Carol I, conaționalii germani din Sinaia au fost înproprietăți, Wilhelm primind de la Eforia Spitalelor Civile un teren „în întindere de un pogon, două prăjini și 35 stâneni”. Pentru spiritul său întreprinzător, regele Carol I i-a acordat, la 8 februarie 1874, cetățenia română. Wilhelm a avut patru fii, Carol, Louis, Rudolf și Albert, și a fost înmormântat în cimitirul Bellu Catholic, din București.

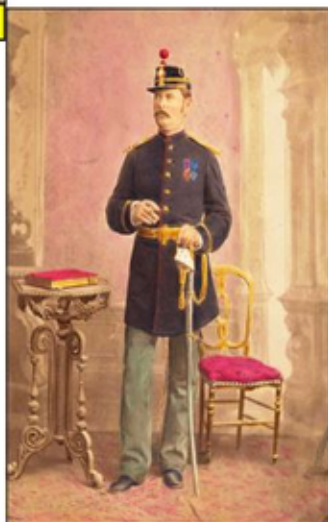
Carol s-a născut la 30 aprilie 1850, la București, și a decedat la 24 octombrie 1926, la vârsta de 76 de ani, în locuința sa din str. Brezoianu nr. 25, alăturându-i-se tatălui, în cimitirul Bellu Catholic. Pentru servicii aduse țării și susținerea armatei române în Războiul de Independență, a fost decorat de regele Carol I cu „Coroana României” în grad de cavaler. Din căsătoria cu Maria, a avut cinci copii – Karl (Aureliu C. Oppler), Wilhelm August Ludwig (Willy), Maria Carolina (Maria Zechender, căsătorită Dobrojean, care a avut doi copii,

Heinz și Maria Luiza), Ecaterina-Trini, decedată la 12/25 septembrie 1916, în urma bombardamentului aviației germane asupra Bucureștiului, și Ecaterina Elisabeta (Elisa). Karl a decedat la 15 iulie 1947, iar Wilhelm August Ludwig la 15 februarie 1959. Maria Carolina s-a stins din viață la 31 august 1974. Ecaterina Elisabeta (Elisa) s-a căsătorit cu generalul George Garoescu. A decedat la 23 aprilie 1989, unicul

Albert, căsătorit cu Rozalia Tonolla, sora lui Maximilian Tonolla, întemeietorul Fabricii de cărămidă „Max Tonolla”, a avut patru copii: Louis, Cornelia (căsătorită Eremia și ulterior Ionescu, cu doi fii, Lydia Maria și Dinu), Lydia (căsătorită Kaiser, cu doi copii, Lydia și Victor) și Albert (căsătorit cu Emilia Cora, cu două fiice, Nida Fernando, căsătorită Enescu, și Renata, căsătorită Davidescu).

Întâiul berar al Capitalei

Etnicii germani stabiliți în România au format treptat în târguri și în marile orașe comunități solidare, care obișnuiau să se reunească adesea la o cană cu bere sau să participe la diverse competiții. Cu meseria de berar deprinsă în tinerețe, probabil de la membrii familiei, tânărul Wilhelm Hoefflich Oppler nu a ezitat să achiziționeze o suprafață de teren bine poziționată, pe care a amenajat-o ca loc de reuniune a conațio-

Carol Oppler

descendent fiind Roxandra Georgeta Maniu, căreia îi mulțumim pentru informațiile și fotografiile de familie puse la dispoziție.

Rudolf, născut la 21 august 1862, la București, s-a căsătorit cu Heine. După ce în 1885 a ajuns de la soldat la gradul de sublocotenent în Regimentul 1 Geniu, la 1 aprilie 1908 era locotenent în Batalionul 2 Pionieri. Ulterior, s-a stabilit în Germania.

Louis a avut doi copii: Gustav și Rudolf.

Rudolf și Heine

Germania. La „Amiot“ constructorul, un inginer capabil, pe care-l cunoscusem mai demult, împreună cu câțiva lucrători, abia era în curs de preparare a utilajului pentru construcția în serie, dar fără nicio grabă, ca și când nu se întâmpla nimic în lume. La „Lioré Olivier“, pregătirea pentru construcția în serie era ceva mai avansată, totuși nu se vedea mișcare, nu se arăta viață în uzină, preocupare de muncă.

Ne-am transportat la uzinele „Potez“, aflate lângă orașelul Albert, unde am vrut să vedem cum mergea comanda pentru livrarea avioanelor Potez 63. Speram că aici livrările se desfășurau mai bine. M-a cuprins deziluzia; și aici era aceeași stare de somnolență și nepăsare ca și în celelalte fabrici de avioane vizitate. Comanda noastră era departe de a fi livrată, deși termenele trecuseră demult. Vorbind cu directorul uzinei, cu care lucrasem în 1924, și exprimându-mi mirarea și părerea că altădată industria franceză de aeronautică lucra într-un ritm susținut, Potez a trebuit să recunoască că politica guvernului Blum a introdus indisciplina în masa lucrătorilor francezi, a dezorganizat și încetinit mult producția și, din această cauză, contractele și angajamentele nu mai pot fi onorate la timp.

Am vizitat uzinele „Gnome-

Rhône“ și „Hispano-Suiza“ [...] Și aici am întâlnit aceeași stare de lentoare, dezordine cu mașinile, iar instalațiile erau vechi. Ce diferență față de instalațiile moderne pe care le-am văzut în Anglia, dar mai ales în Germania. La uzinele „Hispano-Suiza“ lucrurile stăteau ceva mai bine, iar motoarele răcite cu apă, de bună calitate, erau acelea ce echipau avioanele de vânătoare franceze. Aici se construiau și motoare de mare putere răcite cu aer, calitativ mai bune decât cele realizate la „Gnome-Rhône“. Toate produsele realizate la „Hispano-Suiza“ erau criticate fără niciun fel de justificare de către căpitan-comandorul Nicolau.

Impresia vizitei în Franța era proastă, pentru mine care cunoșteam bine situația industriei de aviație franceze, cândva prima din lume. Numai văzând situația de la fața locului, mai ales după cele ce văzusem în Anglia și Germania, îmi dădeam seama ce dezorganizare adusese, în Franța, guvernul Frontului Popular al lui Léon Blum în decurs de doi ani și ce pericol

prezenta pentru pacea lumii slăbiciunea Franței, care nu putea să nu fie cunoscută de dușmanii ei. Pentru țările aliate aflate în centrul, sud-estul continentului sau în Balcani, legate direct sau indirect de Franța prin tratate de alianță, situația era îngrijorătoare și, deși n-am făcut politică, m-am întrebat dacă nu era cazul să găsim alți aliați, pentru că Franța nu ne mai putea garanta securitatea.

In timpul vizitelor efectuate la fabricile de construcții aeronautice, atașatul nostru militar, căpitan-comandorul ing. Nicolau, ducându-se la Ministerul Aerului francez, a putut să verifice și a constatat faptul că ministrul Aerului, generalul Guy la Chambe, și cu șeful său de cabinet, generalul Bouscat, nu mă primise în audiență ca un protest pentru vizita în Germania. Am avut motive să cred că la această situație a contribuit chiar comandorul ing. Mincu, președintele Comisiei de recepție a materialelor aeronautice din Franța, care și el a evitat să se întâlnească cu mine, deși, conform

uzanțelor militare române, trebuia să facă acest lucru. Atitudinea ministrului Aerului francez, lipsită de politețe și de tact, m-a lăsat rece!

Am vizitat Regimentul de Observație de la Le Bourget, unde era comandant de brigadă prietenul meu și vechi camarad, generalul [Gabriel – V.A.] Cochet. Cum acesta era căsătorit

Generalul Paul Teodorescu (în centru) asistă la slujba religioasă cu ocazia jurământului elevilor Școlii de Ofițeri de Aviație

Continuăm cu partea a doua a fragmentului desprins din volumul aflat în pregătire Amintiri necenzurate, în care generalul aviator inginer Gheorghe Negrescu descrie vizita făcută la

uzinele producătoare de avioane și motoare de aviație din Franța, după călătoriile făcute în Anglia și Germania, în vara anului 1938.

Dr. Valeriu AVRAM

Avioane de bombardament bimotoare produse la „Amiot” (stânga), autorul acestor însemnări și avionul de luptă Potez 63

MISIUNE SECRETĂ

GHEORGHE NEGRESCU

Din Germania am plecat în Franța și am ajuns la Paris în ziua de 12 iulie, cu două zile mai înainte de Ziua națională a Franței – 14 iulie.

La Paris, căpitan-comandorul ing. Nicolau, atașatul nostru aero, îmi face cunoscut că în sferele aeriene franceze vizita noastră în Germania a produs o impresie rea. Îmi era perfect egal această atitudine, întrucât nu fusesem de capul meu, ci plecasem la ordin. Ceea ce văzusem în Germania era așa de important, încât supărarea francezilor era floare la ureche.

În prima zi m-am dus să mă prezint generalului Chambe, ministrul Aerului, al cărui director de cabinet era generalul Bouscat, pe care-l primisem la București, în urmă cu unu-doi ani, când concurasem la „Cupa Bibescu”. Spre mirarea noastră, ni s-a comunicat în ultimul moment că generalul Chambe se află la Parlament și că vom fi primiți de generalul Keller, apoi de

către șeful de stat major al Inspectoratului General al Aeronauticii franceze, care era generalul Vuillemin, asul aviației de bombardament franceze din Primul Război Mondial. Cu generalul Vuillemin rămăsesem în relații strânse din anul 1920, când venise la București. Din nefericire, nu-l puteam vedea, fiind plecat în inspecție în Algeria.

La prânz suntem invitați generalului Keller, la restaurantul „Café de la Paix”. I-am spus scopul vizitei noastre, care în Franța nu se mărginea numai la vizitarea unor fabrici de avioane, dar și la o examinare a stadiului în care se aflau comenzile noastre făcute deja de doi ani, dar care nu putuseră fi livrate din cauza dezorganizării în care se afla întreaga producție industrială

franceză de la venirea la putere a Frontului Popular reprezentat de guvernul Léon Blum, când comitetele de muncitori făceau ce voiau în fabrici. De această situație nenorocită, care se repercuta și în țările aliate Franței, am avut ocazia să mă conving îndată ce am început vizitele în fabricile de avioane, chiar de a doua zi după sosirea mea la Paris.

Primele vizitate au fost fabricile „Amiot” și „Lioré Olivier”, care realizaseră două avioane monoplane bimotoare de bombardament și pe care le-am văzut la Villacoublay. Amândouă avioanele erau interesante prin performanțele și amenajările lor, dar impresia asupra lucrului în uzină era o deziluzie față de ce văzusem în Anglia, dar mai ales în

iar contactul cu șeful de cabinet al ministrului Aerului ar fi avut un efect bun în amplificarea acestor relații. I-am mai spus că eram foarte informat să-i spun ceea ce am văzut în Germania, unde am vizitat uzine, aerodromuri și aeroporturi germane, unde francezii n-ar fi avut sub niciun

fel acces. Eu am avut șansa pentru că conduceam o delegație oficială a Ministerului Aerului român. Franța trebuia să știe ceea ce pregăteau germanii, întrucât sufletul meu era alături de francezi, care mi-au fost camarazi de arme în Primul Război Mondial. Și acest lucru nu se uită niciodată!

La sfârșit, i-am subliniat ofițerului francez din Biroul II faptul că, dacă în Franța lucrurile nu se vor schimba în bine, în cazul unui conflict cu Germania – această țară se pregătește de război cu febrilitate –, înfrângerea Franței va fi sigură și această situație nu va rămâne indiferentă țărilor din Est, aliate acum țării sale. Bietul căpitan, care nu avea nicio vină în această situație și care știa că am drep-tate, foarte jenat, a căutat să scuze atitudinea șefilor săi, dar a înregistrat spusele mele și sunt sigur că le-a comunicat.

Am decolat într-o sâmbătă, la ora 13.00, nu fără dificultăți, întrucât nu se lucra. Seara ne-am oprit la München, unde ne găseam în situație dificilă din lipsă de mărci germane și, în plus, am

August 1938. Generalul Vuillemin inspectează o unitate Luftwaffe alături de generalul german Milch

găsit cu mare greutate o cameră particulară, pentru că hotelurile erau arhipline din cauza unei întruniri a partidului nazist ce avea loc a doua zi. Cu această ocazie, am aflat că leul românesc era foarte căutat în Germania, având un curs mai bun decât francul francez sau chiar lira sterlină și astfel ne-am putut descurca ușor. A doua zi, ne-am luat zborul spre țară, am alimentat la Viena și Arad și am ajuns la București.

Când eram deasupra regiunii Pitești, de la 2.000 m altitudine, am văzut la Curtea de Argeș un mare convoi. Era cortegiul care ducea la locul de veci pe cea care fusese regina noastră iubită – Maria. Simțindu-și sfârșitul, a revenit în țară, pentru că viața sa o închinase poporului român. A ținut să-și dea sufletul în patria adoptivă, pe care a iubit-o enorm. Am aflat această știre tristă când am aterizat pe aeroportul Băneasa. Am avut atunci mulțumirea sufltească că am văzut-o ultima dată în urmă cu o săptămână, la Dresda. Dumnezeu să-i odihnească sufletul acestei regine mari!

A doua zi, m-am prezentat ministrului Teodorescu, căruia

i-am făcut un raport general asupra celor văzute și constatate peste tot, scoțând în evidență situația din Anglia, unde am văzut realizări interesante, iar producția în serie era în curs de pregătire. Ceea ce văzusem în Germania era impresionant, ca și situația dezastruoasă din Franța,

în ce privește dezorganizarea producției, ca și lipsa de realizări în privința motoarelor și avioanelor de vânătoare. Am cerut ca să se întrunească cât mai repede Comitetul Materialelor de Război pentru a supune discuțiilor propunerile pe care le-am făcut. Evenimentele internaționale nu ne erau favorabile și de aceea, nu mai trebuia pierdut timpul cu vorbe sterile.

Informarea făcută generalului Teodorescu mi-a lăsat impresia că cele prezentate nu-l interesau deloc, de vreme ce mi-a răspuns monosilabic. Apatic și privind departe, în gol, am avut impresia că am făcut o simplă plimbare în trei țări importante, că cele prezentate mă interesau numai pe mine, ca persoană. Nu am văzut nicio grabă din partea sa, din care să constat că ar voi să tragă un profit, din cheltuiala ce se făcuse din ordinul său. Peste două zile, ministrul Teodorescu a plecat în concediu, la Govora, pentru o săptămână, fără a-mi indica cel puțin când să pot face expunerea raportului meu. ■

cu o româncă [Florica Miulescu, din Buzău – V.A.], am primit invitația să-i fac o vizită acasă și am putut să petrec câteva ore în familie cu soția sa. Am putut vorbi prietenește, degajat de orice obligație oficială. I-am spus sincer impresia pe care o lasă asupra oricărui vizitator străin situația din Franța de sub regimul Blum. Generalul Cochet, deși a încercat să mai atenueze spusele mele, a recunoscut că situația politică din Franța este dezastruoasă și tot așa de îngrijorătoare pentru bunii francezi ca și pentru străinii aliați.

Intrucât nu puteam să-l văd pe generalul Vuillemin, cu care sunt sigur că m-aș fi înțeles, m-am decis să plec în țară, cu atât mai mult cu cât un avion Potez 56 al societății române L.A.R.E.S era gata de câteva zile și avea echipajul venit la Paris pentru a-l transporta la București pe calea aerului. Mi s-a adus la cunoștință de constructorul Potez că, dacă vreau să plec sâmbătă, să se facă intervențiile necesare la Ministerul Aerului francez și la direcția uzinei prin Comisia militară franceză, pentru ca lucrătorii fabricii sau comitetul lor să ne autorizeze plecarea avionului sâmbăta, când nu se lucra. Guvernul Blum introduse săptămâna de lucru de 38 ore, sâmbăta era zi nelucrătoare, ca și duminica. I-am răspuns d-lui Potez că noi n-aveam nevoie de această aprobare, pentru

Generalul Gabriel Cochet

că aveam la uzina Potez comisia noastră de control formată dintr-un ofițer mecanic și doi maiștri, suficienți pentru a pune în mișcare motoarele avionului și a-l pregăti de zbor, avionul fiind românesc. Constructorul mi-a spus că, fără aprobarea comitetului lucrătorilor, nu se deschideau porțile hangarului. Absurdul ajunsese până în această fază. I-am spus d-lui Potez că știam de situația dificilă din Franța, dar acum m-am convins că este foarte gravă. Și așa era!

Am făcut intervențiile necesare și, cu toate acestea, în

ziua plecării, nu am fost sigur că voi primi permisiunea. Abia la ora 10.00 comitetul lucrătorilor de la uzina Potez și-a dat acordul ca avionul să fie scos din hangar și a venit pe aerodromul Le Bourget, de unde ne-am luat zborul. Acest fapt divers arăta întreaga dezorganizare din industria franceză și explica de ce nu se mai respectau termenele de livrare, întrucât totul era la cheremul comitetului lucrătorilor. La plecare, am fost salutat de un ofițer francez din cadrul Biroului II din Ministerul Aerului, care fusese atașat pe lângă Comisia română și care ne-a însoțit în câteva vizite. Am profitat de această ocazie și l-am rugat pe căpitanul francez să-i comunice d-lui general Vuillemin tot regretul meu că nu l-am putut întâlni, pentru că eram sigur că revederea noastră ar fi fost profitabilă de ambele părți. În același timp, i-am făcut cunoscute următoarele: dacă neputința de a putea vedea și discuta cu dl. ministru Chambe putea fi scuzată și explicată, în schimb purtarea generalului Bouscat, șeful de cabinet, care știa că

a fost primit la București, nu are nicio scuză. Trebuia să se înțeleagă de către comandanții francezi că n-am fost în Germania ca persoană particulară, ci la ordinul dat de guvernul țării mele. Nu s-a luat în seamă că această atitudine putea afecta relațiile de prietenie româno-franceze,

Grevă a muncitorilor francezi în vremea regimului Léon Blum

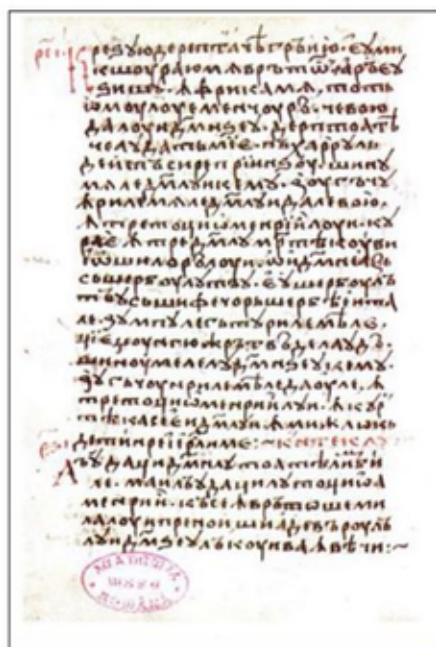
Sân are și varianta învechită *sin*, ce nu trebuie confundată cu omonimul său învechit *sin* „fiu, fiul lui“, care precedă prenumele tatălui și intră în componența numelui de familie al copiilor: *Gavriil diiac sin popa Isac* (a. 1559-1560); acesta este un cuvânt de origine slavonă (*synu* „fiu“), folosit ca termen de cancelarie în secolele al XVII-lea-al XIX-lea.

In latină, sensul propriu al lui *sinus* era „cută concavă semicirculară pe care o forma o îmbrăcăminte și în care mamele purtau copiii“ (*in sinu gestare*) și, de aici, sensul de „poală (în care erau purtați copiii)“, devenit apoi „protecție“. Prin comparație, *sinus* a ajuns să aibă o serie de sensuri tehnice, inclusiv cel

de „golf“ (fr. *le sein persique* „Golful Persic“, care apare la Montesquieu, copiază o expresie latinească).

Cuvântul latinesc *sinus* are origine necunoscută. De la el s-au format derivate: *sinuosus* „îndoit, încovoiat, cu falduri“, *insinuaire* „a vârî, a introduce (în, pe lângă)“, *se insinuaire* „a se strecura, a pătrunde prin“ (*flumen se insinuat inter valles* „râul pătrunde prin văi“); acestea au fost împrumutate de franceză (*sinueux, insinuer*), iar din franceză, poate și din latină, le-am luat și noi: *sinuos*, (a) *insinua*. Deci *sân*, *sinuos* și (a) *insinua* sunt înrudite.

Trebuie să precizăm că, în franceză, *insinuer* a fost folosit la început (din secolul al XIV-lea până în secolul al XVIII-lea) ca termen juridic, cu sensul „(a) notifica, (a) înregistra“, adică „înscrisura unui act într-un registru pentru autenticitate“, sens luat din latina medievală juridică: *insinuer une donation* „a înscrise o donație“. Forma reflexivă fr. *s'insinuer* a căpătat sensul „a se infiltra“ (*l'eau s'insinue dans le sable* „apa se infiltrează în nisip“) și apoi, printr-o metaforă, a ajuns la „a pătrunde“.

Foie din Psaltirea Hurmuzaki

Un împrumut făcut de franceză din latină este și cuvântul *sinus* cu sensul de „curbură“, însemnând în anatomie „canal dilatat care colectează sângele venos“ sau „cavitate neregulată situată în interiorul unor oase craniene“. Din franceză îl avem și noi. Un derivat târziu (secolul al XIX-lea) al lui *sinus* este și alt termen din anatomie, *sinusite* „inflamație a mucoasei sinusurilor faciale“, care a fost împrumutat de română (*sinuzită*).

Franceza a preluat tot din latina medievală termenul din geometrie *sinus*, tradus după arabul *djayb* „deschiderea (la piept) a unei haine“. În română, termenul ce desemnează o funcție trigonometrică a fost luat din franceză (*sinus*) și din germană (*Sinus*). ■

Miniatură franceză reprezentând urcarea sufletelor în Paradis sau „În sânul lui Avram“

Pastila de cuvinte

Cuvântul sân este moștenit din latinescul sinus. El s-a transmis tuturor limbilor romanice (it., sp. seno, fr. sein, port. seio). Există și în aromână și meglenoromână (sin), dar și în istroromână (sir). În limba română, apare în primele texte cu sensul învechit de „golf”, adesea determinat prin „de mare”, ca la Dosoftei: I-au băgat-o într-o corabie și-i dusă într-un sân de mare. Are același sens în Codicele Voronețean (Și sânru oarecarele socotia aibându ariră. Într-însu svetuiră-se... se scoață corabiia) și în Noul

Testament de la Bălgrad (dară socotia un sân, având țarmure), dar apare și cu sensul „parte a cămășii sau a bluzei care acoperă pieptul; spațiul dintre piept și cămașă (sau bluză), în care se pot ține lucruri ca într-o pungă” în Psaltirea Hurmuzaki (Pentru ce desface mânia ta și dereapta ta den mijloc de sânurî tău până în svârșit).

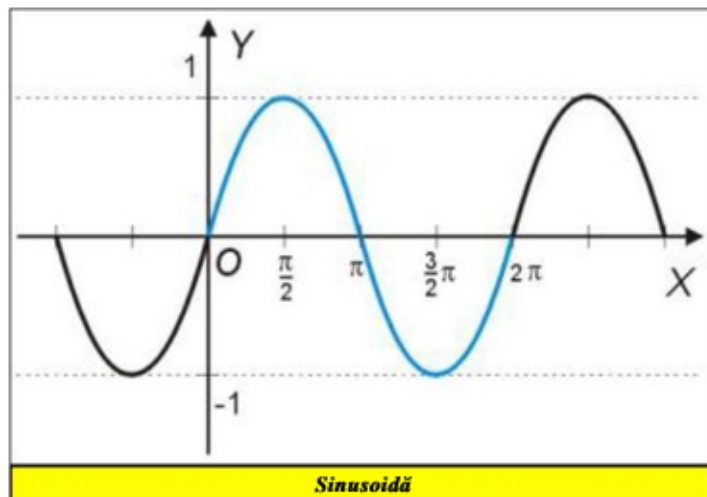
SÂN - SINUOS - (A) INSINUA - SINUS - SINUZITĂ

Academician MARIUS SALA

Sensul „organ anatomic al femeii care secretă lapte în perioada de alăptare” este înregistrat mai târziu, la Dosoftei. Cuvântul sân este foarte frecvent, din primele texte până în zilele noastre. Sunt cunoscute numeroase expresii ca: *a sta (a șede, a rămâne, a fi) cu mâinile în sân* „a fi inactiv”, *a fi cu frica în sân* „a se teme foarte tare de ceva”, *a crește (a încălzi, a ține) șarpele în (la) sân* sau *a vâri pe dracu-n sân* „a ocroti un ingrat”, *a umbla cu crucea în sân* „a fi cucernic”, *a trăi ca în sânul lui Avram* „a trăi bine” etc. Expresia *a umple sânul* „a face provizii” a apărut în vorbirea țaranului român care purta cămașa deschisă și încinsă în talie; astfel, sânul cămășii îi servea ca buzunar.

Sensul „mamelă, țâță” (prezent și în franceză și italiană) este înregistrat mai rar, deși apare la Dosoftei: *iară călugării, înfășând-o, văzură-i sânul*. Sinonimul popular *țâță* este moștenit din latinescul *titia* (unde era un termen din limbajul copii-

lor) și este atestat din primele texte românești: *upovăința (= nădejdea) mea de la țița mumei mele* (Psaltirea Hurmuzaki). Sinonimul recent *mamelă* este împrumutat din fr. *mamelle*, apărut tot în limbajul copiilor.

MEMORIA EXILULUI

CRISTINA CIOABĂ

În luna septembrie a acestui an, Fundația „Humanitas Aqua Forte“ a donat Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (I.I.C.C.M.E.R.) Fondul Monica Lovinescu-Virgil Ierunca.

Prezentăm în continuare câteva documente care ni s-a părut că pot reconstitui o imagine a exilului, surprins în momentele sale mai tensionate.

Memoria este poate una dintre cele mai importante teme prezente în scrierile Monicăi Lovinescu și ale lui Virgil Ierunca. Păstrarea trecutului devine pentru cei doi o imperioasă responsabilitate (Ierunca o numea „datoria de a răspunde, mereu, agresiunii istorice“), mai ales în ceea ce privește exilul, a cărui identitate fragilă stă permanent sub semnul eșecului și al dispariției. Însă tocmai acest destin tragic impune efortul păstrării. Nu întâmplător, Monica Lovinescu și-a intitulat volumele de memorii, care oferă una dintre cele mai clare imagini asupra exilului, *La apa Vavilonului*, sintagmă ce definește

condiția dintotdeauna a înstrăinatului.

În 20 decembrie 1985, în jurnalul Monicăi Lovinescu e consemnat incendiul care a distrus biblioteca lui Mircea Eliade. Șocul evenimentului o face să se gândească la propria arhivă: „n-am făcut oare o scară spre pod pentru a putea pune în ordine tocmai arhivele, nu pentru inexistența noastră operă, dar pentru memoria de mâine – dacă va mai dăinui – a exilului“. Din podul, devenit prea strâmt, documentele au fost mutate în garaj, iar din acest spațiu au fost transportate, după moartea ei, la București. Faptul că o parte dintre ele se află acum la institutul care are ca prio-

ritate tocmai păstrarea memoriei acestui mult încercat exil are semnificația unei împliniri testamentare.

Arhiva cuprinde mai multe tipuri de documente, care surprind aspecte diverse din viața exilului și care, asemenea pieselor unui *puzzle*, pot oferi o imagine de ansamblu asupra acestei realități atât de diverse.

O bună parte dintre ele sunt manuscrise și dactilograme ale unor autori din exil, dar și din țară. Problema acestor documente este legată de inegalitatea lor valorică. Monica Lovinescu identifică o categorie de autori care „confundă literatura cu bunele sentimente“, justificându-și veleitarismul și refuzul publicării

UNDREA

2

1959. La ora 21.00, în mica localitate Fréjus, orașul cu cea mai mare concentrare franceză de vestigii antice (după Arles), aflată la 26 km sud-vest de Cannes, barajul cedează, eliberând un val gigantic, care avansează cu 70 km/h și ucide 423 de persoane.

Drama va provoca în toată Franța o fenomenală solidaritate. 50 de ani mai târziu, locuitorii, dintre care mulți și-au pierdut atunci ambii părinți, plus alți membri ai familiei, se vor reuni în acel loc în amintirea victimelor, înălțând un memorial: șase coloane îndreptate spre cer, pe care sculptorul a înscris fraza rostită de generalul de Gaulle după această tragedie, una dintre cele mai mari catastrofe civile cunoscute de Franța: „Fie ca Fréjus să renască!” După mulți ani de anchetă judiciară, catastrofa a fost atribuită... fatalității.

10

1868. La Londra, la confluența Bridge Street cu Parliament Square, este montat primul semafor din lume: un felinar aflat în vârful unui stâlp metalic înalt de șapte metri, care, alimentat cu gaz, avea o lumină când verde, când roșie. Era montat în principal pentru parlamentarii care se grăbeau la ședințe. Pe cât părea de inofensivă construcția, în ianuarie 1869 gazul a explodat și un polițist a fost rănit. Acest semafor a rămas singurul din Londra, iar după 1872, când a fost demontat, vreme de 50 de ani s-a renunțat la asemenea experimente. Primul semafor electric pentru reglementarea circulației pe străzi a fost instalat în 1914, în S.U.A., la Cleveland.

20

1944. În noaptea aceasta de război, la Bastogne, în Belgia, generalul american Anthony Clement McAuliffe, aflat la comanda Diviziei 101 aeropurtate (18.000 de oameni), primește un ultimatum de la germani, care opun americanilor 45.000 de oameni. „Nuts!” („Rahat!”) este exclamația lui McAuliffe, drept răspuns. Curajul său și al soldaților pe care-i comandă, geniul tactic al generalului Patton, sosit grabnic în ajutorul Corpului 8 de armată, salvează Bastogne, la începutul lunii ianuarie 1945, și fac inutilă contraofensiva germană a lui von Rundstedt în Ardeni.

29

1170. Marți, în catedrala din Canterbury, patru cavaleri ai regelui Henric al II-lea (1154-1189) îl asasează cu spadele lor pe arhiepiscopul Thomas Becket, fostul cancelar și prieten din tinerețe al monarhului. Suveranul, care încercase să pună stăpânire pe bunurile ecleziastice, intrase în conflict de mai bine de șapte ani cu înalta față a Bisericii. „Nimeni nu e în stare să mă scape de acest preot turbulent? [...] Ce vipere dezgustătoare am crescut la sân, de-l lasă pe stăpânul lor să fie insultat de această piticanie de cleric!”. „Sunt gata să mor pentru Dumnezeu, pentru ca biserica Lui să poată avea libertate și pace”, au fost ultimele cuvinte rostit de Becket, pe care trei ani mai târziu, în februarie 1173, Papa Alexandru al III-lea l-a sanctificat.

30

1927. La Tokio se inaugurează prima linie de metrou din afara Europei și Americii de Nord. Are 2,2 km lungime și este produsul întreprinzătorului nipon Morizugu Haiakawa, care în 1914 a făcut o vizită la Londra, unde linia metropolitană avea deja 64 de ani. Primul Război Mondial a încetinit mersul lucrărilor, dat fiind că Japonia a participat și ea la conflict. Mulți savanți niponi s-au opus vehement proiectului, fără a fi însă luați în seamă, ei motivând prin caracterul inadecvat al solului pentru o asemenea construcție. Încă de la început, pentru cinci minute petrecute sub pământ japonezii stăteau două ore la coadă. Înainte de Al Doilea Război Mondial metroul din Tokio avea 14 stații.

31

1695. În Anglia regelui William al III-lea se introduce impozitul pe ferestre, pe care populația inventivă învață repede cum să-l „fenteze”: pur și simplu zidește cu cărămizi ferestrele. De precizat că fiscalul ia în calcul pentru plată numai geamurile dinspre stradă. Astfel se explică arhitectura fațadelor multor clădiri britanice, și nu numai britanice, lipsite de ochiuri pentru ferestre. Proprietarii se vor adapta repede situației, folosind la maximum curțile interioare și grădinile. Taxa pe ochiul de geam a fost abrogată în Marea Britanie abia mai bine de un veac și jumătate mai târziu, în 1851.

realitățile din țară (una dintre rubricile de mare impact în acest sens a fost *Antologia rusinii*, care îi dădea în vileag pe scriitorii aserviți regimului comunist). În primele numere din *Luceafărul* au apărut ultimele texte scrise în limba română de Emil Cioran. Virgil Ierunca a publicat, de asemenea, poezi de mare originalitate ca Horia Stamatu, Alexandru Busuioceanu sau Yvonne Rosignon.

O a doua categorie de documente de real interes o reprezintă dosarele cuprinzând mărturii ce se referă la evenimente importante din viața exilului. Decupajele din presa pariziană a anilor '50 despre Adriana Georgescu (*Magazin istoric*, nr. 4/2004) surprind unul dintre cele mai percutante exemple ale unui destin mutilat de regimul comunist. Ea face parte dintre acele victime ale comunismului, care, odată ajunse în Occident, nu tac, ci vor să mărturisească, încercând să oprească astfel mașinaria răului care făcea ravagii în estul Europei. Din păcate, mărturia ei și a altora nu au avut răsunet, ba chiar s-au transformat în culpă. Ilustrativ în acest sens este procesul Kravcenko, din 1949 (la care Adriana Georgescu a participat în calitate de martor). Cartea acestuia, *Am ales libertatea*, ce descria ororile din lagărele sovietice, asemuite celor naziste, este primită cu o enormă furie injurioasă în rândurile intelectualității stângiste din Paris. Chiar dacă justiția îi dă dreptate lui Kravcenko în procesul cu revista comunistă *Les lettres françaises*, verdictul nu zdruncină cu nimic ideologia de stânga.

Paul Barbăneagră

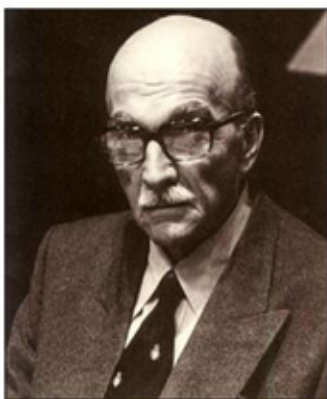
Trebuia să mai treacă încă 20 de ani până când, odată cu apariția lui Soljenițin, să se producă adevărata răsturnare.

Cartea Adrianei Georgescu, *La început a fost sfârșitul*, publicată la noi în anii '90, a apărut în Franța (1951) la editura Hachette, în traducerea Monicăi Lovinescu (care semna sub pseudonimul Claude Pascal). Șefă de cabinet a generalului Rădescu, Adriana Georgescu este una dintre victimele primului proces instrumentat de Nicolschi. Torturile din timpul anchetei au marcat-o pe tânăra ce abia trecuse de 20 de ani până la sfârșitul vieții. Ajunsă în Occident, și-a transcris teribila experiență, pe care Monica Lovi-

nescu o traducea în același timp, sub imperiul urgenței de a trezi indignarea adormită a Occidentului, în condițiile în care în România închisorile se umpleau. Cu toate că intelectualitatea franceză era la acea oră sedusă de ideile stângii, cartea s-a vândut (a existat suspiciunea că Securitatea ar fi cumpărat întregul tiraj) și a avut un oarecare răsunet, surprins în decupajele de presă aflate în dosarul „Adriana Georgescu” din arhivă.

Ca o ironie, singura mărturie care a reușit să devină celebră în această perioadă este a unui impostor. Cartea lui C.V. Gheorghiu, *Ora 25*, apărută în 1949, l-a transformat pe acesta într-un martor exemplar. Dosarul C.V. Gheorghiu este o colecție de articole în care superlativul criticii abundă. Monica Lovinescu prezintă în primul volum al memoriilor sale istoria cărții pe care a rezumat-o, a îndreptat-o și a tradus-o în franceză, semnând și de această dată sub pseudonim (Monique Saint-Côme). Ajuns celebru, autorul nu și-a respectat obligațiile financiare față de traducător, iar arhiva conține și dosarul procesului intentat de Monica Lovinescu acestuia. Abia ulterior a ieșit la lumină adevărata biografie a lui C.V. Gheorghiu – autor al reportajului *Ard malurile Nistrului*, prefăcut de Tudor Arghezi, în care antisemitismul lua forme agresive, fost informator al Gestapoului, devenit ulterior agent al Securității cu numele de cod Ovidiu.

Dacă cele două dosare surprind atmosfera din prima perioadă a exilului (anii '50),

Gustav Pordea

prin cenzura comunistă. Există însă și autori de excepție, aparținând atât exilului extern, cât și celui intern, celor rămași în țară sub dominația unui regim totalitar care-și propusese desființarea oricărei valori. Interesante sunt astfel documentele cu caracter memorialistic, precum dactilograma lui Dan M. Brătianu, *Souvenirs marquants de 1908 à 1984* (Amintiri marcante, 1908-1984), sau cea a lui Petre Baicu, *Memorii din închisori*, ele oferind cercetătorului aspecte din viața politică interbelică și continuarea ei în exil sau mărturii din închisorile comuniste.

De remarcat sunt, de asemenea, dactilogramele semnate Dan Petrașincu (cunoscut sub pseudonimul Angelo Moretta), fost membru al Cenaclului „Sburătorul“, ajuns în Italia, unde a format, împreună cu Mircea Popescu și Horia Roman, centrul exilului din Roma în anii '50; sau manuscritele poetului Alexandru Busuioceanu; sau ale lui Ion Pârvolescu, una dintre cele mai excentrice figuri ale exilului parizian; sau cele semnate de Sorana Gurian, ea însăși membră a cenaclului „Sburătorul“.

Venind dintr-o altă categorie de documente, însă tot atât de importantă, este dactilograma romanului *Biserica Neagră* a lui A.E. Baconsky, însoțită de adnotările autorului. Acest roman clandestin, aparținând exilului intern, este trimis în 1975 spre difuzare la „Europa Liberă“ și citit de Virgil Ierunca în emisiunea *Povestea vorbeii*. El este una dintre piesele rare (i se adaugă tot cu caracter de unicat roma-

Mircea Vulcănescu

nul lui Goma, *Ostinato*) ale disidenței românești, ce a avut un puternic impact în țară în momentul difuzării. Un alt document rar la acea vreme este dactilograma *Ultimului cuvânt* al lui Mircea Vulcănescu, rostit în ziua de 15 ianuarie 1948 în fața Curții de Apel București și publicat ulterior în revista *Ethos* (nr. 4/1983). Documentul a fost însoțit de un text al lui Virgil Ierunca și a constituit o adevărată revelație.

În ceea ce-i privește pe autorii din exil, există o serie de manuscrite și dactilograme care merită interesul

Adriana Georgescu

cercetătorilor. Este vorba în primul rând despre cei publicați în revista de exil *Ethos*, editată de Virgil Ierunca, care, așa cum spunea Monica Lovinescu, s-a dedicat încă de la început unui adevărat „apostolat al revistelor culturale“. Începând din 1948, el îngrijește revista *Luceafărul* (unde semnează sub pseudonimul Alexandru Andronic), coordonată de Mircea Eliade, se implică în apariția ziarului *Uniunea Română*, editat de generalul Nicolae Rădescu, la care colaborează și Grigore Gafencu, se ocupă mai târziu (1963-1968) de revista *Ființa românească* a Fundațiilor Regale. Din puținii bani primiți ca bursă, publică, între 1951-1957, *Caietele de dor* (metafizică și poezie), avându-l, pentru scurt timp, colaborator pe Constantin Amărieș (prezent și el în arhivă cu manuscrite). Varianta tipărită a revistei va primi ulterior un nume nou, *Limite*, și va fi susținută financiar cu deosebită generozitate și entuziasm de Nicolae Petra, unul dintre cazurile revelatorii ale exilului: pribegit în Mexic, își construise la marginea orașului Puebla o casă identică celor din Sibielul natal. (De altfel, arhiva conține și versuri semnate de acesta). Din 1973 publică revista *Ethos*, la tipografia lui Ioan Cușa, în condiții grafice de excepție. Toate aceste reviste încearcă, pe de o parte, să surprindă și să conserve viața culturală a exilului (de remarcat este prezența în arhivă a dactilogramelor lui Mircea Eliade pentru *Caiete de dor*, însoțite de adnotările autorului), iar, pe de alta, reconstituie adevărul despre

primul succes în justiție împotriva campaniei de calomniere a exilului comandate de la București. Monica Lovinescu, Paul Goma și alți reprezentanți ai exilului au participat ca martori în aceste procese, a căror atmosferă tensionată i-a determinat să adopte o poziție comună în definirea exilului, conform căreia calitatea de exilat excludea orice colaborare cu regimul comunist.

Evident, eficacitatea acestui gen de calomnii a fost aproape nulă, motiv pentru care, la București, Ceaușescu începe să pună la cale atentatele. Furia lui devine oarbă, elocvent în acest sens fiind ordinul pe care i-l dă lui Pacepa privind eliminarea Monicăi Lovinescu. Agresiunea asupra acesteia din 1977 ar fi trebuit să funcționeze ca un exemplu sinistru pentru toți cei ce se opuneau regimului. Trădarea lui Pacepa din anii '80 și mărturiile sale au scos la lumină planul lui Ceaușescu și au confirmat identitatea agresorilor. În ciuda eșecului, șirul de atentate nu s-a oprit. Au urmat Virgil Tănase, Paul Goma și Virgil Ierunca, însă agenții trimiși spre a executa astfel de ordine au trădat.

Dosarele Tănase, Pacepa, agent Haiducu cuprind reacțiile presei în fața acestor scandaluri. Acestor documente li se adaugă casetele video cu emisiunile *Droit de réponse* (Dreptul la răspuns) din aprilie

1983 (realizată de Michel Polac și avându-i ca invitați pe Paul Goma, Virgil Tănase, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, spionul Moțu Haiducu) și *Permission de minuit* (Dialoguri necenzurate la miezul nopții) din 1987 (realizator Frédéric Mitterrand, invitați Paul Goma, Monica Lovinescu, Matei Cazacu, Sanda Stolojan).

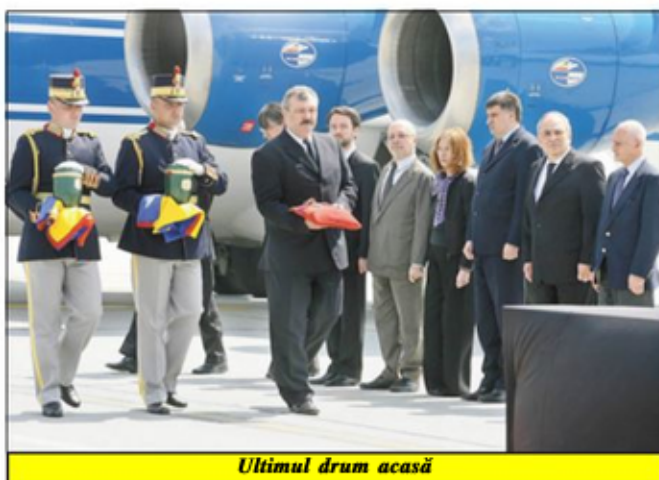
Represiunea pusă la cale de regimul ceaușist este ascendentă, atât în țară cât și în exil, însă anii '80 par a închide orizontul speranței, pe al cărui fundal se plasaseră anii '70, marcați de mișcarea Goma. Iată, în acest sens, o notație datată 13 februarie 1987 din jurnalul Monicăi Lovinescu: „Pentru masa rotundă asupra mișcării Goma reiau documentele de acum zece ani. Parcă sunt pe alt continent. Mi-e greu să mă mai așez (fie chiar în amintire) în atmosfera de atunci: speranță, evenimente, manifestații, orizont deschis. Acum totul s-a stins: trăim sub semnul demolărilor și al noroiului. Iar exilul e complet in-

festat și infiltrat de Securitate. Nu toate amintirile sunt însă trandafirii: nu numai represiunea împotriva celor din țară, dar și agresiunea împotriva mea. Dar și ea făcea parte dintr-o luptă. Din viață. Acum, când (sinceră sau tactică) destalinizarea reîncepe în Est (în Rusia mai ales), la noi mai nimic. Câteva manifeste și o nouă mișcare cu pseudonime nu au cum destupa orizontul.“

Lipsa de speranță a fost coordonată acelei perioade, iar pesimismul însemnării de jurnal era pe deplin justificat, având în vedere situația în care ajunsese România în ultimii ani ai regimului Ceaușescu. Caseta video, existentă în arhivă, ce conține emisiunea intitulată *Roumanie*, din 1987, realizată de C. Duplan., V. Walbaum și F. Davis, având ca subiect chiar România de la sfârșitul anilor '80, surprindea acest dezastru, demascând falimentul total al comunismului.

Marea parte a materialelor video din arhivă se referă la perioada de după 1989, consemnând prezența Monicăi Lovinescu și a lui Virgil Ierunca în România, precum și atmosfera anilor '90.

Prezența acestor documente este o dovadă în plus a faptului că Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, spre deosebire de atâția alții, uitând de ei înșiși, s-au pus de-a curmezișul uitării. ■

Ultimul drum acasă

dosarele „Pordea/Pacepa“, „procesul Wolton“, „agent Haiducu“, „Virgil Tănase“ sunt ilustrative pentru cea de-a doua perioadă (începând de la jumătatea anilor '60), când exilul a fost infestat de agenți ai Securității, cu scopul totalei lui decredibilizări. Această perioadă coincide cu epoca de relativă liberalizare a regimului comunist și totodată cu instaurarea dictaturii ceaușiste.

La începutul anilor '60, granițele încep să se întredeschidă și astfel sosesc la Paris primii oaspeți. Monica Lovinescu îi numește *clandestini*, pentru că orice întâlnire cu aceștia rămânea secretă. Primul val a fost deschis de Marin Sorescu, Harry Brauner, urmați de Ștefan Bănulescu, Nicolae Manolescu, Șt.A. Doinaș, Eugen Simion, Ovidiu Cotruș etc. Apar și cei din categoria rinocerilor consacrați (gen Eugen Barbu) sau a celor în devenire (Adrian Păunescu). Alții treceau din categoria *clandestinilor* în cea a exilaților, formând astfel un al doilea val de refugiați: Paul Barbăneagră, Stere Popescu, Gabi Ionescu, Șerban Cristovici, Mihai Păpăzan, unii dintre ei devenind colaboratori ai „Europei Libere“.

Actul de la Helsinki face cu puțință lupta pentru drepturile celor aruncați dincolo de „Cortina de fier“. În acest context apare *disidentul*, care, din interior, intră în conflict direct cu puterea politică. La noi mișcarea de disidență, ce se naște odată cu tezele din iulie 1971, a fost mult mai firavă decât în alte țări din Est,

Emil Cioran

unul dintre puținii care au avut curajul să se opună în mod fățiș regimului fiind Paul Goma. Aproape neprijinit de niciun confrate din țară, el s-a bucurat de o imensă solidaritate din exterior. Mișcarea Goma a animat exilul, care s-a manifestat virulent: emisiuni la „Europa Liberă“, articole în presa franceză, proteste semnate de mari personalități culturale ale lumii occidentale, manifestații stradale. Se constituie, în februarie 1977, „Comitetul pentru apărarea drepturilor omului în România“, devenit ulterior Ligă (1980). În acest timp, în lupta pentru sprijinirea disidenților

din Est se implică chiar Eugen Ionesco, devenind președinte de onoare al Ligii.

Pe acest fond tensionat Securitatea își începe acțiunea de infestare a exilului, trimițând așa-ziși „protestatari“, care încercau discreditarea adevăraților disidenți. Această strategie, care începuse deja prin racolarea unor exilați plătiți de regim pentru a-l promova (Virgil Ierunca îi numea „români deplasați“ pe unii ca George Uscătescu sau Iosif Constantin Drăgan), s-a intensificat în 1977, când, la București, s-a hotărât să i se dea drumul lui Goma și familiei sale. Securitatea s-a folosit în general de extrema dreaptă (cea mai virulentă publicație fiind *Stindardul*), de veleitari frustrați și chiar de nebuni adevărați, eliberați din spitalele psihiatrice cu eticheta de persecutați politici, în condițiile în care persecuția politică luase și asemenea forme.

Astfel, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca au fost bombardați de o mulțime de calomnii, fiind „demascați“ ca agenți KGB. Era o modalitate de a distra atenția de la adevărații agenți, care se infiltrează chiar și în politica franceză. Elocvent este cazul Pordea care, în 1985, fiind acuzat în presa franceză că este un agent căruia Ceaușescu i-a plătit un loc pe lista deputaților europeni ai lui Le Pen, atacă în justiție ziarul și câștigă. Cazul său este reluat într-o carte a lui Thierry Wolton, *Le KGB en France*, căruia i se intentează un nou proces (1986). Pordea va pierde de această dată, fiind

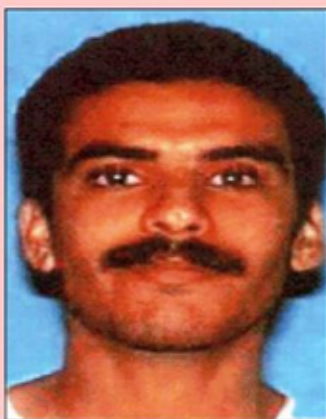

Eugen Ionesco

Probabil că Tenet nu dispunea de ceea ce un alt fost conducător al CIA considera esențial. Amiralul Stansfield M. Turner, care a condus CIA între 1977-1981, afirma că lanțul ierarhic îl folosești pentru a da ordine; informațiile le obții cu propria agentură. Este adevărat, tot Turner a fost autorul „Masacrului de Halloween”, când a renunțat la 800 agenți de teren, înlocuindu-i cu supravegherea electronică și a sateliților de spionaj.

Una dintre marile probleme ale CIA a fost tocmai faptul că nu dispunea de suficienți agenți infiltrați în rândul mișcărilor teroriste. Până atunci, U.R.S.S. fusese singura amenințare serioasă și toate eforturile merseseră în acea direcție. După ce s-a aflat că CIA plătea ca informator un ofițer guatemalez care omorâse un american, agenției i s-a impus ca recrutarea oricărui informator controversat să fie aprobată de o serie de comitete. Mulți ofițeri au refuzat să mai caute astfel de informatori, adică exact cei care aveau mai multe șanse să ajungă în inima organizațiilor teroriste. „Nimeni nu îți spune că nu poți să faci recrutări își amintea un ofițer CIA. Ceea ce îți spuneau era: «Dacă recrutezi pe cineva și respectivul comite o faptă – ia gâtul cuiva, să zicem –, tu răspunzi. Cariera ta s-a terminat». Bineînțeles că nimeni nu mai făcea nimic.” Pe biroul unui ofițer CIA din Roma se găsea următoarea formulare: „Operațiuni mari, probleme mari. Operațiuni mici, probleme mici. Niciun fel de operațiuni, niciun fel de probleme.”

Directorul CIA era și șef al Comunității de Informații (DCI). Dar el avea o slabă autoritate; puterea lui depindea de cât de apropiat era de președinte. Primul director al CIA

Khalid al Mihdar

din vremea președintelui Clinton, James Woolsey, a demisionat după doi ani, pentru că nu a reușit să obțină o audiență între patru ochi cu acesta. Când s-a prăbușit un mic avion în aripa de vest a Casei Albe, glumeții spuneau că era Woolsey, care încerca să ajungă la președinte.

Agențiile de informații militare dispun de 80% din bugetul acordat serviciilor de informații, ceea ce face ca DCI să se bucure de o slabă autoritate, fapt demonstrat și de următorul episod. La 4 decembrie 1998, George Tenet a dat o directivă către mai mulți oficiali din

Nawaf al Hazmi

CIA și către adjuncta pentru managementul resurselor comunității de informații, în care spunea: „suntem în stare de război. Nu vreau să fie risipite resurse materiale sau umane, nici în interiorul CIA, nici în cel al comunității de informații”. Adjuncta pentru managementul resurselor a trimis prin fax directiva către șefii principalelor agenții de informații. Șeful NSA, care face parte din sistemul de agenții de informații al Armatei, a considerat că documentul era adresat doar CIA. Oficialii CIA au crezut că textul era adresat celorlalte agenții, pentru că ei erau convinși că făceau tot ce era necesar.

Înainte de 11 septembrie, DCI nu a realizat o strategie de management pentru un război contra terorismului islamist. Ea trebuia să înceapă cu capacitățile de cunoaștere a limbilor necesare, până la sistemul de colectare, analizare și sintetizare a datelor. CIA dispunea de prea puțini specialiști în lupta antiteroristă, iar baza de recrutare a absolvenților din universitățile americane specializate în lumea arabă era prea mică. În 1986 fusese creat în cadrul agenției Centrul antiterorist (CTC). Dispunea de 100 de oameni și ar fi trebuit să dărâme zidurile birocrăției din interiorul CIA. Curând însă, avea să fie afectat de rivalitățile interne și de aversiunea față de asumarea oricărui risc.

Agențiile de securitate americane au ratat câteva momente când au dat de urma unora dintre viitorii atentatori și i-ar fi putut împiedica să continue.

Între 5 și 8 ianuarie 2000 a avut loc o întrunire a liderilor al Qaeda, la Kuala Lumpur, în Malaysia. S-au discutat

Cum a fost posibil atacul de la 11 septembrie (9/11, cum îi spun americanii)? Să enumerăm, în această ultimă parte (Magazin istoric, nr. 9-11/2011) deficiențele manifestate de CIA.

Pompierii reînaltă steagul S.U.A. la Ground zero (stânga sus) și președintele George Bush la sediul CIA (dreapta jos)

9/11. CINE ÎI PĂZEȘTE PE PAZNICI

CRISTIAN TRONCOTĂ, DORIN MATEI

Deși mult mai bine ancorată în problematica terorismului, CIA a dovedit slăbiciuni majore, care au împiedicat-o să își îndeplinească menirea pentru care fusese creată: America să nu mai fie luată prin surprindere, cum se întâmplase la Pearl Harbor.

Agenția fusese implicată într-un lung șir de scandaluri legate de operațiuni desfășurate sub acoperire. După „afacerea Water-gate” s-au stabilit reglementări stricte pentru operațiunile sub acoperire. Generația crescută în vremea războiului fusese înlocuită cu alta mult mai puțin dispusă să își asume riscuri. Foarte mulți angajați ai agenției considerau că Ad-

ministrația le va cere lor să facă toată treaba murdară contra terorismului, iar în timp, când apăreau problemele, Casa Albă avea să se spele pe mâini și să îi lase pe ei să plătească oalele sparte. Când s-a făcut o analiză a cheltuielilor bugetare, a rezultat că în interiorul CIA se alocau pentru problema al Qaeda doar banii primiți suplimentar și nimic din bugetul de bază.

Răspunsul instituțional al CIA era în contrast cu determinarea directorului George Tenet și a șefului Centrului Anti-terorist, care doreau sincer lichidarea al Qaeda.

Șeful Directoratului Operațiunilor era de părere că Tenet și șeful Centrului exagerau cu preocuparea lor pentru terorism. Directorul George Tenet a ezitat să se contrazică cu Directorul Operațiunilor.

informații și cazul nu a fost considerat urgent. Unul dintre agenții care anchetau atacul asupra „Cole” și-a manifestat interesul, dar pentru că s-a considerat că era de dincolo de „zid”, adică se ocupa de anchete criminale, nu de informații, i-a fost refuzat accesul. Nervos, agentul a spus că într-o zi cineva va muri și publicul va dori să știe de ce n-au fost în stare să facă tot posibilul ca așa ceva să nu se întâmple. A fost o regretabilă eroare, pentru că, de fapt, agentul avea acces la acele informații, întrucât o investigație era în curs privind atacul asupra „Cole”. Dosarul a fost încredințat unui alt agent FBI de informații, care era la primul caz. Mihădar a putut să își cumpere liniștit bilet de avion și să decoleze în dimineața de 11 septembrie.

Chiar în preajma atentatelor de la 11 septembrie, două personaje importante din sistemul de securitate părăseau posturile ocupate. Cel mai bun expert în problema al Qaeda din FBI, John O'Neill, este obligat să demisioneze, în urma publicării în *NY Times* a unui incident cu o valiză cu documente. În 2000 John O'Neill participase la o întâlnire la Miami. Avea cu el o geantă cu documente privind toate investigațiile antiteroriste care se desfășurau de către Divizia Națională Antiteroristă din New York. Sala era plină când el a ieșit să răspundă la un telefon. Când s-a întors, colegii plecaseră, geanta dispăruse. A fost regăsită în alt hotel. Pe hârtii nu s-au descoperit alte amprente decât cele ale lui O'Neill. Nu s-a putut invoca nimic contra lui, dar FBI îl investiga. La 19 august 2001 apare povestea în presă. După

George Tenet recompensat de președintele George Bush

ce a părăsit FBI, a devenit șeful securității la WTC. În ziua de 10 septembrie, seara, îi spune unui prieten că nu îi place ce se întâmplă în Afganistan și probabil urmează ceva mare. A murit în atacul de a doua zi.

Cel de al doilea personaj care și-a anunțat plecarea a fost Richard Clarke. După instalarea Administrației Bush, el fusese păstrat, dar rolul i se diminuase considerabil. La 25 ianuarie 2001, el îi scria Condoleezzei Rice, consilieră pentru securitate națională a președintelui: guvernul american trebuie să se decidă dacă al Qaeda reprezintă sau nu o amenințare. Cu o săptămână înainte de 11 septembrie, repeta aceeași întrebare, la care nu primise încă un răspuns. Deja, în iunie 2001, Clarke, coordonator național al luptei antiteroriste, ceruse să fie mutat în altă funcție (în fruntea unui program nou privind securitatea cibernetică). Ceea ce l-a determinat, printre altele, să facă acest pas a fost o caricatură cu Unchiul Sam șezând pe un tron și citind Tratatul ABM, în vreme ce sub tron un terorist pune o bombă și fuge. Administrația Bush era mai preocupată de tratatul privind rachetele balistice cu Rusia decât de

problema terorismului. I s-a aprobat și s-a mutat în noua funcție în octombrie 2001.

După 11 septembrie, serviciile de securitate și de informații ale S.U.A. au trecut prin transformări profunde. În cadrul FBI, de exemplu, a crescut și numărul (s-a triplat), dar și importanța analiștilor. S-a pus la punct un sistem de pregătire și de promovare a lor, li s-a recunoscut importanța și li s-a asigurat un curs al carierei care să îi stimuleze pe cei care doreau să îmbrățișeze această specialitate. Agenția nu mai este doar una de aplicare a legii, ci și-a definit clar și rolul de securitate: strânge informații și acționează pe baza lor.

S-a modificat în timp și forma de reacție a Statelor Unite față de amenințarea teroristă. Imediat după atentatele de la 11 septembrie, prima opțiune a fost cea militară. Bugetul militar al Statelor Unite a ajuns să fie cât al următoarelor șapte state la un loc. Dar americanii au descoperit ceea ce israelienii știau deja: retorsiunea prin forța armelor nu elimina riscul altor atentate. A devenit tot mai evident că era nevoie de o alternativă democratică la mesajul al Qaeda, care să vină din interiorul lumii islamice. Așa cum remarcă Brian Michael Jenkins, consultant în cadrul lui RAND Corporation, la audierile organizate de Subcomitetul pentru amenințări emergente și capacități din cadrul Comitetului pentru Serviciile Militare al Camerei Reprezentanților din Congresul american, la 22 iunie acest an, un eventual eșec al „primăverii arabe” ar spori aria de recrutare de care dispune al Qaeda. ■

planurile privind atacul contra USS „Cole“ (la 12 octombrie 2000, în timp ce alimenta cu carburant în portul yemenit Aden, nava a fost ținta unui atac sinucigaș; au murit 17 marinari și 39 au fost răniți) și atacul din 11 septembrie. La cererea CIA, serviciile secrete malaysiene au monitorizat întâlnirea. Se pare că s-au făcut doar fotografii și înregistrări video, nu și interceptări ale convorbirilor. Americanii nu le-au spus exact ce urmăresc. Malaysienii s-au concentrat pe conaționalii lor care au oferit sprijin logistic. În ianuarie 2001, în cursul anchetei privind atacul asupra navei „Cole“, a fost identificat Khalid al Mihdar, care avea să participe la atentatele din 11 septembrie.

Dar CIA nu s-a preocupat să adâncească această urmă, nici nu a transmis informația către FBI. Mihdar avea să ceară viză în iunie 2001 și să revină în S.U.A. la 4 iulie 2001, fără probleme. Mihdar era veriga slabă în planul al Qaeda. El părăsise S.U.A. și, ca să poată participa la deturnări, a trebuit readus. Era un personaj care nu era curat, precum majoritatea celorlalți participanți, avea legături cunoscute de autorități cu mișcarea teroristă și ar fi putut intra ușor în vizorul agențiilor de securitate. Lipsa unui schimb de informații a împiedicat luarea lui sub supraveghere în momentul reîntrării în țară, ceea ce ar fi putut duce la alte descoperiri privind pregătirile făcute de teroriști. NSA a înregistrat comunicații legate de numele lui Mihdar, de exemplu, dar nu a simțit nevoia să îl identifice, dacă nimeni nu i-a cerut să o facă.

James Woolsey

La fel s-a întâmplat cu Nawaf al Hazmi, alt terorist participant la atentate. Dacă s-ar fi transmis informațiile la Departamentul de Stat și acolo se căuta în baza de date, s-ar fi descoperit că amândoi au cerut și obținut viză de intrare în S.U.A. aproximativ la aceeași dată și în același loc: Jeddah, Arabia Saudită. Dacă CIA i-ar fi urmărit mai atent la Kuala Lumpur și poate nu le-ar fi pierdut urma, dacă toate aceste informații erau transmise FBI și Serviciului de Imigrări și Naturalizări (INS), poate că nu s-ar mai fi petrecut în ziua de 11 septembrie episodul descris de Richard Clarke în cartea sa de amintiri deja citată. Dale Watson, șeful Antitero de la FBI, l-a informat

că la bordul avioanelor deturnate se află teroriști al Qaeda. La întrebarea lui Clarke: cum s-au urcat la bord, Dale a răspuns: CIA a uitat să ne spună de ei.

La jumătatea lunii mai 2001, un ofițer CIA detașat la FBI, în cadrul Secțiunii Operațiuni Teroriste Internaționale, a reexamnat întâlnirea de la Kuala Lumpur. Era convins că acolo se luaseră hotărâri importante. Dar nu i-a trecut prin cap să discute cu colegii din FBI dacă vreunul dintre participanți se afla în S.U.A., deși știa că Mihdar avea viză. În cadrul CIA se proceda altfel decât la FBI. Un ofițer nu urmărea un individ, ci o zonă. Când a venit informația că unul dintre participanții la Kuala Lumpur intrase în S.U.A. prin Los Angeles, ofițerul care urmărise întâlnirea de la Kuala Lumpur nu a avut nicio reacție și oricum se ocupa deja de alte probleme. În iulie 2001, ofițerul CIA care verificase întâlnirea de la Kuala Lumpur, împins de instinct, a cerut unei kolege de la FBI să revadă toate materialele legate de Kuala Lumpur. Aceasta a început cercetarea în timpul liber. Ea a descoperit informația că Mihdar ceruse viza cu destinația S.U.A. S-a decis căutarea lui. La 24 august 2001,

el și alt terorist, Hazmi, au fost puși pe lista de supraveghere a Departamentului de Stat. Raportul ei către Biroul din New York al FBI a plecat abia la 28 august 2001. Indicativul era „de rutină“, ceea ce însemna că răspunsul trebuia dat în 30 zile. Superiorii nu au fost

USS „Cole“, după atentat

REȚETE DIN BUCĂTĂRIA ROMEI ANTICE

MIRCEA GROZA

Intrarea în castrul roman de la Porolissum (Moigrad) – reconstituire

Am început să studiez bucătăria Imperiului Roman în urmă cu cinci-șase ani, impresionat de castrul roman Porolissum (Moigrad). Acolo am descoperit o mulțime de plante aromatice din flora spontană, care cresc în zone bine definite, în vecinătatea locuințelor din interiorul castrului și în apropierea tabernei („crâșma” acelor vremuri). Am convingerea că noi culegem plantele aromatice pe care le folosim la

Împreună cu arheologii de la Muzeul de istorie și artă Zalău, am cercetat în ultimii ani gastronomia Imperiului Roman, dar și elemente privind instrumentarul folosit în bucătăriile vremii, vesela specifică. Am organizat cinci ediții ale Festivalului cetății. Ultimele două ediții s-au desfășurat chiar în incinta Complexului arheologic Porolissum. De fiecare dată am gândit funcționarea *tabernei* în așa fel, încât să putem prezenta un număr cât mai mare de preparate romane, inclusiv deserturi, băuturi răcoritoare și alcoolice, mâncăruri din porc, pasăre, vânat, *pannis militaris* etc.

Printre preparatele care s-au bucurat de succes amintesc: rețeta pentru mistreț (*aperita conditvr*); cerb

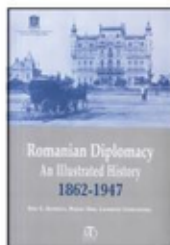
(*cervo*); carne de vițel friptă (*vitellina fricta*); pește (*pisce*); purcel à la Frontinus (*Porcellvm Frontianianvm*); mazăre indiană (*indicvm pisvm*); linte (*lenticvlam*); gâscă fiartă cu sos rece à la Apicius (*Anserem elixvm ex ivre frigido Apicianvm*); tocană de

Ostia (*ofellas Ostienses in ofillam*); tocană din carne de mistreț (*ofellae aprogrineo more*); ceafă friptă (*assatvras in collare*); jambon (*perna*); dulciuri (*dvlcia*); trufe-ciuperci (*tybera*); vin aromatizat (*conditvm paradoxvm*).

Un dac (chiar autorul textului) și un roman la Festivalul cetății

PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

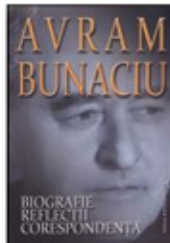
● **Dinu C. Giurescu, Rudolf Dinu, Laurențiu Constantiniu – ROMANIAN DIPLOMACY. AN ILLUSTRATED HISTORY 1862-1947**

Monitorul Oficial R.A., București, 2010, 343 pp.

● **DOCUMENTE DIPLOMATICE ROMÂNE, ROMÂNIA ȘI TRATATUL DE LA VARȘOVIA. CONFERINȚELE MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE ȘI ALE ADJUNCȚILOR LOR (1966-1991), SERIA A III-A** (volum realizat de Mioara Anton; sub egida Ministerului Afacerilor Externe și a Institutului Diplomatic Român)

Editura Alpha MDN, București, 2009, 1.275 pp.

● **AVRAM BUNACIU. BIOGRAFIE, REFLECȚII, CORESPONDENȚĂ** (Cuvânt înainte de acad. Florin Constantiniu; postfață de prof.univ.dr. Gheorghe Buzatu; îngrijirea ediției, studiu introductiv, note și indice de Liviu Țăranu)

Editura Enciclopedică, București, 2011, 271 pp.

● **Ioan C. Popa – MECANISME DE PUTERE ALE REGIMULUI TOTALITAR COMUNIST ÎN PERIOADA BOLȘEVISMULUI. IMPACTUL ÎN BASARABIA ȘI TRANSNISTRIA**

Editura Nora, București, 2011, 244 pp.

● **A.C. Cuza – ÎNSEMNĂRI DIN VIAȚĂ ȘI DOCUMENTE OMENEȘTI** (text stabilit, prezentare și note de Marian Ștefan)

Editura Oscar Print, București, 2011, 192 pp.

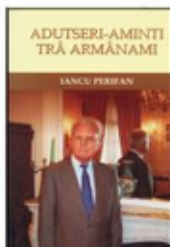
● **Anatol Petrencu – ISTORIA CONTEMPORANĂ: STUDII, MATERIALE, ATITUDINI**

Editura Carbidact, Chișinău, 2011, 580 pp.

● **MIRCEA ELIADE ÎN CONTEXT EUROPEAN. COMUNICĂRILE PREZENTATE LA CEL DE AL II-LEA COLOCVIU INTERNAȚIONAL DE STUDII ROMÂNEȘTI DIN CEHIA, PRAGA, 28-29 NOIEMBRIE 2006** (Editor Libuše Valentová)

Praga, 2008, 256 pp., ediție bilingvă

● **Iancu Perifan – ADUTSERI-AMINTI TRĂ ARMÂNAMI**

Tipografia Just Print For You, Constanța, 2011, 313 pp.

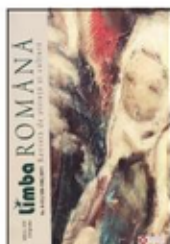

● **DE LA PALAT REGAL, LA PALAT AL PIONIERILOR (1949-1977), O FILĂ DIN ISTORIA PALATULUI COTROCENI** (Muzeul Național Cotroceni, 1991-2011, 20 de ani de la înființare) (coord. proiect: Adina Rențea, director Muzeul Național Cotroceni; organizator: dr. Ștefania Ciubotaru)

● **Dr. Shlomo Leibovici-Laiș „ACTELE VORBEȘTE”, CULEGERE DE DOCUMENTE DR. SAFRAN**

Seria A.C.M.E.O.R., 2010

● **LIMBA ROMÂNĂ** (Revistă de știință și cultură)

Nr. 9-10 (195-196), septembrie-octombrie 2011, Chișinău, 224 pp.

● **REVISTA TEOLOGICĂ** (Publicație oficială a Mitropoliei Ardealului)

Serie nouă, Anul XXI (93), iulie-septembrie, 2011, 229 pp.

*Militari din Brigada antitero
a Serviciului Român de Informații*

Sfârșitul anilor '60 și începutul anilor '70 au marcat o semnificativă intensificare a actelor de terorism la nivel mondial. Atenția principală era îndreptată asupra asigurării securității zborurilor civile, întrucât aeronavele se dovediseră cele mai vulnerabile la atacurile teroriste.

UNITATEA SPECIALĂ DE LUPTĂ ANTITERORISTĂ (1978-1989)

LUMINIȚA BANU, FLORIAN BANU

În cazul României, primele măsuri antiteroriste au vizat tot acest obiectiv. Pe lângă ofițerii de Securitate care însoțeau avioanele pe cursele internaționale, în toamna anului 1970, generalul-locotenent Grigore Răduică, prim-vicepreședintele Consiliului Securității Statului, a ordonat Comandamentului Trupelor de Securitate să organizeze o companie de însoțitori de avioane. A apărut astfel Grupul Operativ „Șoimul”, încadrat cu tineri din rândul militarilor în termen din subunitățile de desant-parășutare, specializați apoi într-o școală de subofițeri. Unitatea pentru însoțirea aeronavelor în zbor (U.I.A.Z.) se afla, din punct de vedere organizatoric, în directă coordonare a Comandamentului Trupelor de Securitate.

Acțiune „Septembrie Negru” de jucată

Măsura nu era nouă, întrucât încă în mai 1949 conducerea M.A.I. stabilise ca avioanele să fie însoțite pe timpul zborului de „subofițeri de miliție, bine verificați și instruiți”, care urma să ocupe un loc „în spatele cabinei piloților, cu fața către pasageri”. Totuși, acum se pune pentru prima dată problema folosirii unor persoane special pregătite în acest scop, grupate într-o structură distinctă.

În scurt timp, măsurile antiteroriste au prins un contur mai ferm în România, odată cu elaborarea planurilor de acțiune denumite codificate „ARTA” și „SCUTUL”. Prin aceste planuri erau stabilite obiectivele de interes deose-

bit susceptibile de a deveni ținta unui atac terorist, precum și măsurile concrete și efective de intervenție în cazul producerii unui astfel de atac.

Încă de la început, o deosebită atenție a fost acordată persoanelor de origine arabă aflate la studii sau în alte scopuri pe teritoriul României. Potrivit unui raport al Direcției a VI-a a Securității, care se ocupa de cenzură și depistarea scrierilor ascunse, din 26 octombrie 1972, semnat de generalul-maior Nicolae Bucur, la acea dată exista o evidență a corespondenței cu statele arabe în care erau incluse 3.100 de persoane, iar Centrului de Informatică și Documentare îi fuseseră trimise mai multe tabele cu studenți și cetățeni arabi care domiciliau în București. Corespondența adresată Amba-

Rețetele le alegem în funcție de ingredientele care se găsesc în zilele noastre, experimentăm și încercăm să respectăm întru totul rețeta, dar având grijă să corespundă gusturilor actuale.

Am studiat foarte multe publicații de specialitate din Italia, Austria, Ungaria, Germania, Anglia, România. Importantă este *De re coquinaria*, semnată de Apicius, singura carte de bucate

păstrată integral din Antichitate. A fost scrisă în secolul I d.H., în Roma imperială, fiind actualizată de-a lungul timpului.

Iată două rețete din bucătăria romană:

Fotografie de Dorin Noge

Tocană de Ostia

Ingrediente: carne de porc (spată, fleică, costiță), ulei de măsline, ceapă, leuștean, mărar, chimen, dafin, sare, piper, vin, miere de albine

Mod de preparare: carnea se taie cuburi mici, cât o îmbucătură, se prăjește în ulei într-un ceaun gros, la foc deschis. După ce carnea și-a schimbat culoarea și s-a pătruns puțin, se adaugă ceapa tăiată peștișori, se amestecă până se înmoaie ceapa, se adaugă sare, piper, puțin chimen zdrobit și apă

caldă, cât este necesar (să acopere carnea), două-trei frunze de dafin și se continuă fierberea până ce carnea este gata. La ultimul clocot se adaugă leușteanul și mărarul tăiate mărunt, puțină miere de albine și puțin vin roșu. Dacă doriți, puteți lega sosul cu puțin amidon, desfăcut într-o ceșcuță cu apă rece.

Linte

Ingrediente: linte, praz, coriandru zdrobit, salvie, mentă, oțet de mere, miere, ulei de măsline, vin fiert, sare, piper.

Mod de preparare: se pune linte la înmuiat cu două-trei ore înainte în apă rece. Se strecoară linte, se aruncă apa și se spală în apă curată. Se pune la fiert în apa rece cu sare și o legătură de salvie, se fierbe încet, spumând de câte ori este nevoie. Într-un ceaun se pun ulei de măsline, coriandru zdrobit, prazul tăiat pe lungime și feliat (se poate folosi și puțină ceapă verde) și se prăjesc, fără să se ardă. Când prazul s-a înmuiat, se adaugă sare, piper, linte cu puțină apă în care a fiert, se amestecă, se adaugă puțin oțet de mere, miere de albine după gust și puțin vin fiert. Se continuă fierberea și se adaugă mentă tăiată fin. Urmăriți atent ca preparatul să nu fie nici prea scăzut, nici prea zemos. Se poate consuma ca atare sau garnitură la tocănițe și fripturi.

Mentă înflorită

susceptibile să fie frecventate de elemente suspecte de terorism (hoteluri, baruri, restaurante, cămine și complexuri studențești) printr-o rețea informativă proprie, creată prin recrutarea de informatori atât în rândul cetățenilor români, cât și în rândul cetățenilor străini. Supravegherea informativă era asigurată și prin cooperarea cu alte unități, precum U.M. 0920 (ulterior fugii lui Pacepa, U.M. 0544).

U.S.L.A. era implicată și în asigurarea securității conducerii „de partid și de stat”. Astfel de deplasări erau catalogate drept „transporturi de importanță excepțională”. În urma unui ordin special, U.S.L.A. participa cu forțe proprii la controlul tehnic de securitate, efectua acțiuni de însoțire-gardare, precum și orice alte acțiuni pentru asigurarea „transporturilor de importanță excepțională”.

„Teroriști” din decembrie 1989

O adevărată probă de foc pentru structurile antiteroriste românești a fost reprezentată de organizarea întrecerilor sportive ale Universiadei din

anul 1981, denumită codificat acțiunea „Maraton – 81”. În sinteza-bilanț privind organizarea și desfășurarea acestei acțiuni, datată 3 august 1981, se menționează că au participat 3.885 de sportivi din 79 de țări, precum și 347 de oficiali și 455 de ziaști. Au fost puse la dispoziție „Satul Universiadei” (unde au fost cazați sportivii), 17 baze de competiții și 43 baze de antrenament. În vederea efectuării controlului antiterorist, în „Satul Universiadei” au fost montate șase barăci la punctele de acces, unde s-au instalat 15 aparate cu raze X, care au asigurat controlul bagajelor și al corespondenței (pentru a preveni introducerea plicurilor-capcană). De asemenea, s-au mai asigurat 13 autospeciale cu raze X, 10 detectoare tip poartă, 200 detectoare portabile de metal și 150 bucăți avertizoare pentru radiații nucleare. Au fost dislocate 18 echipe antitero în „Satul Universiadei”, iar alte 15 echipaje au fost afectate asigurării protecției antiteroriste a unor delegații.

În 1985, U.S.L.A. a pierdut doi ofițeri – locotenentul-colonel Paul Donner și căpitanul Ioan I. Vidrean – în timpul ac-

țiunii de dezamorsare a unor mecanisme explozive plasate sub autoturismele unor lideri ai studenților sirieni, într-o parcare din Complexul studențesc Grozăvești.

În decembrie 1989, a fost victimă a războiului informațional. Asimilați cu nevăzuții „teroriști”, luptătorii U.S.L.A. au avut de înfruntat atât ostilitatea populației, abil manipulată, cât și jocurile de culise. Cel mai notoriu este episodul masacrării șefului de stat-major al U.S.L.A., locotenentul-colonel Gheorghe Trosca, și a opt dintre membrii echipajelor celor trei A.B.I.-uri trimise la 23 decembrie 1989 să „apere” sediul Ministerului Apărării Naționale de un „atac terorist”.

La 26 decembrie 1989, U.S.L.A. a fost scoasă din subordinea Ministerului de Interne și încorporată în structurile Ministerului Apărării Naționale. La 26 martie 1990, a fost creată o nouă instituție cu atribuții în domeniul culegerii de informații referitoare la siguranța națională: Serviciul Român de Informații. În cadrul acestuia au fost reîntrați luptătorii U.S.L.A., prin crearea la 1 iulie 1990 a Brigăzii Antiteroriste. ■

Locotenent-colonelul Paul Donner (stânga) și căpitanul Ioan I. Vidrean;
în centru: un utilaj folosit în operațiunile de deminare

sadei Israelului, Comunității Evreiești, personalităților de această naționalitate, precum și companiilor aeriene cu filiale în București era supusă unui tratament special de detectare a metalelor și controlului antiradiații. Aceleași măsuri erau luate pentru corespondența adresată conducerii partidului și statului, întrucât în epocă erau în mare vogă, pe plan internațional, scrisorile și coletele-capcană.

Măsuri similare de supraveghere au fost inițiate și asupra anumitor persoane și medii din România. Astfel a fost posibilă împiedicarea acțiunii puse la cale de organizația arabă „Septembrie Negru”, care a încercat, în 1972-1973, să ocupe Ambasadă Israelului și să îl asasineze pe ambasadorul acestei țări la București.

În aceeași perioadă a fost creată Unitatea Specială de Apărare Antiteroristă, care avea în componență patru detașamente de asigurare a pazei oficiilor diplomatice, domiciliilor și agențiilor din București, detașamentul special de apărare antiteroristă pentru aeroporturile Otopeni și Băneasa și o companie de securitate intervenție. În aerogări au fost create și subunități speciale cu misiuni de intervenție, pază și ordine. Astfel, în cadrul Brigăzii de securitate Constanța a fost constituit detașamentul special de apărare antiteroristă pentru aeroportul internațional „Mihail Kogălniceanu”, iar la Arad exista un grup mixt de apărare antiteroristă. La celelalte 11 aeroporturi din țară exis-

tau subunități de tăria unei grupe.

Ulterior, printr-o hotărâre a Biroului Executiv al Consiliului de Conducere al Ministerului de Interne din 4 noiembrie 1975, au fost constituite grupe și echipe de intervenție la toate inspectoratele județene ale Ministerului de Interne.

După modelul vest-german

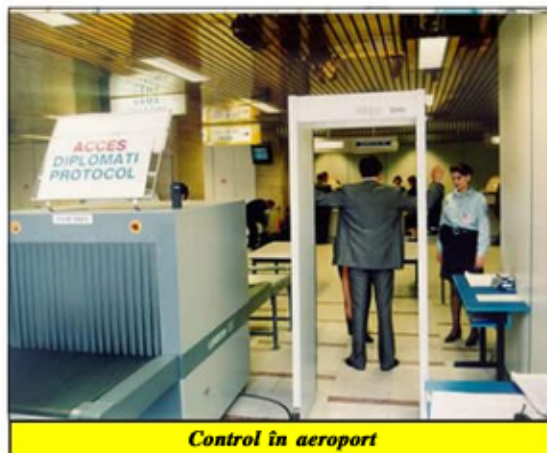
Evoluția evenimentelor în plan internațional și schimbările de experiență cu forțele polițienești ale altor state (inclusiv din Occident) au condus factorii de decizie ai vremii către ideea că numai o structură mică, flexibilă, alcătuită din profesioniști veritabili este în măsură să contracareze eficient actele teroriste gândite și puse în aplicare de către organizații criminale cu caracter internațional. Pe baza datelor acumulate, în urma unei ședințe a Biroului Executiv al Consiliului de Conducere al Ministerului de Interne din 27 iunie 1977, s-a decis înființarea, de la 1 iulie 1977, a unui Detașament Special de Intervenție Antiteroristă (D.S.I.A.). Era o formațiune de luptă constituită în

cadrul U.M. 0625/R.P. și era încadrată cu ofițeri și subofițeri instruiți special pentru lupta antiteroristă, dotați cu armament, mijloace și tehnică de luptă moderne și speciale. Detașamentul era capabil să execute misiuni de intervenție în timp scurt, cu o sporită forță de acțiune, îndeosebi pe raza Capitalei și, la ordin, în teritoriu. Misiunea principală a D.S.I.A. consta în neutralizarea sau lichidarea oricăror elemente care ar fi trecut la acțiuni teroriste. Din punct de vedere al organizării, detașamentul era structurat pe grupuri de luptă, echipe de asalt și echipe de sprijin.

Potrivit Ordinului ministrului de Interne nr. 001370 din 10 mai 1978, răspunderea pentru organizarea și executarea, într-o concepție unitară, a activității desfășurate de organele Ministerului de Interne pentru combaterea terorismului revenea Unității Speciale de Luptă Antiteroristă (U.S.L.A.), înființată la 15 decembrie 1977. Ca unitate centrală, aceasta controla și îndruma compartimentele corespondente și grupele de intervenție antiteroristă din cadrul inspectoratelor județene. Încă de la crearea acestei

unități speciale a fost deschis un fructuos schimb de experiență cu organele de specialitate din R.F.G., astfel că multe dintre elementele de dotare și tehnicile de antrenament și intervenție ale U.S.L.A. semănau izbitor cu cele ale unității vest-germane G.S.G. – 9 (*Magazin istoric*, nr. 10/2010).

U.S.L.A. realiza supravegherea locurilor

Control în aeroport

peste trotuar, încât trecătorii își agață îmbrăcămintea în spinii tufelor."

Ne vizitează orașul Jean Piaget, directorul Biroului internațional de educație, care a ținut o conferință la Universitatea „C.I. Parhon” despre etapele de dezvoltare în psihologia copilului. Luni, 20 noiembrie, seara, sosesc la București membrii unei delegații de cineaști francezi, cu ocazia Zilelor filmului francez. Între aceștia și actorii Jean Marais, Odile Veresois și Geneviève Cluny. Mai ciudată poate părea știrea care apare în *Scânteia* din 22 decembrie: ambasadorul R.P. Albania a fost chemat la M.A.E., unde i s-a pus în vedere să înceteze activitatea contrară normelor și uzanțelor diplomatice. Deși țară socialistă, Albania continua disidența față de „lagărul” socialist și după ce relațiile cu Iugoslavia se normalizaseră.

Tot *Scânteia* publica *Strania geografie a diplomației americane*, un articol în care sunt prezentate cele trei tururi de scrutin pentru alegerea membrilor nepermanenți ai Consiliului de Securitate. Printr-o înțelegere încheiată la Londra, în 1946, Europei de Est i se rezerva un loc. În acest an era rândul României, dar americanii încercau să impună Filipinele în loc. Până la urmă s-a ajuns la un compromis: România ocupă locul rezervat Europei de Est în 1962, și Filipine în 1963.

Ce putea face bucureșteanul din urmă cu 50 ani, în timpul liber, în aceste două luni de iarnă? Se putea duce la concertele formației „Los Paraguayos” (opt spectacole în București, Ploiești, Cluj, Timișoara, Constanța). Putea merge la Sala Studio a Teatrului Național „I.L. Caragiale”, la premiera piesei *Fûcele*, de Sidonia Drăgușanu. În rolul Anișoarei, Draga Olteanu „a fost de o savoare inimitabilă, deosebită în scena în care, fără să știe, o judecă pe Cora, de față cu Cora. O foarte bună actriță de comedie, încă prea puțin

Bufetul cu automate de la parterul blocului „Patria”

folosită” – notează cronicarul dramatic. Luni, 13 noiembrie, Teatrul de Stat de Operetă sărbătorea 50 de ani de activitate a artistei emerite Elena Zamora; vorbea despre cariera ei Viorel Cosma. Sâmbătă, 23 decembrie 1961, de la ora 19.30, la Teatrul „L. Sturdza Blandra” era premiera spectacolului cu piesa *Copiii Soarelui*, de Maxim Gorki, în traducerea

Emmei Beniuc. Regia era semnată de Liviu Ciulei și Lucian Pintilie; în distribuție: Liviu Ciulei, Clody Bertola, Victor Rebengiuc. La 12 noiembrie începea ediția 1961-1962 a ciclului de emisiuni de inițiere muzicală prin radio. În aceeași zi se deschidea sezonul de vânătoare la iepuri și fazani.

Fotbalul, „sportul rege”, cum era denumit, ține capul de afiș cu cele două derby-uri bucureștene disputate în noiembrie. În prima zi a lunii, mijloacele de transport care merg către stadionul „23 August” au fost luate cu asalt. Se dispută meciul C.C.A.-Dinamo. S-a terminat la egalitate. Dinamo a înscris din chiar primul minut de joc, prin David. Jucătorii au abuzat de o serie de neregularități. Și arbitrul Mircea Cruțescu a greșit, mai ales în repriza secundă. C.C.A. a egalat, cu două minute înainte de final, printr-o lovitură de la 11 m executată de Constantin. Peste două săptămâni, Rapid a învins C.C.A. cu 2-1. Surpriza sezonului o oferă o echipă din divizia secundă, „Arieșul” Turda, care câștigă finala Cupei României învingând pe Rapid cu 2-1. Din 3 decembrie, echipele sportive ale Casei Centrale a Armatei s-au prezentat în competiții cu noua denumire: C.S.A. Steaua. Campioana de toamnă este Petrolul, la egalitate de puncte cu Steagul Roșu și Dinamo, dar beneficiază de un golaveraj mai bun.

Între prestațiile pentru public ale oficiilor P.T.T.R. se numără și fototelegama, prin care se pot transmite la distanță fotografii, certificate, diplome, scrisori.

Iarnă grea în București

ÎN BUCUREȘTI ACUM 50 ANI

Primii fulgi de nea au căzut într-o zi de duminică, 20 noiembrie. Veneau după o toamnă deosebit de caldă, prelungită. În Câmpia Dunării, prima ninsoare cădea de obicei în jurul datei de 6 decembrie. La 17 decembrie, Bucureștii se acopereau de zăpadă. S-au luat măsuri pentru asigurarea desfășurării circulației și aprovizionării. După câteva zile de acalmie, sâmbătă și duminică și-a făcut din nou apariția ninsoarea, de data asta viscolită. Luni dimineața – chiar de Crăciun, 25 decembrie, despre care evident că ziarele nu spun o vorbă – nu au circulat tramvaiele 28 și 29, troleibuzul 82 și autobuzele de pe liniile care fac legătura cu satele din jur. Traseul troleibuzului 81 a trebuit scurtat.

Liniile de autobuze și troleibuze însumau 290 km. Ele trebuia să înlocuiască treptat tramvaiul ca mijloc de transport în comun. Și totuși, cu începere de la 1 decembrie, se înființează linia de tramvai 20, cu traseul: Parcul Rahova, Calea Rahova, Uranus, podul Izvor, Bd. Schitu Măgureanu, Cobălcescu, Berzei, piața Buzești, Dr. Felix, Bd. 1 Mai, Calea Griviței, Bd. Bucureștii Noi, cu capăt comun cu linia 6.

Se construiește, în continuare, mult în Capitală. Aproape cu aceleași cuvinte de parcă textul fusese redactat de aceeași persoană – *Scânteia* și *România liberă* anunță că în scurtă vreme Capitala se va îmbogăți cu un nou obiectiv arhitectural: pavilionul central al Expoziției Economiei Naționale a Republicii Populare Române. A fost gata în numai șapte luni. Are o calotă sferică de 90 m, realizată din țevă de oțel și îmbrăcată cu plăci de aluminiu, prevăzute cu izolație acustică. Platoul inelar, împreună cu cele trei galerii circulare oferă o suprafață de expunere de 20.000 m². Acoperișul avea să se prăbușească la scurtă vreme după inaugurare; din fericire, pavilionul era gol în acele momente.

Se alătură complexului de locuințe de la Piața Palatului blocul 18A, cu fațada arcuită spre Calea Victoriei, care va găzdui pe o suprafață de 1.600 m², la subsol, parter și mezanin, magazinul „Muzica”, azi dispărut. Melomanii puteau să asculte, în fotolii comode, un disc înainte de a se decide dacă îl cumpără sau nu. La parterul blocului „Patria” mai întâi – și la parterul blocului din Bd. 6 Martie colț cu Brezoianu se deschid două bufete automate cu autoservire: se introduc fise și se obțin sandvișuri, preparate diverse cu carne, brânză, salate, bere, sirop. Mai scăpa și câte un aspect negativ, precum cel semnalat în *Informația Bucureștilui*: „Să pornim de la stăvilarul Ciurel – poarta de intrare a Dâmboviței în oraș. Încă de aici, Dâmboviței i se face o primire lipsită de ospitalitate și atenție. Locul

din spatele barajului este plin de bălării și scaieți, pe maluri stau răsturnate grămezi de moloș și pietriș. În albia râului sunt împrăștiați bolovani, iar puntea de trecere peste râu are grilaje atât de joase, încât o alunecare sau scăpare de sub supraveghere a unui copil poate fi fatală [...] Și mai e un amănunt: pe mal, peste grilaj, au fost plantați măcieși. Arbuștii au crescut mari și răsfirați

Liderul P.M.R., Gheorghe Gheorghiu-Dej, sărbătorit la împlinirea vârstei de 60 ani (8 noiembrie)

Autoportret (Muzeul de Artă Craiova)

Clio anunță

În perioada 31 martie-31 mai 2011, Muzeul Național Cotroceni a organizat expoziția intitulată „Univers cromatic – Iosif Iser“, prilejuită de împlinirea a 130 de ani de la nașterea maestrului. Au fost reunite, cu sprijinul a 15 instituții din București și din țară, peste 100 de lucrări (grafică, pictură, remarcabile desene în tuș și cărbune), dar și câteva scrisori autografe, de o mare valoare sentimentală, adresate de pictor celor apropiați.

IOSIF ISER SAU SENSUL REAL AL VIEȚII

LIVIA IORGA (Muzeograf, Muzeul Național Cotroceni)

Născut la 21 mai 1881, în București, într-o familie de evrei, cu oarecare tradiție pe linie artistică (un străbunic a fost desenator și sculptor, iar nepoții acestuia, respectiv unchiul lui Iser, arhitecți), a urmat Școala primară la Pitești, avându-l coleg pe Ion Minulescu, de care-l va lega o prietenie pe viață. Liceul l-a absolvit la Ploiești, dată fiind conjunctura schimbării meseriei tatălui.

Încă din copilărie a descoperit desenul, expunând în vitrina unor librării, după obiceiul timpului, și în cadrul unor expoziții școlare. Câteva desene i-au fost publicate în ediția ilustrată a ziarului *Adevărul*. A frecventat cursurile Academiei de Artă din München, convins fiind că „trebuie

să apuce pe un drum opus“. Reîntors în țară, s-a afirmat în celebrele cafenele bucureștene, dar și în mediul gazetăresc.

A pornit de la desen, dând dovadă de măiestrie, de „înalt dar de sintetizare“ (Tonitza), desenele constituind pentru el „ceea ce erau gamele pentru un pianist“. A simțit că în desen poate fi cuprins infinitul lumii, l-a considerat „baza, scheletul pe care se construiește culoarea“ și a desenat o viață. Desele călătorii în țară și în străinătate i-au oferit bogate surse de inspirație, ce au luat forma unor expoziții ample (de uleiuri, guașe, desene etc.), deschise la Paris, München, Veneția, New York, Moscova, București. A obținut nu-

meroase premii și distincții (Meritul Cultural, titlul de Artist al Poporului, Ordinul Muncii clasa I), devenind membru al Academiei Române, în 1955.

O lume fascinantă, plină de mister și culoare, cu oameni arhaici și visători, s-a ivit din penelul artistului. Tema umană este precum-pănitoare în opera sa, iar peisajele sunt puternic umanizate. Iosif Iser a renunțat la idilic în favoarea sensului real al vieții, cu tot dramatismul ei, pictând așa cum i-au cerut sufletul și priveliștea. Cu niște mâini puternice, ținând între degete dintr-o dată câteva pensule, cum ni s-a înfățișat într-unul dintre autoportrete (un veritabil testament mo-

La Farmacia nr. 1 îți trebuie o răbdare de fier. Dacă vrei să cumperi o aspirină, mai întâi stai la rând ca să afli dacă există în stoc. Apoi mergi la casă ca să ți se facă bon. Revii la ghișeu ca să ți se elibereze medicamentul. Dintre cele patru ghișee, doar unul este deschis; la fel, o singură casă. Lipsesc multe medicamente din farmacii, în primul rând carboxinul; asta și datorită faptului că mulți iau un carboxin pentru orice. Lipsesc și ceaiurile de mușetel și de tei.

În ziua de 29 noiembrie, în Amfiteatrul „Vasile Pârvan” al Facultății de Istorie din București, strada Edgar Quinet nr. 7, Nicolae Ciachir susține disertația de candidat în științe istorice cu tema *Ajutorul acordat de guvernul rus Bulgariei în perioada 1875-1879*. A apărut *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, de Nicolae Stoicescu. Poți afla cum arăta prima curte domnească, ce condiții aveau bolnavii din secolul al XVIII-lea la spitalul Colțea, de unde luau apa gospodinele.

„Astăzi [24 decembrie] este prima zi de vacanță!... Școlarul a venit aseară acasă cu o păpădie de zăpadă pe căciulă: apoi și-a pus ghiozdanul în dulap. Măine dimineață nu va mai suna zglobiu clopoțelul, iar băncile au rămas stinghere în clasa înmărmurită de liniște. Anul acesta, vacanța are decorul hibernal al bucuriilor copilăriei, cu nămeți catifelati și flori de gheață înmugurate la ferestre” – simte nevoia să fie poetic un ziarist de la *România liberă*.

Decembrie este „Luna cadourilor”. Lucrătorii din comerț se vor îngriji de confecționarea de pachete cu cadouri în ambalaje speciale, cuprinzând articole de sezon (mănuși, fulare, baticuri), felurite articole de galanterie, sortimente de parfumerie și cosmetică. La „Magazinul copiilor” se va organiza serbarea pomului de iarnă. La magazinul „București”, copiii vor putea sta de vorbă cu Moș Gerilă la telefon. În gările orașului au sosit primele vagoane cu brazi destinați

Pomului de iarnă. Unitățile Aprozor au început vinderea lor. Vor fi vânduți un număr de aproximativ 180.000 brazi. În schimb, dacă intri într-o papetărie și întrebi de calendare sau agende pentru 1962, ți se răspunde: „Nu au sosit încă. Mai treceți peste câteva zile.” Au dispărut – exact când trebuia – foile de tort „Casnică”, produse de Fabrica de dulciuri din Cluj.

Televiziunea pregătește programul de revelion. Copiii

îi vor vedea pe Zugrăvici și Măzgălici, Așchiuță și Daniela. Sunt programate cântece și jocuri populare cu orchestra Nicușor Predescu, cu Maria Lătărețu, Ion Luican, Angela Moldovan, muzică ușoară cu Margareta Pâslaru, duo Cabana, momente vesele cu Nicu Constantin, Al. Lulescu, Mihai Ciucă, muzică de operă și operetă cu Ion Dacian, Virginica Romanovski, Nae Roman, Bimbo Mărculescu, Constanța Câmpeanu. După ora 24.00, se va lansa prima melodie a anului 1962, *Te iubesc mai mult decât anul trecut*, de Florentin Delmar. Programul „La cabana veseliei” va aduce formația lui Sergiu Malagamba și pe soliștii Maria Tănase, Dorina Drăghici, Gică Petrescu, Roxana Matei și momente vesele cu Mircea Crișan, Horia Șerbănescu, Radu Zaharescu.

In revista *Flacăra* din 30 decembrie, la rubrica „De vorbă cu medicul”, se prezintă afecțiunea „Tranzistorita”. „E o maladie de dată recentă. Debutază odată cu achiziționarea unui radioreceptor portativ cu tranzistori. Pacientul simte o atracție bolnăvicioasă de a-l purta asupra sa în permanență, pe stradă, la plimbare sau la lucru, ziua sau noaptea. Tranzistorita poate apărea sub forme deosebite: ușoară, simfonică, lirică, de cameră sau populară [...] Astfel, cu timpul, bolnavul se dezobișnuiește de a-și mai folosi creierul, iar gândirea sa va începe să funcționeze pe bază de tranzistori.” Boala nu a fost eradicată, iar dezvoltarea tehnologică i-a adăugat alte forme: mp3, telefon mobil, cd-player, manele...

La Mulți Ani și să ne reîntâlnim cu bine în... 1962! ■

Orășelul copiilor ridicat pe platoul din fața restaurantului „Cina”, în Piața Palatului

Eveniment

UNIUNEA EUROPEANĂ DUPĂ CRIZA DATORIILOR SUVERANE

Astfel s-a numit conferința susținută la Banca Națională a României, vineri, 14 octombrie, de Étienne François Jacques Davignon, viconte Davignon, președintele Grupului Bilderberg, și Richard Haass, președintele lui Council on Foreign Relations, conferință moderată de Emil Hurezeanu.

În cotidiană goană după senzațional – cred că orice televiziune de știri de la noi are într-o zi mai multe breaking news decât are CNN într-o lună –, cele mai multe publicații și posturi de televiziune au fost preocupate să sublinieze aspectele „secrete”, chiar „tenebroase” ale celor două organizații din Europa, respectiv Statele Unite. Esențial rămâne faptul că evenimentul a avut loc la București, la Banca Națională a României, la numai un an de la o reuniune a Comisiei Trilaterale, ținută în același loc.

Puțin comentată a fost și cea mai șocantă dintre afirmațiile făcute în cadrul reuniunii și care i-a aparținut vicontelui Davignon. Acesta a subliniat, în mai multe rânduri, că Uniunea Europeană dispune de toate instrumentele pentru a fi evitat criza, cât și pentru a ieși din ea. Nu este nevoie de o redefinire a proiectului european, de o reformă profundă a cadrului instituțional. Uniunea Europeană nu a fost creată pentru ca națiunile să dispară. Nu este nevoie de o federalizare, problema este cea a partajării suveranității. Ceea ce a lipsit a fost voința politică de a acționa. Nu s-au respectat deciziile luate de comun acord în domeniul fiscal. S-a considerat că atunci când un guvern al unei țări din zona Euro nu va respecta politica fiscală convenită, piețele vor reacționa și nu era nevoie de un răspuns al sistemului instituțional. Atunci când Comisia Europeană a cerut puteri sporite pentru auditorii financiare, statele membre s-au opus. Așa încât nu doar Grecia trebuie considerată vinovată pentru ceea ce s-a întâmplat și nu doar ea a încălcat politicile fiscale convenite și a ascuns adevărul despre adevărata situație financiară.

Nu este nevoie de un ministru de finanțe al Uniunii Europene, a spus viconte Davignon, întărit și de Richard Haass, care arăta că o zonă fiscală comună nu este soluția. Dar economia s-a mișcat mai repede decât politica și aceasta trebuie să recupereze acum diferența.

Pericolul populismului nu a dispărut vreodată și el este cu atât mai prezent acum, în condiții de criză și de creștere a șomajului. Oamenii își pierd încrederea că politica tradițională le va rezolva problemele și se îndreaptă către soluții false. Un eșec al

proiectului european ar avea, pe lângă consecințe economice și politice, și efect demoralizator pentru milioane de oameni, care privesc către el cu speranță, din afara Uniunii Europene.

O altă problemă abordată a fost cea a raportului ideal între reglementarea piețelor și libertatea lor absolută. Ca de obicei, adevărul este undeva la mijloc. Absența elementelor de reglementare duce la haos, iar prea multe reglementări omoară spiritul de inițiativă. Economia planificată a eșuat tocmai pentru că piața nu își putea juca rolul. Dar, cum spunea contele Davignon, nu întotdeauna când un lucru este rău, automat contrariul său este bun.

Profeților care prezic dispariția monetei unice europene li s-a răspuns că au afirmat încă de acum 10 ani că ea nu va funcționa și totuși și-a îndeplinit rolul pentru care a fost creată. Orice teoretician dezamăgit este o persoană tristă, de aici înverșunarea cu care susțin și azi teoria.

Ideea care s-a desprins din sesiunea de întrebări venite din sală și din răspunsurile date de cei doi invitați a fost că aderarea la Uniunea Europeană presupune nu o critică constantă a modului cum este ea alcătuită și funcționează, ci o implicare activă și pozitivă în rezolvarea problemelor care apar, o contribuție de inteligență, pe măsura celei implicate până acum de părinții fondatori și de cei care au făcut acest proiect atât de tentant. Sau, cum a răspuns viconte Davignon unei întrebări, „De ce ați mai intrat în Uniunea Europeană dacă considerați că problemele nu pot fi rezolvate?”. ■

Dorin MATEI

ral pentru urmași), Iosif Iser a plămădit și a construit un univers cromatic propriu, astfel încât fiecare lucrare se imprimă inevitabil pe retină.

Expoziția a fost axată pe câteva teme de bază, preferate de artist: Dobrogea, descoperită în perioada mobilizării în armată (1913) și abordată încă din faza primară a carierei, ni se înfățișează în tonuri pământii, reci, aspre. Compozițiile cu turci și tătari, surprinși în arealul pe cât de modest, pe atât de exotic, fie în portrete, fie în grupuri, se transpun alături de peisajele aride în pete mari de culoare. Chipurile brăzdate de amărăciune și trudă, ce poartă însă demnitatea în ochi, ascund, după cum spunea Tonică, „fanatism și blazare”. Asprimea vieții își doborândește expresivitatea printr-o gamă cromatică suficient de simplă, dar cu efect tragic, asemenea chipurilor de in-

spirație dobrogeană. „Țăranul român apare deodată în arta lui Iser sub o înfățișare neașteptată de cruntă, fără să aibă nimic din acea siluetă fals haiducească, de care literatura noastră uzase... până la sacietate” (Tonică).

Întinse pe sofa sau ghemuite, îngemănate, prin chipuri și prin atitudinea firească, într-un decor format din țesături înflorate, cu nelișitele instrumente muzicale, cești de cafea ori șiraguri de mărgelă, odaliscele par sculptate în culoare. Roșul intens, albastrul strălucitor, verdele puternic, galbenul luminos se armonizează în ochiul privitorului. Alteori Iser menține întreg tabloul într-o singură gamă cromatică, de la roșul cel mai aprins până la cel vișiniu, tocmai spre a dezvălui bogăția de nuanțe, filtrate atent și devenite părți ale universului său cromatic.

Numeroasele călătorii în Orient, Franța și Spania au fost

transpuse în cascade de culoare cu înțelesuri tainice. Din pânzele sale de mare rafinament răzbat peisaje scăldate în lumină, figuri care nu mai au nimic din trăsăturile aspre de la început (deși, paradoxal, negrul invadează vestimentația).

În egală măsură pe Iser l-au atras peisajul citadin, parcurile, forfota mulțimii pestrițe, zugrăvite în culori proaspete. Tonurile intense se regăsesc și în portretele deseori sobre, tăcute, naturale, care prin starea lăuntrică l-au emoționat profund pe artistul cu „aptitudini de chirurg, ingenozități de detectiv și pătrundere de romancier genial” (Tonică).

In fățișăți în numeroase variante, într-o atitudine umană firească, de emoție și încordare sau de relaxare, pierroții și colombinele sale s-au concretizat în ceea ce am putea numi „obsesia iseriană” pentru câteva decenii. Arlechinul este simbolul propriei identități, un instantaneu foto, o manieră extravagantă a stilului artistului, care-i trădează suferința. Arlechinul îl apropie de finalul carierei și al drumului vieții (a încetat din viață la 25 aprilie 1958, în București).

Iosif Iser a știut să imprime artei românești un accent personalizat, tablourile având ceva numai al lor, ce nu poate fi accesibil oricui. Așa cum spunea Ion Minulescu, „pictura lui Iser place frenetic sau displace profund, în fața ei unii se descoperă, iar alții îi întorc spatele”. ■

Familie de tătari
(Muzeul Regiunii Porțile de Fier, Drobeta Turnu Severin)

DIHONIE ÎN TRE EXILATII EUROPEI

Iată și ultima parte din documentul păstrat în Fondul Brutus Coste, aflat la Arhivele de la Hoover Institution on War, Revolution and Peace, datat 2 septembrie 1965. Adresăm mulțumirile noastre doamnelor ELENA DANIELSON și LAURA COSOVANU pentru posibilitatea de a prezenta acest document.

Trebuie să adaug cu toată sinceritatea că domnul Richardson nu oferă vreo speranță în privința sporirii bugetului și este pesimist în legătură cu orice efort pe care senatorul Dodd sau senatorul Douglas le-ar putea face în acest sens. Totuși, cu toate cunoștințele sale speciale și bunăvoința, s-ar putea să se fi înșelat. Eu cred că totul depinde nu numai de influența combinată a acestor senatori, care poate fi considerabilă, dar și de evoluția relațiilor americano-sovietice; mai pot adăuga că cele mai multe pronosticuri pe care le-am făcut în trecut s-au adevărat.

Cu toată lungimea sa, poate că acest memorandum se va dovedi folositor pentru a schița bazele convingerilor mele.

Nu este doar problema războiului din Vietnam, care nu poate fi rezolvată rapid decât printr-o escaladare, la care președintele nu va recurge, din motive lesne de înțeles. Nici conducerea sovietică, „moderații” sau de orice altă orientare, nu are vreun interes să ajute la soluționarea problemei vietnameze. Cei mai mari doi oponenți ai lor [ai sovieticilor] sunt implicați într-o confruntare extrem de costisitoare pentru amândoi, fără posibilitatea unei victorii limpeză pentru vreunul dintre ei. Costurile pentru China par să fie mai mici, dar orice rezolvare a problemei vietnameze pe care Statele Unite ar accepta-o ar implica o spectaculoasă dare înapoi pentru China, iar prestigiul chinezilor a avut deja de suferit din cauza incapacității de a interveni direct în sprijinul Vietnamului de Nord. În plus, costurile economice pentru sprijinirea Vietnamului de Nord au o pondere mult mai mare în economia chineză decât în cazul nostru, chiar dacă în cifre absolute costurile noastre sunt mult mai mari.

Cu cât va dura războiul mai mult, cu atât sporesc speranțele sovieticilor de a provoca probleme Statelor Unite în America Latină sau în altă parte, fără teama de a suferi consecințe. De asemenea, cu cât se prelungește conflictul, cu atât mai multă putere de negociere capătă Sovietele față de S.U.A., în schimbul exercitării

unei presiuni asupra Chinei, pentru a o determina să accepte o înțelegere, tăindu-i accesul la petrolul sovietic.

Eu unul cred că dând dovadă de fermitate în Vietnam, S.U.A. vor obține ca efect indirect în final o întărire a poziției pe toate fronturile, dar nu există vreo rațiune ca și comuniștii să creadă la fel.

Pe lângă Vietnam, există și implicarea sovieticilor în Cuba, combinată cu situația din America Latină, care creează o tentație greu de reprimat și oportunitatea pentru subversiunea sovietică. Dincolo de aceste mari surse de continuă și sporită fricțiune între S.U.A. și U.R.S.S., există o nouă stare de spirit în Germania, care acționează puternic împotriva oricărei viitoare destindere pe baza *statu-quo*-ului. Politica generalului de Gaulle face din Germania, mai mult ca oricând, cheia supraviețuirii NATO, iar unei integrări europene continue, care va urma, îi deschide politicile comerciale către restul lumii, așa cum doresc, pe bună dreptate, Statele Unite.

Totuși, germanii sunt tot mai insistenți în a obține sprijinul american public pentru reunificarea germană, o cerere pe care sovieticii nu o vor accepta încă mulți ani. De asemenea, germanii și alte state NATO nucleare insistă tot mai mult pentru a obține o participare mai mare la planificarea nucleară și, dacă se poate, o participare indirectă la controlul nuclear sub forma unei forțe nucleare atlantice sau europene. Așa cum am putut vedea la Geneva, sovieticii sunt ferm hotărâți să se opună unei asemenea evoluții.

Chiar dacă ar dori conducerea sovietică să facă unele, dacă nu toate aceste concesii către Occident, concesiile care ar implica o ruptură finală cu China, nu există vreun motiv să ne imaginăm că actuala conducere sovietică este suficient de puternică să ia asemenea decizii sau că va deveni în anii ce urmează. Se pare că Hrușciiov a căzut în parte și pentru că se gândea să facă astfel de concesii, în ideea că va obține credite pentru a-și rezolva criza economică. ■

Telex Telex Telex Telex Telex

RICTUSURI LA LUVRU

Un sfert din acest an Muzeul Luvru a găzduit o expoziție mai puțin obișnuită: 49 de sculpturi reprezentând grimase umane și aparținând lui Franz Xaver Messerschmidt.

Născut în 1736, în Munții Jura, în familia unor meșteșugari, viitorul sculptor părea a urma traseul normal al unei naturi dotate pentru artă: studii la München, apoi la Viena, la Academia de Arte Frumoase, lucrări în lemn, piatră, metal, între care bustul Mariei Tereza, lungi sejururi profesionale în Italia, în fine, câștigarea unei clientele înalte, din rândul nobilimii, clerului și aristocrației vieneze de la Curte și, deodată, o ruptură în destinul său. Profesor la Academie, în 1769, își vede refuzată titularizarea. Împărăteasa însăși îl respinge. Motivul este neclar. Tulburări de comportament? Pierderea rațiunii? Imaginație morbidă? Arhivele, sărace în ce-l privește, cam asta au reținut. Profund rănit, Messerschmidt părăsește Capitala pentru Suabia sa natală, unde se retrage într-o cabană, în care locuiește alături de vaci și oi. Își mai încearcă o dată destinul la München, dar fără succes. Apoi se stabilește la Pressburg, actuala Bratislava, unde locuia fratele său mai mic, și, într-un sfârșit, reușește să-și ia o casă personală pe malul Dunării, unde va rămâne până la moarte, în 1783, însoțit doar de un om de casă și un învățăcel.

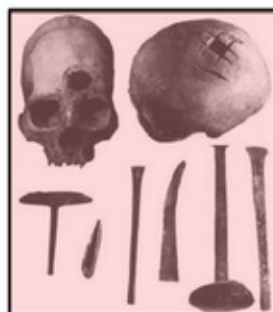
În tot acest timp se înțeapă în coapse și se privește în oglindă, studiindu-și rictusurile feței și sculptând busturi cu expresii schimonosite de durere. Psihiatrii îi pun diagnosticul de schizofrenie și încearcă să-l și explice: moartea tatei, când avea doar zece ani, sau vecinătatea cu un celebru magician, Franz Anton Mesmer, dar, în realitate, nimeni nu a putut spune exact despre ce era vorba.

Messerschmidt a creat o serie întreagă de capete sluțite de suferință, care au fost descoperite și vândute abia în secolul al XX-lea și pe care Muzeul Luvru le-a expus în 2011.

TREPANAȚIA LA INCAȘI

În 1863, când scriitorul și diplomatul american George Squier (1821-1888) a pornit într-o vizită în Peru, el nu și-a imaginat că va face și o descoperire, aceea că, înainte cu mult de medicina modernă, de neurochirurgie, incașii practicau cu succes trepanația, respectiv, deschiderea în oasele craniului, pentru extragerea unor tumori sau cheaguri de sânge. Americanul a trimis la expertiză un asemenea craniu, care avea o tăietură de maximă precizie, unui renumit chirurg și antropolog francez, Paul Pierre Broca (1824-1880). Acesta avea să constate că trepanația se făcuse unei persoane în viață, și nu decedate, din superstiție, pentru alungarea duhurilor rele, cum se știa până atunci. Cercetările ulterioare, pe alte crani de incași, aveau să dovedească faptul că jumătate dintre pacienții trepanați se vindecaseră și că sutele de crani descoperite depășesc ca număr pe toate cele din Europa și Africa, unde trepanația se practica, de asemenea, din cele mai vechi timpuri.

DIALOG CU CITITORII

SĂRBĂTORI FERICITE! ȘI LA MULȚI ANI! acum, în prag de An Nou, tuturor colaboratorilor și cititorilor noștri, sponsorilor Premiilor Fundației Culturale Magazin Istoric, prietenilor tipografi și celor care asigură difuzarea revistei.

ȘCOLILE BLAJULUI

Până în anul 1948 vestitele școli ale Blajului au fost patronate de către Biserica Greco-Catolică. În 1948, după ce statul român a desființat această Biserică, i-a naționalizat toate averile, inclusiv clădirile în care funcționau școlile – **ne scrie domnul IOAN BIZĂU**, din Blaj. În anul 2000, Bisericii Greco-Catolice i s-au restituit averile. Pentru că școlile erau ale statului, iar clădirile ale Bisericii, aceasta a cerut o chirie pentru localul școlilor atât de mare, încât Municipiul Blaj nu era în stare să o plătească.

Au urmat zece ani de discuții și litigii, până când a fost numit la Blaj, ca episcop, I.P.S. Vasile Bizău, copil de

țărani din Dragomirești-Maramureș. Eu, un pensionar de 80 de ani, originar din comuna Ieud, tot din Maramureș, cunoscând istoria Bisericii și știind că marea catedrală din Blaj și o parte din localul școlilor au fost zidite în anul 1738 din banii obținuți din vânzarea unei moșii, și, am scris articolul *Închirierea școlilor, un mare și rușinos păcat*, publicat în ziarul *Unirea* din Alba Iulia, în 8 iulie 2009, în care îmi exprimam convingerea că Dumnezeu ține cu poporul român și de aceea a trimis la Blaj pe episcopul Vasile Bizău, ca să îndrepte lucrurile.

La 20 aprilie 2010, în ziarul *Unirea* apărea un frumos articol în care se arăta că „după ani întregi de litigii, Biserica și Primăria au ajuns

la pace, iar celebrele școli ale Blajului vor fi modernizate. Biserica cere o chirie simbolică, iar Primăria va investi un milion de lei pentru a opri degradarea clădirilor”.

ÎN ATENȚIA BIBLIOTECILOR!

SHIVA BOOKS S.R.L. completează gratuit colecțiile revistei Magazin istoric pentru bibliotecile publice din România, în măsura stocului disponibil. Fax: 0268.312.894.

CERERI ȘI OFERTE

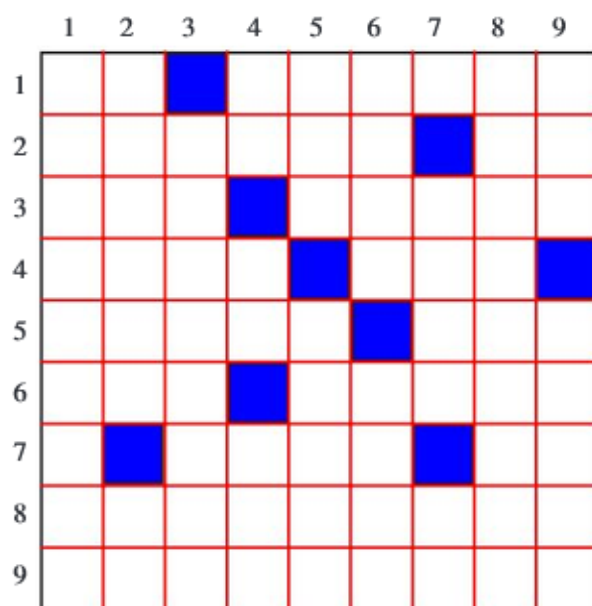
AURELIAN POPOACĂ oferă colecția Magazin istoric completă, în stare perfectă, plus numere disparate. Telefon: 0741.916.203.

Dragi cititori, vă puteți asigura continuitatea colecției revistei Magazin istoric prin abonarea la oficiile Poștei Române. Revista Magazin istoric figurează în catalogul Poștei Române la poziția 19.356.

În București revista poate fi ridicată și de la sediul redacției din Piața Valter Măărăcineanu, nr. 1-3, etajul 3, camera 283, sector 1. Vă punem la dispoziție, cu abonament, și versiunea on-line a revistei www.magazinistoric.ro, unde veți avea acces începând cu primul număr, aprilie 1967.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită textele și fotografiile care însoțesc articolele pe adresele de e-mail: mistoric@gmail.com și mistoric1967@yahoo.com; de asemenea, să redacteze articolele cu diacritice românești.

RECONSTITUIRE ISTORICĂ

Introduceți în grila alăturată cuvintele de mai jos, pentru a obține o încrucișare corectă. La o rezolvare corectă a jocului, pe rândul cu raster de la 9 orizontal veți descoperi numele unui general francez (Pierre; 1770-1842), învins de armatele Angliei și Prusiei în bătălia de la Waterloo, din 18 iunie 1815. Din cuvintele rămase neîngrilate, așezate într-o anumită ordine, conform cheii: 5, 5, 3, 2, 2, 5 veți afla traducerea în limba română a expresiei: „Le garde meurt et ne se rend pas“, rostită de acest general francez în momentul când, aflat rănit pe câmpul de luptă, englezii i-au cerut să se predea.

2 litere: AS; CA; DA; LN; NU; RN; SE; SM; TR

3 litere: AER; ALB; ANI; ARS; DAR; GEM; ODA; SER

4 litere: DATE; LOJA; NETO; RAIA; REGI

5 litere: ANINA; ANOST; GARDA; MAREE; MOARE; PREDA; SIROI; TATAR

6 litere: CAMARA; CARAFA; MADONE

8 litere: MAJORDOM

9 litere: IDOLATRIE; FLORENTIN; SCOLASTIC

Gheorghe BRAȘOVEANU

ÎNSCĂUNARE

(Criptografie: 4, 8, 1, 5, 2, 5, 2, 4, 4)

Laura BUTURE – BACĂU

Soluție rebus **DREPTUNGHI MITOLOGIC**, nr. 11/2011

- 1) PITIA
- 2) HOMER
- 3) DELFI
- 4) ATLAS
- 5) SCOTT
- 6) GRECO
- 7) SISIF
- 8) TROIA
- 9) IASON

Soluție joc **ÎN BĂTĂLIA DE LA POLTAVA (1709)**, nr. 11/2011

DIN NOU ATACĂ RUȘII
(D IN NOUA T/A CA R/U ȘI I)

Din istoria Teatrului Național	– Buiumaci C.P.	5(530)	46
Institutul Român din Albania	– Bujduveanu T.	3(528)	28
Tezaurul de la Moscova	– Burcea C.	1(526)	31
Un discurs radiofonic cu bătaie lungă	– Calafeteanu I.	10(535)	10
Arhiva de imagine „Alexandru Tzigara-Samurcaș”	– Calotă I.	4(529)	30
Cazul Doncev	– Cașu I.	5(530)	58
Memoria exilului	– Cioabă C.	12(537)	66
Tezaurul românesc, sursă de finanțare a subversiunii comuniste din România	– Constantiniu F.	8(533)	5
Ioan Oprea, îndreptări biografice	– Corduncanu V.	4(529)	60
Cenzura și secretul de stat	– Corobca L.	8(533)	61
Profesorul Petre Sergescu	– Craifăleanu M.	9(534)	59
Iosif Constantin Drăgan și spionajul economic	– Crăcană I.	3(528)	41
Proiectul Arabella	– Crăcană I.	7(532)	26
O rusoaică în România lui Ceaușescu	– Dujnikova Niculescu R.	12(537)	38
Înființarea Parcului Național Retezat	– Duțu M.	9(534)	21
Un mare român cu... suflet japonez	– Epure M.	9(534)	70
Episcopul greco-catolic Vasile Aftenie	– Frățilă M.	11(536)	30
Prizonieri sovietici în România	– Gabriel V.	2(527)	39
Conviețuiri și confruntări româno-germane: Cazul Sântana	– Golomoș C.	3(528)	69
Academia Română la 145 ani	– Haiduc I.	7(532)	33
Elveția-România 100 de ani de relații diplomatice	– Hürzeler L.	8(533)	17
Faliile de civilizație și Țările Române	– Ionescu M.E.	5(530)	5
		6(531)	33
De la „istoria-bătălie” la „istoria totală”	– Ionescu M.E.	12(537)	7
Spiritul LMK	– Ionescu N.	5(530)	82
România postbelică văzută de Lee Miller	– Ionescu A.-S.	9(534)	15
		10(535)	19
Bancnota buclucașă... a treia oară	– Isac I.	9(534)	93
Căluș și călușar. O viziune neconvențională	– Ispas S.	1(526)	33
		2(527)	66
Maica Domnului în folclorul românesc	– Ispas S.	9(534)	5
1921. Regele Ferdinand și regina Maria la Sibiu	– Ittu G.-L.	1(526)	78
O parte a „Clanului Iorga”	– Lazăr T.D.	6(531)	41
Atacul femeilor	– Lazăr T.D.	9(534)	32
Sublocotenent la 16 ani	– Lazăr T.D.	10(535)	61
Ecouri: Am făcut bine sau nu?	– Lăzăroiu Ș.	3(528)	79
Povestea unei bancnote	– Marișu S.	5(530)	68
„Acțiunea Continentală”	– Mareș N.	8(533)	12
		9(534)	47
Yachturi regale și nave prezidențiale	– Moșneagu M.	8(533)	23
Prima și ultima luptă a distrugătorului „Moskva”	– Moșneagu M.	10(535)	36
Misiunea secretă	– Negrescu Gh., Avram V.	11(536)	14
		12(537)	59
Catedrala Patriarhală	– Noica N.	10(535)	66
Muzeul „Al. Saint-Georges”	– Oprea I.	2(527)	77
Răniți de „Yom Kippur”, aduși în România	– Otu P.	3(528)	44
Militarii, rudele în străinătate și relațiile cu străinii	– Otu P.	9(534)	66
„Catacombele” Tomisului	– Papuc Gh.	9(534)	56
Fântâna Albă – 70 de ani. Secerați cu mitralierele	– Patrichi V.	6(531)	24
Mihail Romașcanu în dosarele Securității	– Păunescu C.	1(526)	27
Revolta la Dobrotești	– Pătrașcu S.	6(531)	60
Jan Urban Jarník: „Molima dragostei pentru limba română”	– Platon E.	4(529)	15
Mărul discordiei	– Pokivailova T.A.	1(526)	50
Misiune bisericească română în Transnistria	– Popa I.	4(529)	37
Sfatul Țării apără integritatea Basarabiei, limba română și pe deputați	– Popovschi V.	3(528)	5
1921-1938. Mica Antantă, experiență în construirea noii Europe	– Preda D.	4(529)	10
Mica Antantă – a cincea putere a Europei?	– Preda D.	5(530)	37
Radu Tudoran în vâltoarea istoriei	– Răpeanu V.	2(527)	33
Un sculptor american de origine română:			
Constantin Antonovici	– Rezeanu P.	8(533)	71
A fost odată ca niciodată	– Roșu G.	2(527)	61
		4(529)	28
		6(531)	74
		8(533)	59
		10(535)	86
1941: sovieticii pregătesc atacarea României	– Rusnac M.	6(531)	9
Primele automobile din România	– Rusnac M.	11(536)	63
Jurnalul colonelului Vasile Scărneci	– Scărneci V., Pandea A.	11(536)	19
		12(537)	43
Primul congres al Partidului Comunist din România	– Scurtu I.	5(530)	53
Muzeul din penitenciar	– Silveanu I.	2(527)	87

SUMARUL SUMARELOR, 2011

Istoria României

Medie

Mihai Viteazul nu a trădat?	– Ciotoran G.	8(533)	85
Vlad Țepeș, revelarea unui destin istoric	– Dragomir C.T.	9(534)	33
Bresle și vecinătăți în Mediașul de odinioară	– Drotloff H.	10(535)	53
Mănăstirea Comana – 550 de ani de la prima atestare	– Muscariu M.	9(534)	38
Satul Roznov între stăpânirea mănăstirească și cea boierească	– Nedelciu P.D.	7(532)	47
1589. „Buna rânduială” la Sibiu	– Pakucs M.	6(531)	38
Cum au trăit românii cu ungurii, sașii și secuții	– Pop I.-A.	1(526)	45
		2(527)	52
Ștefan cel Mare și lumea slavă	– Soporan F.D.	2(527)	16

Modernă

ASTRA – 150 de ani de la înființare	– Acu D.	12(537)	12
Ecouri: Sarah Bernhardt la Brăila	– Avramescu V.	2(527)	38
Regina Elisabeta, Berthe Galerón și Vatra Luminoasă	– Badea-Păun G.	8(533)	43
Ion I. Câmpineanu primul guvernator al Băncii Naționale a României	– Bădescu E.	3(528)	19
Contele episcop Ignatius de Batthyány	– Biro D.H.	11(536)	33
		12(537)	47
Un diplomat bulgar în România – Simeon Radev	– Cain D.	11(536)	44
Prima doamnă a României	– Ciubotaru Șt., Ipate M.	7(532)	29
Chișinău 1917-1918. Gherman Pântea îl arestează pe Ilie Cătarău	– Constantin I.	3(528)	8
Alexis Nour agent al Ohranei	– Constantin I.	9(534)	30
Istoria necunoscută a Codului civil	– Dușu M.	12(537)	17
Theodor Aman, întâiul artist modern	– Ionescu A.-S.	6(531)	29
România acum 100 de ani	– Filitti G.	1(526)	69
		3(528)	48
		5(530)	73
		7(532)	37
		9(534)	43
		11(536)	59
Pe vremuri oamenii își trimiteau scrisori	– Filitti G.	2(527)	73
		4(529)	66
		6(531)	45
		8(533)	49
		10(535)	57
		12(537)	52
Chipuri uitate: Teodor Brătianu	– Georgescu M.	3(528)	66
Cimitirul ostașilor necunoscuți din Leordina	– Gheorghe L.	8(533)	87
Cum am ajuns vecini cu rușii	– Micu G.	3(528)	52
O dinastie de berari	– Moșneagu M.	12(537)	56
„Spionaj diplomatic” în Moldova	– Popescu Al.	6(531)	84
„La Gherea...”	– Stănescu D.	10(535)	72
Toma Cantacuzino se alătură țarului	– Țvircun V.	7(532)	5
Toma Cantacuzino în campania din 1711	– Țvircun V.	8(533)	38
Toma Cantacuzino în Rusia	– Țvircun V.	11(536)	66
		12(537)	27
Documente inedite despre principesa Elena Cuza	– Verzea M.C., Cojocaru E.	5(530)	85
Muzele Asociației ASTRA	– Voinea D.	10(535)	30
Cârciumi bucureștene de odinioară	– Zănescu I.	2(527)	44
1 Mai în București	– Zamani L.	5(530)	20

Contemporană

Domnul Watanabe căuta doi maramureșeni de treabă	– Aldescu-Aldea G.	7(532)	66
Gheorghe Gheorghiu-Dej ia contact cu realitățile din S.U.A.	– Aldescu-Aldea G.	10(535)	26
Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Croată	– Andrei I.G.	2(527)	21
Ani de liceu	– Antip C.Gr.	5(530)	81
„Transilvania” și „Basarabia”	– Atanasiu-Croitoru A.	4(529)	80
Acțiuni ale aviației sovietice deasupra României	– Avram V.	6(531)	14
Unitatea Specială de Luptă Antiteroristă (1978-1989)	– Banu L., Banu F.	12(537)	78
Istoria astăzi...	– Berindei D.	12(537)	5
Dezvăluiri parțiale din mapa secretă a lui Lenin	– Bisteanu I.	8(533)	9
Căutând dreptate prin arhive	– Bolovan I., Bolovan S.P.	8(533)	53
Vadim Ștefan Pirogan	– Budișteanu Al.	7(532)	54
Reverberații: O scribere ratată	– Budura A.E.	3(528)	63

Enigme ale istoriei: „Focul grecesc“	– Ionescu V.	11(536)	27
Fratricidul în Imperiul Otoman	– Matei C.	3(528)	37
Cultul Sfintei Cuvioase Parascheva în Evul Mediu	– Rakova S.	10(535)	33

Modernă

Hatmanul Pylyp Orlyk	– Andrici O.	3(528)	89
Fiul hatmanului	– Andrici O.	5(530)	41
Chestiunea macedoneană și războaiele balcanice	– Andrei I.G.	5(530)	24
Campania de la Prut (1711) în prima publicație oficială a Rusiei	– Buzu V.	7(532)	10
Dicționar istoric: Mandarin	– Budura A.E.	1(526)	15
Contele Almasy, pacientul maghiar	– Dolghin D.	6(531)	55
Porecla în renume: Lovitura lui Jarnac	– Dolghin F.	2(527)	70
S.U.A., Rusia și corsarii berberi	– Dolghin F.	4(529)	57
Porecla în renume: Ducesa în saboți	– Dolghin F.	5(530)	32
Katia, prințesa thailandeză din Luțk	– Dolghin F.	7(532)	50
Porecla în renume: „Scăldatul național“	– Dolghin F.	9(534)	85
Porecla în renume: Mazarinade	– Dolghin F.	11(536)	49
Robert Bosch	– Eble B., Sefel E.	5(530)	48
Manuscrisele operelor lui Dimitrie Cantemir în arhiva Muzeului Asiatic din Sankt-Petersburg	– Franțuzov S.	10(535)	76
Emigrația rusă în România	– Grosul V.	4(529)	45
Un eveniment european	– Guida Fr.	7(532)	15
Migrații și mutări de populații	– Ionescu V.	2(527)	47
Napoleon I în caricaturi	– Ionescu A.-S.	12(537)	30
„Mica Suedează“ și principele Cantemir	– Lemny Șt., Svenbro A.	1(526)	18
Hilarie (Bucur) Mitrea personaj episodic în romanele lui Joseph Conrad?	– Mureșan O.	11(536)	10
Italia a împlinit 150 de ani	– Niculescu A.	7(532)	19
Mareșalii lui Napoleon	– Osăceanu V.G.	4(529)	53
Fantoma din Cimitirul Père-Lachaise	– Porojan M.	4(529)	74
Hagi Murad	– Rotaru V.	8(533)	46
Edward Daniel Clarke tânăr și neliniștit călător	– Sima S.	11(536)	53
Le Verrier și Constantin Căpităncanu	– Stavinschi M.	10(535)	49
Edith Wilson	– Stănescu-Stanciu T.	7(532)	22
Povestea unui tablou: Despre fluiditate și unele peisaje de Turner	– Ungureanu C.	1(526)	90
Hwasong, simbol al dragostei pentru părinți	– Urian E.	4(529)	24

Contemporană

Secuții bucovineni din Banatul Voivodinean	– Andrei I.G.	9(534)	80
Antanas Smetona refuză coroana Lituaniei (1927)	– Anghel F.	2(527)	24
François Mitterrand, un președinte controversat	– Baltes L.	3(528)	72
Forțele de reacție antiteroristă: Eko Cobra	– Banu L., Banu F.	1(526)	73
Grupul de intervenție al jandarmeriei franceze	– Banu L., Banu F.	2(527)	81
GIPN și RAID	– Banu L., Banu F.	3(528)	85
		4(529)	83
ALFA	– Banu L., Banu F.	5(530)	77
VYMPEL, OMON	– Banu L., Banu F.	6(531)	81
Sayeret Matkal	– Banu L., Banu F.	7(532)	44
		8(533)	77
Operațiunea „Primăvara tinereții“	– Banu L., Banu F.	9(534)	74
Delta Force	– Banu L., Banu F.	10(535)	87
SEAL, SWAT	– Banu L., Banu F.	11(536)	71
Un dar regesc	– Breazu M.	3(528)	14
Odissea tezaurului istoric al Chinei	– Budura A.E.	5(530)	10
Universitatea Qinghua la centenar	– Budura A.E.	10(535)	5
Catedrala din Reims: 800 de ani	– Dolghin F.	12(537)	25
1941. U.R.S.S. ca agresor. Receptarea tezei în Europa de Est	– Gogun Al.	6(531)	5
În catacombele Odesei	– Gogun Al., Dereiko I.	11(536)	24
Războiul civil american... în Turingia	– Ionescu A.-S.	8(533)	73
Muzele de istorie, ca locuri de instruire	– Kretzschmar U.R.	9(534)	25
Pastila de cuvinte	– Sala M.	1(526)	38
		2(527)	85
		3(528)	77
		4(529)	78
		5(530)	66
		6(531)	72
		7(532)	41
		8(533)	57
		9(534)	78
		10(535)	70
		11(536)	51
		12(537)	63

Infiltrări și intoxicații în mișcarea comunistă	– Spănu A.	7(532)	68
Un manuscris Dinu Pillat pierdut și regăsit	– Spiridon R.	5(530)	29
Maria Teohari, prima femeie astronom	– Stavinski M.	4(529)	50
Istorici pe care i-am cunoscut: Virgil Cândea	– Theodorescu R.	2(527)	5
Ianuarie 1941. Antonescu și Legiunea	– Trașcă O.	1(526)	59
Preotul catolic Rafael Haag în vizorul Securității	– Totok W.	3(528)	15
Securitatea și scriitorii de limba germană	– Totok W.	8(533)	27
Ambasador la Doha	– Turbăceanu A.	4(529)	42
Nichifor Crainic în dosarele Securității	– Țăranu L.	2(527)	11
Emil Cioran în dosarele Securității	– Țăranu L.	4(529)	19
Ion Antonescu a cerut grațierea	– Țurlea P.	3(528)	26
Cronica restaurării palatului vechi al Băncii Naționale a României	– Țurlea C.	10(535)	41
Pedepsit, deși n-a votat unirea	– Ursu D.	6(531)	19
Tudorică și Andrei, eroi ai propagandei de război	– Vasile L.	3(528)	80
Diversiunea basarabeană	– Watts L.L.	1(526)	23
Fața nevăzută a relațiilor româno-americane	– Watts L.L.	2(527)	29
În București, acum 50 ani		2(527)	90
		4(529)	89
		6(531)	90
		8(533)	89
		10(535)	91
		12(537)	81
Documente românești la Hoover Institution	–	1(526)	93
		2(527)	93
		3(528)	92
		4(529)	93
		5(530)	93
		6(531)	93
		7(532)	72
		8(533)	92
		9(534)	92
		11(536)	75
		12(537)	88
Simpozionul de istorie și civilizație bancară „Cristian Popișteanu”: Banca Națională a României în timpul Primului Război Mondial	– M. Isărescu; M. Tone, N. Manea; I. Scurtu; B. Costache; P. Otu, M. Ștefan; C. Păunescu; D.C. Giurescu; Șt. Andrei; A. Cioroianu; I. Talpeș	7(532)	75
Simpozion Monetăria Statului 140 ani	– M. Isărescu; N. Manea; C. Ciornei; O. Schen; P.H. Ozarhevi; K. Părvan, T. Martin; D. Păunescu	11(536)	80
Sumarul sumarelor		12(537)	91

ISTORIE UNIVERSALĂ

Veche

Templul din Edfu	– Bacall A.	1(526)	55
Cum să redevii prinț din cerșetor	– Dumitru A.G.	3(528)	83
Pensia campionului olimpic	– Dumitru A.G.	6(531)	87
Patologia dictatorului: Nero	– Dragomir C.T.	3(528)	33
		4(529)	33
Maxențiu, primul împărat creștin?	– Donciu R.	7(532)	56
Cum a intrat Constantin în Roma	– Donciu R.	8(533)	19
Rețete din bucătăria Romei antice	– Groza M.	12(537)	76
Cum se călătorea în Imperiul Roman	– Ionescu V.	4(529)	69
Miturile creației la vechii egipteni	– Preda M.	7(532)	59
Zei, eroi și valkyrii	– Tudor A.	6(531)	50
Zei scandinavi	– Tudor A.	10(535)	83
Muzica în armatele vechii Grecii	– Ulieriu-Rostás Th.	8(533)	81
Pericle și tragedia greacă	– Vickers M.	2(527)	8

Medie

Polonia medievală și condiția evreilor	– Amza C.	8(533)	66
Bătălia de la Falconara	– Ciupercă R.	1(526)	86
Crinul și leii. Bătălia de la Azincourt	– Chirțoiu Al.	3(528)	56
Teofano, împărăteasa ucigașă	– Falcan D.	2(527)	57
Un secol război pe mare Venetia-Genova	– Ionescu V.	6(531)	67
Miguel de Cervantes în luptă cu otomanii	– Ionescu V.	9(534)	52

CONTENTS (Romanian History) A.D. Xenopol The force of a nation are the good elements and the internal discord is its weak point ● D. Berindei What is left of our humanity without history? ● M.E. Ionescu The 37th International Congress of Military History, Rio de Janeiro, and the evolution from „battle-history“ to „total history“ ● D. Acu The Transylvanian Association for Romanian Language and the Culture of the Romanians (ASTRA) is 150 years old ● M. Duțu The unknown history of the Civil Code starting before Alexandru Ioan Cuza up today ● I. Năstase My matches with Stan Smith ● V. Țivircun The life of Toma Cantacuzino in Russia based on unpublished documents from the Russian archives ● R. Niculescu Dujnikova The life of a Soviet woman married in Ceausescu's Romania ● V. Scărnci, A. Pandea War log. 1941: towards Bug ● D. Hendre Biro The bishop and count Ignatius de Batthyány, who created the Batthyaneum Library in Alba Iulia ● G. Filitti Letters from former days. Contentious issues in our relations with Czechoslovakia in the interwar period ● M. Moșneagu The family of the founder of the first beer factory Wilhelm Hoefflich Oppler ● Gh. Negrescu, V. Avram 1938. Special envoy to Great Britain, Germany and France to buy fighters and bombers ● M. Sala Related words ● C. Cioabă The Monica Lovinescu-Virgil Ierunca archives brought home ● In Bucharest, 50 years ago ● L. Iorga Iosif Iser exhibition at the National Museum of Cotroceni ● D. Matei The presidents of the Bildberg Group and of the Council on Foreign Relations at the Romanian National Bank ● Romanian Documents at Hoover Institution (CXXI). Brutus Coste is removed as secretary general of the Assembly of Captive European Nations

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) А.Д. Ксенопол Единство добрых элементов даёт силу нации, а внутренняя раздробленность ослабляет её ● Д. Бериндей Что остаётся из нашей гуманности без истории? ● М.Е. Ионеску 37 ой Конгресс по военной истории в Рио де Жанейро и путь военной историографии от „истории-сражение“ до „тотальной истории“ ● Д. Аку Трансильванской ассоциации Румынской Литературы и Культуры румынского народа (ASTRA) – 150 лет ● М. Дуцу Неизвестная история Гражданского кодекса впереди Александра Иоана Кузы до наших дней ● И. Нăстасе Мои матчи против Стэна Смиса ● В. Цвиркун Неопубликованные документы о деятельности Фомы Кантакузино в России ● Р. Никулеску-Дужникова Жизнь русской замужем за румыном при Чаушеску ● В. Скрыпеч, А. Пандя Фронтовой дневник. Июль 1941. На Буг ● Д.Х. Биро Граф епископ Игнациус де Батъяни, создатель Батъянеум Библиотеки в Албе Юлии (II) ● Дж. Филиити Письма былых времён: спорные вопросы в румынско-чехословацких отношениях в межвоенном периоде ● М. Мошнягу Род Вильгельма Хёфлиха Опплера, создателя первого пивного завода в Румынии ● Г. Негреску, В. Аврам 1938. Спецмиссия в Англии, Германии и Франции для покупки военных самолётов (II) ● М. Сала Родственные слова ● К. Чоабă Архивный фонд Моника Ловинеску-Вирджил Иерунка доставлен на родину ● В Бухаресте 50 лет тому назад ● Л. Йорга Выставка Иосиф Исер в Национальном Музее Котрочень ● Д. Матей Президенты Бильдерберг Группа и Совета по иностранным отношениям в Национальном Банке Румынии ● Румынские документы в Гуверском Институте (CXXI). Брутус Косте, генеральный секретарь Ассамблеи европейских пленённых наций, уволен с должности

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali de la orașe și de la sate sau la redacție (pentru cititorii din București).

Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacție, pe adresa Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3, sector 1 PO Box 15-702, cod 010155, București, România; e-mail: mistoric@gmail.com sau mistoric1967@yahoo.com; cont bancar B.C.R., sucursala Sala Palatului, RO80RNCB0080005630130002 (USD) sau RO15RNCB0080005630130008 (EURO). Plata se poate face prin virament sau cec bancar. Prețul unui abonament pe un an este de 75 EURO sau 90 USD. Vă rugăm să indicați adresa poștală unde doriți să primiți revista și data de la care să înceapă abonamentul.

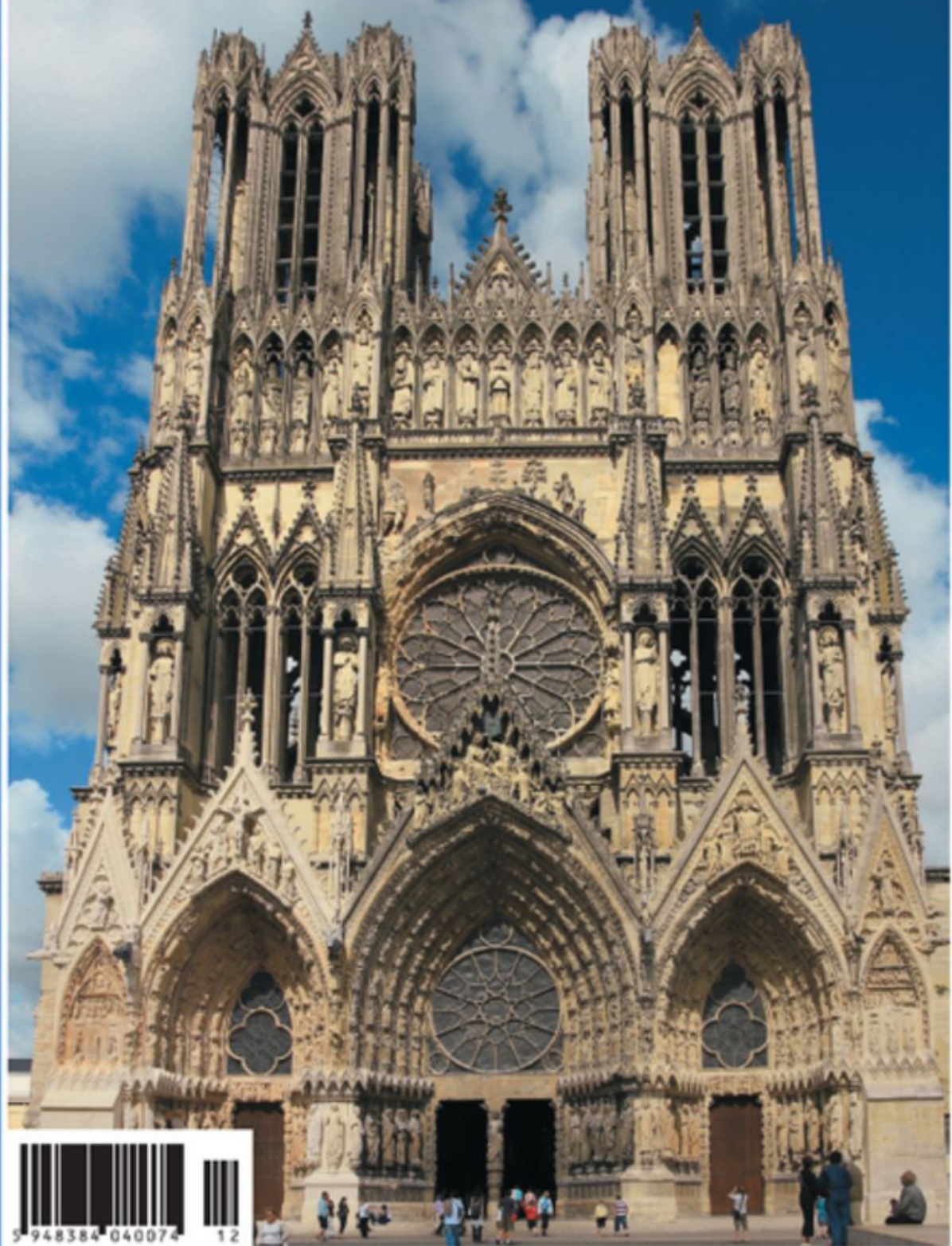

Tiparul executat la Compania Națională a Imprimeriilor „Coresi” S.A. – București
ISSN 0541-881X

Lei 4,50

Anne Chamberlain	– Stanciu T.	1(526)	40
Francesca de Gasperi, o viață doar pentru familie	– Stanciu T.	10(535)	78
Omul Robert Schuman în cinci întrebări	– Stănescu-Stanciu T.	5(530)	42
Nemausus, orașul Nîmes de astăzi	– Stoescu E.	5(530)	89
Cum s-a creat Mica Înțelegere	– Teichman M.	5(530)	33
Viața lui Horst Wessel	– Terzer P.	3(528)	23
Aleksandr Orlov: defecțiune sau dezinformare?	– Troncotă C., Matei D.	1(526)	81
9/11. Cine îi păzește pe paznici?	– Troncotă C., Matei D.	9(534)	10
		10(535)	45
		11(536)	40
		12(537)	71
Han van Meegeren, un artist al falsului	– Țăranu I.	6(531)	76
Alceo Dossena „Sculptorul secolului“	– Țăranu I.	9(534)	88
Salvador Dalí, împăratul Traian și România	– Varia R.	8(533)	33
Urho Kekkonen	– Veres V.	12(537)	33
Audiență la Franco	– Vorobchievici O., Preda D.	10(535)	15
Apusul unui mareșal	– Vorobchievici O., Preda D.	11(536)	37
Milenii, secole și o lună într-o pagină		1(526)-12(537)	65
Telex		1(526)-12(537)	
Cuvinte din bătrâni			
O mare școală, o mare tradiție	– Bușulenga Z.D.	9(534)	4
Noblețta unui neam	– Căndea V.	2(527)	4
Pe când eram ministru	– Eftimiu V.	11(536)	4
Tranziție în urmă cu un veac și jumătate	– Ghica I.	6(531)	4
Trebuie să știm că suntem români	– Mateevici Al.	3(528)	4
Orașul mondial	– Toynbee A.	5(530)	4
Umorul la români	– Topârceanu G.	7(532)	4
Despre automobil	– Topârceanu G.	10(535)	4
Soarta neamului nostru	– Vulcănescu M.	1(526)	4
Iubirea de țară	– Xenopol A.D.	4(529)	4
Regionalismul Capitalei	–	8(533)	4
Întru lucrarea comună a elementului bun	– Xenopol A.D.	12(537)	4
Interviurile noastre			
Guillaume de Fonclare: Marele Război în muzeu	– Dolghin F.	1(526)	66
Frédéric Barbier: De la tăblițele de lut la cartea electronică	– Dumitru A.G.	1(526)	5
Ilie Năstase: „Dacă nu ai emoții, dacă nu ți-e frică, înseamnă că nu ești pregătit...”			
Florin Rotaru: Internetul salvează cartea	– Dumitru A.G.	12(537)	21
Hayden White: istoric sau romancier?	– Matei D.	1(526)	10
Jiří Štíhl: O experiență unică	– Matei D.	2(527)	37
Dumitru-Dorin Prunariu: „Va mai dura până vom călători ușor în cosmos”	– Matei D.	4(529)	5
A. Ross Johnson: „M-am așteptat ca lucrurile să se schimbe, dar nu așa rapid”	– Matei D.	5(530)	15
Radu Carp: Diplomația în epoca globalizării	– Matei D.	6(531)	26
Jeffrey H. Michaels: O viziune optimistă	– Matei D.	11(536)	5
	– Matei D.	11(536)	8
Eveniment			
Nepieritorul mit al lui Alexandru cel Mare	– Dolghin D.	3(528)	46
Centrul de studii bizantine din București își redeschide porțile	– Dîncă L.	5(530)	61
Mărturie românești peste hotare	– Feodorov I.	7(532)	46
Iosif Iser sau sensul real al victorii	– Iorga L.	12(537)	84
Adam Michnik la București	– Matei D.	4(529)	63
Cine pe cine a trădat	– Matei D.	6(531)	64
Destinul unor case	– Matei D.	8(533)	32
Trei cărți în două săptămâni	– Matei D.	8(533)	80
<i>Sine ira et studio</i>	– Matei D.	11(536)	32
Forumul românilor de pretutindeni	– Matei D.	11(536)	57
Despre soarta lumii la B.N.R.	– Matei D.	12(537)	86
Clio anunță: Colocviul istoricilor români și ruși	– Pop I.-A., Buga V.	3(528)	60
Zilele Universității „Alexandru Ioan Cuza”	– Țăranu I.	2(527)	63
Steagul liturgic al lui Ștefan cel Mare	– Țăranu I.	8(533)	86
Premii la Fundația Napoleon	–	1(526)	85
Premiile Fundației Culturale Magazin Istoric	–	6(531)	88

magazin istoric

5 948384 040074

12